

Canterburyn pyhimykset

Johannes Salisburylaisen n.1120–1180 esittämä kuvaus Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä

William Smith V
Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2020

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Kirkkohistorian laitos
Tekijä – Författare William Smith V		
Työn nimi – Arbetets titel Canterburyn Pyhimykset, Johannes Salisburylaisen n.1120–1180 esittämä kuvaus Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä		
Oppiaine – Läroämne Yleinen kirkkohistoria		
Työn laji – Arbetets art Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum Toukokuu	Sivumäärä – Sidoantal 62
Tiivistelmä – Referat Tutkielmassa selvitetään minkälaisen kuvauksen pyhimyksellisyydestä Johannes Salisburylainen esittää kirjoittamissaan pyhimyselämäkerroissa Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä. Tutkielmassa selvitetään myös Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin elämien keskeisimmät tapahtumat sekä, miten ne liittyvät Johannes Salisburylaisen luomaan kuvaukseen Canterburyn pyhimyksistä. Tutkielmassa tarkastellaan siis keskeisimpiä Johannes Salisburylaisen esittämiä pyhimykselle kuuluvia ominaisuuksia. Ajallisesti tutkimus sijoittuu pitkälti 1100-luvulle. Tutkielmassa käsiteltävät pyhimyselämäkerrat kuvastavat ajalla kirjoitettuja pyhimyselämäkertoja ja ajan pyhimysuskoa. Pyhimyselämäkerrat Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä kertovat siis pyhimysten elämien lisäksi keskiajan pyhimyksellisyyden ihanteista. Pyhimyksistä kertovat kirjoitukset toimivat linkkeinä kansan uskonnollisuuteen keskiajalla. Pyhimyksistä kertovien hagiografisten lähteiden tutkimus mahdollistaa tutkimuksen monenlaisista näkökulmista katsottuna. Pyhimyksistä kertovat lähteet muodostuivat keskiajalla esikuvaksi uskovan elämästä, mutta ne kuvastavat usein myös muutakin kuin vain ihanteellisen kuvauksen hyveellisestä elämästä. Pyhimyksistä kertovissa kirjoituksissa on usein havaittavissa poliittisesti virittynyttä sisältöä, jolla on pyritty vaikuttamaan tekstien sanomaan. Pyhimysteksteissä pyhimykset esitettiin täydellisinä esimerkkeinä uskovasta, jolloin ne tarjosivat oivan tilaisuuden arvostella maallisia tai hengellisiä hallitsijoita. Keskiaikaisista pyhimyksistä koskeville teksteille muodostui yleisiä piirteitä ja niistä on havaittavissa yleisesti hyväksyttyjä näkemyksiä, joiden avulla osoitettiin pyhimysten hyveellisyys ja pyhimysten omaavan jopa jumalallisia ominaisuuksia. Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketistä kertovan tutkimuskirjallisuuden varassa tutkimuksessa esitetään Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin elämien olleen erilaiset, mutta sisältäneen kuitenkin lukuisia yhtymäkohtia. Molemmat Anselm Canterburylainen ja Thomas Becket toimivat merkittävässä poliittisessa asemassa elämiensä aikana, joka on nähtävissä heistä kertovissa pyhimyselämäkerroissa. Molemmat heistä ajautuivat kiistoihin Englannin hallitsijoiden kanssa puolustaessaan kirkollisia oikeuksia maallisen vallan edellä. Vertailemalla Johannes Salisburylaisen kirjoittamia pyhimyselämäkertoja keskenään tutkimuksessa kuvaillaan, millaisten ominaisuuksien kautta Johannes Salisburylainen esittää Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin olleen pyhimyksiä. Lisäksi vertailun kautta esitetään, miten kiistat Englannin kruunun kanssa ovat olennainen osa heidän pyhimyselämäkertojen osoitusta heidän pyhimyksellisyydestä. Johannes Salisburylaisen kirjoittamat pyhimyselämäkerrat kertovat kahdesta keskiajalle yleisestä pyhimystyypistä, hurskaista uskonsa tunnustajista ja marttyyreista. Johannes Salisburylainen esittää Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin hyveellisinä uskonsa puolustajina pyhimyselämäkerroissaan. Molempien pyhimysten tärkeimmät hyveet liittyvät heidän vaatimattomuuteensa ja tekemään hyväntekeväisyystyöhön. Muina pyhimyksille olennaisina hyveellisinä ominaisuuksina esitetään olleen etenkin viisaus ja uskolleen omistautuminen. Tärkeimpänä Anselm Canterburylaisen pyhimyksellisyyden osoittavana tekijänä Johannes Salisburylainen esitti olleen lukuiset erilaiset ihmeteot, joita Anselm toteutti elämänsä aikana ja jälkeen. Johannes Salisburylainen kuvailee Thomas Becketiä myös uskon tunnustajille ominaisten piirteiden avulla, mutta hänen pyhimyksellisyyksensä perustuu ensikädessä hänen marttyyrikuolemaansa.		
Avainsanat – Nyckelord Pyhimys, pyhainjäännökset, pyhimyselämäkerta, hagiografia, hagiografiset lähteet, marttyyri, ihmeet, Englanti, 1100-luku, Johannes Salisburylainen, Anselm Canterburylainen, Thomas Becket.		
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia		
Muita tietoja		

Sisälllys

1. Johdanto	1
1.1 Tutkimustehtävä.....	1
1.2 Tutkimuksen lähtepohja	3
1.3 Tutkimuskirjallisuus ja aiempi tutkimus.....	6
1.4 Johannes Salisburylainen.....	8
1.5 Pyhimykset ja hagiografinen kirjallisuus.....	12
2. Anselm Canterburlainen	17
2.1 Tausta	17
2.2 Pyhimyselämäkerran kuvaus.....	22
2.3 Anselm Canterburlaisen ihmeteot.....	29
2.4 Anselm Canterburlainen pyhimyksenä.....	30
3. Thomas Becket.....	33
3.1 Tausta	33
3.2 Pyhimyselämäkerran kuvaus.....	38
3.3 Thomas Becketin marttyyrikuolema	45
3.4 Thomas Becket pyhimyksenä	47
4. Pyhimyselämäkertojen vertailu	49
4.1 Pyhimyselämäkertojen rakenne	49
4.2 Pyhimysten elämä.....	50
4.3 Pyhimysten hyveet	52
4.4 Ihmeteot ja marttyyrikuolema	53
4.5 Kiistat kuninkaiden kanssa	56
5. Johtopäätökset.....	59
6. Lähde- ja kirjallisuusluettelo	63
6.1 Lähteet	63
6.2 Kirjallisuus	63

1. Johdanto

1.1 Tutkimustehtävä

Tässä pro gradu-tutkielmassa tutkin kahta Johannes Salisburylaisen (n. 1120–1180) kirjoittamaa hagiografiaa eli pyhimyselämäkertaa. Johanneksen Salisburylaisen kirjoittamat pyhimyselämäkerrat kertovat Anselm Canterburlaisesta (n. 1033–1109) ja Thomas Becketistä (n. 1120–1170). Tutkimuksen tavoitteena on selvittää minkälaisen kuvauksen pyhimyksestä Johannes Salisburylainen esittää kirjoittamissaan pyhimyselämäkerroissa. Tämän lisäksi tässä tutkimuksessa selvitetään mitkä ovat Anselm Canterburlaisen ja Thomas Becketin elämien merkittävimmät tapahtumat, ja miten ne ovat olennaisesti osa Johannes Salisburylaisen luomaa pyhimyskuvaa heistä. Vertailemalla Johanneksen Salisburylaisen kirjoittamia pyhimyselämäkertoja keskenään, nostan esiin niitä ominaisuuksia, joiden Johannes Salisburylainen näki kuuluvan pyhimykselle. Tutkielman tarkastelun keskiössä on siis Anselm Canterburlaisen ja Thomas Becketin elämä sekä keskiajan pyhimysusko ja pyhimyksistä kertovat hagiografiset lähteet.

Johannes Salisburylainen oli yksi 1100-luvun keskeisiä ajattelijoita, minkä lisäksi hän oli myös suuri vaikuttaja poliittisissa keskusteluissa, joita käytiin 1150- ja 1180-lukujen välissä Englannissa.¹ Tutkimuksen keskittyessä kahden hänen kirjoittamansa pyhimyselämäkerran ympärille on aluksi syytä tutustua laajemmin häneen henkilönä. Tutkimuskysymysten ymmärtämiseksi on myös tutustuttava hieman pyhimyksiin ja pyhimyksistä kertovaan kirjallisuuteen keskiajalla. Pyhimyksillä oli tärkeä merkitys keskiajalla, sillä läpi keskiajan pyhimysten nähtiin olevan roolimalleja, suojelijoita ja heidän koettiin auttavan ihmisiä arjessa.² Tutkimuksen ensimmäinen kokonaisuus rakentuu keskiajan pyhimyskultin ja Johannes Salisburylaisen elämään tutustumalla. Näiden avulla on tarkoituksena luoda pohja, jonka kautta etenen käsittelemään Johannes Salisburylaisen luomaa pyhimyskuvaa Anselm Canterburlaisesta ja Thomas Becketistä

Tutkimuksen toinen kokonaisuus rakentuu Anselm Canterburlaisen elämän ja toiminnan ympärille. Johannes Salisburylaisen tavoin myös Anselm Canterburlainen oli aikansa merkittäviä henkilöitä. Aikalaisekseen hänen elämästään tiedetään suhteellisen paljon. Tärkein Anselm Canterburlaisen elämästä kertova yksittäinen lähde on munkki Eadmerin (n. 1060–1126) kirjoittama *Vita Anselmi*.

---

¹ Grellard & Lachaud 2014, 2.

² Katajala-Peltomaa, Salonen & Jensen 2016, 16.

Anselm oli elämänsä aikana tuottelias kirjoittaja, joka Eadmerin mukaan jatkoi teologisten ja filosofisten ajatustensa kirjoittamista aina kuolemaansa saakka. Osana tutkimusta tarkoitukseni on nostaa esiin Anselm Canterburylaisen elämän keskeisiä tapahtumia ja esittää Johannes Salisburylaisen pyhimyselämäkerran kuvaus hänestä pyhimyksenä. Johanneksen esittämää kuvausta Anselmin elämästä peilaan keskiajan pyhimysuskoon. Tämän avulla osoitan, miten Anselmin teot ja ominaisuudet tekivät hänestä pyhimyksen.³

Kolmantena käsittelen Thomas Becketin elämää, josta on myös syytä käydä läpi keskeiset vaiheet, sillä hänkin oli ajallaan merkittävä henkilö. Erityistä Thomas Becketissä on se, että hänet tunnetaan etenkin hänen kuolemansa kautta. Toimiessaan Canterburyn arkkipiispana Thomas murhattiin omassa katedraalissaan. Thomas Becket koki kohtalonsa kuninkaan käskystä, jonka seurauksena hänet tultiin tuntemaan marttyyrina. Anselm Canterburylaisen tavoin myös Thomas Becketistä on säilynyt aikalaiseseen varsin paljon tietoa. Eläessään Thomas oli henkilö, joka jakoi mielipiteitä. Kuolemansa syyn takia hän sai kuitenkin hyvin nopeasti marttyyrin maineen. Myös Thomas Becketin käsittelyn ohessa esitän Johannes Salisburylaisen kirjoittaman pyhimyselämäkerran kuvauksen hänestä pyhimyksenä, mitä peilaan keskiajan pyhimysuskoon. Tämän avulla pohdin, minkälaisten asioiden takia Thomas Becket kanonisointiin pyhimyukseksi.⁴

Tutkimuksen lopuksi vertailen Johannes Salisburylaisen kirjoittamia pyhimyselämäkertoja Thomas Becketistä ja Anselm Canterburylaisesta keskenään. Tutkimuksen pääkysymyksenä on, mitkä ovat niitä ominaisuuksia, jotka Johannes Salisburylainen näki kuuluvan pyhimykselle. Vertailun avulla on tarkoitus nostaa esiin keskeisimpiä pyhimyksellisyyteen liittyviä ominaisuuksia Johanneksen kirjoittamista pyhimyselämäkerroista. Pyrin siis vertailun kautta etsimään niitä ominaisuuksia, jotka Johannes Salisburylainen näki kuuluvan pyhimyksellä, minkä lisäksi esitän, miten Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin elämät ovat olennainen osa Johannes Salisburylaisen luomaa pyhimyskuvaa heistä. Vertailun avulla selvitan myös, mitä yhteistä sekä eroavaista on pyhimyskuvissa, jotka Johannes Salisburylainen luo Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä. Pyhimyselämäkertojen vertailussa nostan esiin myös keskiajan pyhimyksiin ja pyhimyselämäkertoihin liittyvää keskeistä tutkimustietoa, jonka avulla kuvailen keskeisiä pyhimyksille kuuluvia ominaisuuksia, joita Johannes Salisburylainen esittää

---

³ Visser & William 2009, 3; Logan & Gasper 2012, 1–2; Rubenstein 2004.

⁴ Barlow 1986, 1; Duggan 2004, 1–2; Staunton 2006, 2.

kirjoittamissaan pyhimyselämäkerroissa. Valitsemani pyhimyselämäkerrat ovat oiva lähde tarkastella keskiajan pyhimysuskoa, sillä kyseiset pyhimyselämäkerrat kertovat kahdesta pyhimyksestä, jotka elivät erilaisen elämän ja silti molempien nähtiin olevan pyhimyksiä.

Ajallisesti tutkimukseni sijoittuu pitkälti 1100-luvulle. Tutkimuksessa käsiteltävien henkilöiden elämät sijoittuvat noin vuosien 1033–1180 välille. Tutkimustulosten kannalta vuosiluvuilla on suuri merkitys, sillä tutkimustulokset kertovat ajan pyhimysuskosta ja ne antavat myös lähtökohdan lähestyä tutkimusaihetta syvällisemmin. Tutkimuksessa käsiteltävät henkilöt olivat ajallaan myös merkittäviä poliittisia toimijoita, mikä kertoo heidän ja kristinuskon asemasta keskiaikaisessa yhteiskunnassa. Tutkimuksen kannalta Anselm Canterburlaisen ja Thomas Becketin poliittiset ja yhteiskunnalliset suhteet ovat tärkeä osa heidän elämäänsä ja ovat tärkeä osa heistä kertovissa pyhimyselämäkerroissa. Tutkimuksen kertoessa Anselm Canterburlaisen ja Thomas Becketin pyhimyksellisyydestä onkin syytä huomioda, miten heidän aikansa tapahtumat ovat osa Johannes Salisburlaisen kirjoittamia pyhimyselämäkertoja.

1.2 Tutkimuksen lähdepohja

Lähteinä tässä tutkimuksessa toimii kaksi hagiografiaa, eli pyhimyselämäkertaa. Pyhimysten teologinen ja käytännöllinen merkitys näkyi varhain jo laajana joukkona erilaisia pyhimyksiä koskevana teksteinä. Käsité 'hagiografia' kattaa kaikki eri kirkkokuntien tekstit, jotka koskettavat pyhimysten elämää ja tekoja. Suurin osa säilyneistä pyhimysteksteistä ovat luonteeltaan proosaa, mutta joukkoon mahtuu myös runomuotoisia teoksia. Hagiografiset lähteet muodostava keskiajan tutkimuksen lukumääräisesti laajimman ja sisällöltään monipuolisimman kirjallisen lähderyhmän. Varhaisimmat pyhimystekstit ovat peräisin jo 300–400-luvuilta. Suosituimpia pyhimystekstejä saatettiin laatia kymmeniä erilaisia palvelemaan monia eri päämääriä. Tekstejä kopioitiin käsin, joten samankin tekstin eri versiot saattoivat hiljalleen kehittyä eri suuntiin.⁵

Pyhimysuskon ollessa keskiajalla keskeisessä asemassa, pyhimyksistä kertovat hagiografiset kirjoitukset linkittyvät kansan uskonnollisuuteen, ja ovat oiva lähde tarkastella pyhimyksellisyyttä sekä sen merkitystä keskiajan ihmisten elämässä.⁶ Tutkimuksen tavoitteen ollessa selvittää, minkälaisia ihanteita pyhimyksellisyydestä Johannes Salisburlainen välittää kirjoittamissaan pyhimyselämäker-

---

⁵ Heikkilä 2009, 189.

⁶ Heikkilä 2009, 188.

roissa, on keskiaikaisen pyhimysuskon lisäksi tunnettava hagiografisten tekstien tarkoitusperää. Näin tutkijan on mahdollista peilata teksteissä esitettyjä seikkoja hagiografiallisen kirjallisuuden yleisiin piirteisiin ja nostaa esiin, mitä erityistä Johanneksen kirjoittamissa teksteissä on ja millaisia keskeisiä pyhimyksellisyyden osoittavia tekijöitä ne kuvaavat.

Johannes Salisburylaisen kirjoittamat pyhimyselämäkerrat Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä ovat kirjoitettu ensin latinaksi. Alkuperäisten tekstien hankalan saatavuuden vuoksi tässä tutkimuksessa on käytetty Ronald E. Pepinin englanninkielistä käännöstä teksteistä.⁷ Käännökset ovat julkaistu vuonna 2009 Torontossa Pontifical Institute of Mediaeval Studiesin sarjassa. Ronald E. Pepin on emeritusprofessori Hartfordin yliopistossa. Hänen erityisalansa on 1100-luvun anglo-normanniset kirjoittajat. Hänen muita julkaistuja käännöksiään ovat *The Vatican Mythographers* ja *Amaricius: Satires*. Pyhimyselämäkerrat Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä ovat ainoat Johannes Salisburylaisen kirjoittamat elämäkerralliset teokset. Johannes Salisburylaisen retoriset taidot ovat hyvin nähtävissä teksteissä, joilla luotiin kirjallinen muisto henkilöistä, jotka ovat merkittäviä Englannin kirkollisessa historiassa. Hänen huoli kirkon vapaudesta ja viha tyranneja kohtaan ovat teemoja, jotka kietoutuvat hänen pyhimyselämäkertojen rivien väliin.⁸

Pyhimyselämäkerrat linkittyvät vahvasti aikansa tapoihin ja ihanteisiin pyhimyksellisyydestä. Käsittelmän pyhimyselämäkerrat kertovat myös jotain niiden kirjoittajasta itsestään. Tekstien sisällön lisäksi tutkijan täytyy ikään kuin rivien välistä lukea niiden tarkoitusperää ja millaista kuvaa niillä on haluttu välittää tekstien lukijoille. Johannes Salisburylainen antaa viitteitä omista näkemyksistään valitessaan, mitä sisällyttää pyhimyselämäkertoihin ja siitä, kuinka hän kuvailee tapahtumia teksteissään. Tutkimuksen kannalta on ensisijaisen tärkeää kiinnittää huomiota tällaiseen informaatioon, jota pyhimyselämäkerran kirjoittaja on halunnut korostaa tekstissään. Tällaisen informaation tulkinta kuitenkin vaatii tutkijalta myös syvällisempää tietoa henkilöiden taustoista ja ylipäätensä pyhimyksellisyydestä keskiajalla.

Tarkoituksenani on vastata esittämiini tutkimuskysymyksiin analysoimalla Johanneksen Salisburylaisen kirjoittamia pyhimyselämäkertoja ja vertailemalla

---

⁷ Pepin 2009. Teos jakautuu kahteen osaan, joista ensimmäinen on pyhimyselämäkerta Anselm Canterburylaisesta nimeltään *Life of Saint Anselm*, johon viitaan lyhenteellä LA. Toinen osa on pyhimyselämäkerta Thomas Becketistä *Life of Saint Thomas*, johon viitaan lyhenteellä LT.

⁸ Pepin 2009, vii.

niitä keskenään. Vertailun kautta pyrin nostamaan esiin tutkimuskysymyksiin liittyvät keskeisimmät seikat teksteistä. Analyysini keskittyy kuvailemaan lähdeaineistosta ja tutkimuskirjallisuudesta nostettujen havaintojen kautta, millaiset tekijät liittyvät olennaisesti pyhimyksen elämään ja minkälaiset eri ominaisuudet ovat tyypillisiä pyhimykselle Johannes Salisburlaisen kirjoittamissa pyhimyselämäkerroissa. Lähestyn valitsemiani tekstejä narratiivisesti. Narratiivisessa lähestymistavassa kertomuksia käytetään tutkimusaineistona ja tutkijan tavoitteena on näiden pohjalta tuottaa uusia kertomuksia. Tutkija siis muodostaa aineistonsa pohjalta uuden juonellisen tarinan, joka esitetään lukijalle.⁹

Tarinalliseen ajatteluun liittyvä tutkimus on lisääntynyt huomattavasti viimeisten viidenkymmenen vuoden aikana. ”Narratiiviseksi käänteeksi” kutsuttu tarinallisen tutkimuksen voimistuminen on ajoitettu 1960-luvulle. Tarinallinen lähestymistapa avaa tutkijalle tärkeän näkökulman menneeseen. Tutkijalle on mahdollista ymmärtää tutkimuskohteitaan, jos hän pystyy hahmottamaan, minkälaisen tarinoiden varassa he elivät ja minkälaista tarinaa he pyrkivät toteuttamaan elämässään. Tutkija voi myös saada lähteittensä arvioimiseen lisäulottuvuuksia, jos hän osaa lukea niitä tarinoina. Tutkijan vaarana on kuitenkin se, että hän upoutuu liikaa kerrotun tarinan maailmaan ja unohtaa sen olevan subjektiivinen kuvaus tapahtuneesta, sillä tarinaa kirjoittaessa ihminen valikoi aina, mitä kertoo.¹⁰

Tarinallinen ja tieteellinen tieto ovat luonteeltaan erilaisia. Tarina ei ole totta samassa mielessä kuin mittauksen tulos, mutta se ei ole myöskään epätosi. Tarina on keino kertoa jokin tulkinta tietystä tapahtumasta tai tapahtumista. Koska tarinat ovat tulkintaa tarinallinen totuus on suhteellista ja henkilökohtaista. Valinta kerrotun ja kertomatta jätetyn välillä johtaa yhdessä tarinaan sisällytettyjen painotusten ja käänteiden kanssa väistämättä siihen, että todellisten tapahtumien ja kertomuksen välillä on kuilu. Tarinallisessa kielenkäytössä on perinteisesti korostettu, että eletty tarina on eri asia kuin kerrottu tarina. Historiantutkimuksessa on perinteisesti kysytty, mitä menneisyydessä todella tapahtui. Tämä on johtanut siihen, että on kiinnitetty enemmän huomiota todellisuuteen kuin sen tulkintaan, mutta todellisuuden tulkinta on silti legitiimi historiantutkimuksen kohde. Narratiivisen tut-

---

⁹ Niiranen 2009, 56.

¹⁰ Lund & Meriläinen 2013, 111, 113; Puckett, 2016, 2–3.

kimuksen avulla on esimerkiksi tutkittu, kuinka läpi historian erilaiset arvot näkyvät ihmisten elämässä.¹¹

Hagiografioiden tutkimuksella on pitkä historia, joka juontaa juurensa aina 1600-luvulle.¹² Hagiografiset lähteet, kuten pyhimyselämäkerrat, liturgiset legendat, passiot, ihmekokoelmat, kanonisaatiokertomukset ja muut hagiografiset tekstit tarjoavat tutkijalle loputtoman määrän lähteitä, jotka tarjoavat näkökulmia lähes kaikkiin eri elämänaloihin. Tapahtumahistoriallisen sisällön lisäksi hagiografiset lähteet antavat tietoja kirjoitusaikeista käsitteellisestä, uskonnollisesta ja uskomuksellisesta maailmasta. Pyhimyksiin liittyvä materiaali on keskeistä tutkittaessa aikakauden uskontoa, kulttihistoriaa, pyhimyksiä, hurskautta tai kirkkohistoriaa. Hagiografisten lähteiden avulla tavoitetaan monia keskiaikaisen elämän piirteitä, joista esimerkiksi oikeuden ja hallinnon asiakirjat vaikenivat.¹³

1.3 Tutkimuskirjallisuus ja aiempi tutkimus

Aiheeseen liittyvää tutkimuskirjallisuutta on tarjolla kiitettävä määrä. Käsiteltävien henkilöiden elämiä ja kirjoituksia on tutkittu runsaasti. Johannes Salisburylaisen kirjoittamia pyhimyselämäkertoja ei ole kuitenkaan aikaisemmin tarkasteltu täysin samankaltaisesta näkökulmasta kuin tässä tutkimuksessa. Aiheeseen liittyvä aiempi tutkimus pitkälti auttaa selvittämään, millaista elämää tutkimuksessa käsiteltävät henkilöt elivät ja minkälainen vaikutus heidän toiminnallaan on ollut. Elämäkerralliset teokset tutkimuksessa käsiteltävistä henkilöistä antavat hyvän pohjan tutkimukselle, sillä tutkimuskirjallisuuden varassa tutkimuksessa luodaan kuvas Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin elämästä, jonka kautta edetään käsittelemään Johannes Salisburylaisen esittämää pyhimyskuvaa heistä.

Johannes Salisburylaisen elämää kuvaillessa tässä tutkimuksessa keskeisempänä teoksia ovat Christophe Grellardin ja Frédérique Lachaudin toimittama teos *A Companion to John of Salisbury*.¹⁴ Teoksessa esitetään hyvin yksityiskohtaisesti Johanneksen elämän eri vaiheita ja hänen kirjoitustensa taustalla olevia tekijöitä. Tutkimuksen kannalta muita tärkeitä Johannes Salisburylaiseen liittyviä teoksia ovat Michael Wilksin toimittama teos *The World of John of Salisbury*¹⁵ ja David Luscomben kirjoittama biografinen teos *John of Salisbury 1110–1180*,

---

¹¹ Lund & Meriläinen 2013, 112; Neoh 2019, 88.

¹² Katajala-Peltomaa & Salonen & Jensen 2016, 16.

¹³ Heikkilä 2009, 196.

¹⁴ Grellard & Lachaud 2014.

¹⁵ Wilks 1984.

scholar, ecclesiastical diplomat and bishop of Chartres.¹⁶ Wilksin teoksessa kuvaillaan mainiosti Johannesta kirjoittajana ja hänen kirjoitustensa sisältöjä. Luscomben teos taas kuvailee hyvin yksityiskohtaisesti Johannes Salisburylaisen elämän eri vaihteita.

Pyhimyksiin ja pyhimyskultin rakentumiseen keskiajalla on myös runsaasti käytettävää kirjallisuutta tarjolla. Pyhimyksiin liittyvän aiemman tutkimuksen varassa tässä tutkimuksessa luodaan kuvaus pyhimyksille ja pyhimyksistä kertovien tekstien keskeisistä piirteistä keskiajalla, jota peilataan Johannes Salisburylaisen kirjoittamien pyhimyselämäkertojen välittämään kuvaan keskiajan pyhimyksestä. Tutkimuskirjallisuuden avulla tarkoituksena on nostaa esiin pyhimyksiin ja pyhimyksistä kertoviin teksteihin liittyviä keskeisiä piirteitä. Hyvän lähtökohdan tähän tarjoaa Tuomas Heikkilän kirjoittama artikkeli *Hagiografiset lähteet*¹⁷ teoksessa *Keskiajan Avain*.¹⁸ Muuta pyhimyksiin liittyvää tutkimuskirjallisuutta, jota on käytetty osana tätä tutkimusta, on esimerkiksi Meri Heinosen toimittama teos *Ikuisuuden odotus: uskonto keskiajan kulttuurissa*¹⁹ sekä Thomas Headin kirjoittama teos *Hagiography and the cult of saints*²⁰ ja James Palmerin teos *Early Medieval Hagiography*.²¹ Teoksissa kuvaillaan yleisesti keskeisiä pyhimyksiin ja pyhimyksistä koskeviin kirjoituksiin liittyviä asioita.

Anselm Canterburlaisen elämän taustoittamiseksi tutkimuksessa on käytetty etenkin Sandra Visserin ja Thomas Williamsin teosta *Anselm*.²² Teoksessa kuvaillaan Anselmin elämän keskeisimmän vaiheet ja minkälaiset tapahtumat sekä ideologiat vaikuttivat hänen ajatteluunsa. Teos tarjoaa hyvän pohjan Anselm Canterburlaisen elämän käsittelyyn tämän tutkimuksen asettamissa raameissa. Muita tutkimuksella tärkeitä Anselm Canterburlaiseen liittyviä teoksia ovat Richard Southernin kirjoittamat *Saint Anselm and His Biographer: A Study of Monastic Life and Thought 1059-c. 1130*²³ ja *Saint Anselm: A portrait in a landscape*.²⁴ Richard Southern on yksi johtavia Anselm Canterburlaisen tutkijoita, joka on kirjoittanut useamman Anselm Canterburlaiseen liittyvän teoksen.

---

¹⁶ Luscombe 2011.

¹⁷ Heikkilä 2009.

¹⁸ Lamberg, Lahtinen & Niiranen 2009.

¹⁹ Heinonen 2000.

²⁰ Head 1990.

²¹ Palmer 2018.

²² Visser & Williams 2009.

²³ Southern 1963.

²⁴ Southern 1990.

Thomas Becketin elämän taustoittamiseksi tutkimuksessa käytettyä tutkimuskirjallisuutta ovat Frank Barlown kirjoittamat teokset *Thomas Becket*²⁵ ja *Thomas Becket, St Thomas of Canterbury, Thomas of London 1120–1170*.²⁶ Frank Barlown teokset ovat kattavia esityksiä Thomas Becketin elämästä. Muita tutkimuksessa käytettyjä Thomas Beckettiin liittyviä teoksia ovat etenkin Michael Staunton kirjoittamat teokset *Thomas Becket and his biographers*²⁷ ja *The Lives of Thomas Becket*.²⁸ Michael Stauntonin teoksissa esitetään Thomas Becketin elämän keskeiset vaiheet ja myös, kuinka hänen elämäkertojensa kirjoittajat päätyivät kirjoittamaan elämäkertansa Thomas Becketistä. Muita teoksia, joita on käytetty tässä tutkimuksessa osana Thomas Becketin elämän kuvausta ovat Anne Dugganin kirjoittama *Thomas Becket*²⁹

1.4 Johannes Salisburlainen

Johannes Salisburlainen oli merkittävä henkilö 1100-luvulla. Johanneksen elämää lähestyessä on kuitenkin syytä olla hieman varovainen, sillä hänen korkea julkinen asemansa ja kirjoitustensa autobiografiset aspektit vaikuttavat tietoon, joka hänestä on saatavilla. Johannes oli tuottelias kirjoittaja, joka kirjoitti kolme merkittävää teosta. *Policraticus*-teos käsittelee poliittista teoriaa ja oikeiden toimia, *Metalogicon* on taas formaali puolustus liberaalin taiteen puolesta ja *Historia Pontificalis* on historiateos paavin toiminnasta 1100-luvulla. Hän on kirjoittanut myös neljä lyhyempää tekstiä; kaksi hagiografiaa ja kaksi runoa. Näiden lisäksi myös hänen kirjoituksiaan on jäljellä 325 kirjeen kokoelma. Kirjoituksista tärkein on kiistatta *Policraticus*, jota luettiin etenkin keskiajalla paljon ja on yhä tänäänkin merkittävä teos poliittisen tieteen piirissä.³⁰

Johannes Salisburlaisen uskotaan syntyneen vuosien 1115–1120 välillä Old Sarumissa, Wiltshiressä. Hänen tiedetään kuolleen vuonna 1180 Chartesissa, minkä jälkeen hänet haudattiin Notre-Dame-de-Josaphat luostariin. Elämänsä aikana Johannes oli opiskelija, kirjoittaja, kirkollinen toimija, neuvonantaja ja lopulta piispa. Korkean julkisen statuksensa vuoksi Johannes Salisburlainen työskenteli uransa aikana monien arvovaltaisten henkilöiden kanssa. Hänen kirjoituksiinsa käy ilmi hänen poikkeuksellinen kykynsä kuvailla aikalaisiin ihmisiä ja näyt-

---

²⁵ Barlow 1986.

²⁶ Barlow 2004.

²⁷ Staunton 2006.

²⁸ Staunton 2001.

²⁹ Duggan 2004.

tää aikaansa ikään kuin sisältäpäin lukijoilleen. Ensimmäinen päivä, joka voidaan suhteellisen tarkasti tietää Johannes Salisburlaisen elämästä on päivä, jolloin hän aloitti opinnot Pariisissa. Hän kirjoittaa *Metalogicon*-teoksessaan aloittaneensa opintonsa vuosi sen jälkeen, kun kuningas Henrik I oli kuollut. Korkeamman tason opinnot alkoivat tuona aikana tavallisesti noin viidentoista vuoden ikäisenä, joten Johanneksen uskotaan tämän mukaan syntyneen vuoden 1120 tienoilla. Mikäli Johannes aloitti opintonsa jo aikaisemmin Englannissa, hän on voinut syntyä kuitenkin jopa viisikin vuotta uskottua aikaisemmin.³¹

Noin vuoden 1136 paikkeilla Johannes Salisburlaisen uskotaan aloittaneen opintonsa ulkomailla Pariisissa. Kaikkiaan hän vietti kaksitoista vuotta Ranskassa opiskellessaan erilaisia opintoja. Johannes opiskeli tänä aikana ainakin teologiaa, filosofiaa, logiikkaa ja retoriikkaa. On mahdollista, ettei hän viettänyt kaikkia kahtatoista vuotta Pariisissa, vaan opiskeli myös muualla Ranskassa. Johannes oli myös ahkera matkailija, eikä hän kirjoituksissaan mainitse tarkasti missä kaikkialla opiskeli oleskellessaan Ranskassa.³² Aika, jolloin Johannes Salisburlainen oli opiskelijana, on kaikista tunnetuin aika hänen elämässään, sillä hän kirjoitti siitä paljon *Metalogionissa*. Vaikka Johannes kirjoittikin omasta elämästään, hän ei tehnyt sitä autobiografisessa mielessä, vaan nostaakseen esimerkkejä erilaisista kokemistaan tilanteista, joten hänen kirjoittamat kokemukset voivat tosiasiassa olla hieman erilaisia. Kuitenkin *Metalogiconista* voidaan päätellä paljon Johanneksen ajasta opiskelijana. Ensimmäinen keskeinen aspekti narratiivissa on hänen suhteensa Abélard nimiseen opettajaan. Teksteissään Johannes kertoo, että Abelard oli se syy, miksi hän halusi opiskella Pariisissa.³³

Vuoden ajan Johannes opiskeli Pierre Abélardin (1079–1142) alaisuudessa. Saatuaan oppinsa logiikassa, hän jatkoi koulutustaan Robert Melunin alaisuudessa samassa oppilaitoksessa muutaman vuoden ajan. Tällöin hänen opintonsa keskittyivät etenkin dialektiikan opiskeluun. Dialektiikan opiskelun jälkeen hänen opintonsa sisälsivät etenkin retoriikkaa ja grammatiikkaa. Pariisissa opiskelujensa aikana Salisburlaisen uskotaan kärsineen taloudellisista ongelmista. Hän opetti yksityisenä tutorina oppilaita, joista hän ei kirjoituksissaan mainitse kuin yhden ja tämänkin hieman negatiivisessa sävyssä hänen logiikansa oppimisesta. Johannes Salisburlainen oli aikalaisekseen erittäin oppinut henkilö, joka oli mestari eten-

---

³⁰ Grellard & Lachaud 2014, 1–2; Hosler 2013, 1–2.

³¹ Brooke 1984, 1–2; Grellard & Lachaud 2014, 2–3; Luscombe, 2011.

³² Brooke 1984, 6.

³³ Brooke 1984, 6; Grellard & Lachaud 2014, 5.

kin retoriikassa. Hän oli onnekas saadessaan hyvin laaja-alaisen koulutuksen Pariisissa monien eri mestarien alaisuudessa. Opiskelunsa aikana Johannes tutustui muutamiin kirkon piiriin kuuluviin arvovaltaisiin henkilöihin, jotka myöhemmin edesauttoivat häntä elämässä. Petrus Celleläinen nimitti Johanneksen virkailijakseen joksikin aikaa ja Bernard Clairvauxlainen auttoi Johanneksen saamaan nimityksen virkailijana Canterburyn katedraalista vuonna 1147.³⁴

Lopetettuaan opiskelut Ranskassa, Johannes Salisburylainen siirtyi Canterburyyn, jossa hän tuli viettämään seuraavat kaksitoista vuotta palveluksessa Theobaldille; Canterburyn arkkipiispalle. Ajallaan Canterburyssa Johannes tutustui myös lakien opiskeluun bolognalaisen juristin, mestari Vacariuksen alaisuudessa. Johanneksen tiedetään matkustaneen paljon työskennellessään Canterburyssa. Hän ylitti Alpit useamman kerran matkustaessaan hovin ja Canterburyn välillä.³⁵ Työskennellessään Canterburyssa Johannes Salisburylainen keskittyi myös kirjoittamaan teoksiaan, joista ensimmäisen *Metalogiconin* hän sai valmiiksi joskus vuoden 1150 lopussa. *Metalogiconissa* hän kuvailee aikaansa Canterburyssa työlääksi ja harmittelee, ettei kerinnyt kuin muutaman tunnin siellä täällä omistautua filosofian harjoittamiselle. Ajallaan Canterburyssa Johannes tapasi myös monia oppineita ja merkittäviä ihmisiä, joiden parissa hän tulisi toimimaan lopun elämänsä. Johannes tutustui elämänsä aikana Thomas Becketiin, josta tuli yksi keskeisimpiä henkilöitä hänen elämässään. Myöhemmin Thomas Becket tultiin nimittämään Canterburyn arkkipiispaksi.³⁶

Johannes valitti muutamaan kertaan, että kiireiden takia hän ei työskentelyn lisäksi ehtinyt kuin syömään ja nukkumaan. Hän sai ajallaan Canterburyssa kuitenkin kirjoitettua suhteellisen paljon. Alkuvuosina Canterburyssa hän kirjoitti *Entheticus de dogmate philosophorum*-teoksen. Teos on didaktinen ja satiirinen runo, joka antaa neuvoja Canterburysta opiskelemaan lähtevälle oppilaalle. Vuoteen 1159 mennessä hän oli saanut valmiiksi myös *Metalogiconin* ja *Policraticuksen*. Johannes Salisburylaisen rooli neuvonantajana Canterburyssa korostui arkkipiispa Theobaldin sairastuttua. Theobald kuoli vuonna 1161 ja seuraavana vuonna hänen tilalleen arkkipiispana astui Thomas Becket. Johanneksen ja Thomaksen ei tiedetä tällöin olleen kovinkaan läheisiä, mutta Thomas päätti kuitenkin pitää Johanneksen Canterburyssa. Todennäköisesti Johanneksen lukuisat suhteet ympäri

---

³⁴ Grellard & Lachaud 2014, 6–7; Luscombe 2011; Marenbon 2004, 13–18.

³⁵ Luscombe 2011.

³⁶ Brooke 1984, 6–8; Grellard & Lachaud 2014, 8.

kirkkokuntaa saivat Thomaksen pitämään hänet Canterburyssa. Hän ei ollut enää arkkipiispan lähin neuvonantaja, vaan toimi virkailijana Thomakselle.³⁷

Johannes Salisburylaisen elämästä ensimmäisinä vuosina Thomas Becketin alaisuudessa ei tiedä kovinkaan paljon. Vuonna 1162 hänen uskotaan kirjoittaneen pyhimyselämäkerran Anselm Canterburlaisesta, joka oli määrä esittää kanonisointivaatimuksen ohessa paaville. Thomas Becket oli arkkipiispana kiivas kirkollisten oikeuksien puolustaja, joka sai hänet vaikeuksiin Englannin kuninkaan Henrik II:n kanssa. Thomas Becketin ja kuninkaan välisten kiistojen aikana Johannes Salisburylainen lähti joko maasta tai hänet karkotettiin vuosien 1163–1164 väillä. Kuningas karkotti Thomas Becketin läheisiä neuvonantajia ollessaan tyytymätön arkkipiispan toimintaan, joten on täysin mahdollista, että myös Johannes Salisburylainen ajettiin maanpakoon.³⁸

Vuonna 1164 myös Thomas Becket lähti maanpakoon Englannista hänen ja kuninkaan välien tulistuttua.³⁹ Maanpakojensa aikana Thomas ja Johannes eivät kuitenkaan koskaan olleet koskaan samassa paikassa. Thomas Becket lähti Ranskaan ja oli ensiksi Pontignyssa, minkä jälkeen Senssissä. Samaan aikaan Johannes vietti aikansa Reimssissä Petrus Celleräisen kanssa. Hän oli Ranskan kuninkaan ja kuninkaan veljen Henrin; Reimssin arkkipiispan suojeluksessa. Johannes Salisburylainen halusi Thomas Becketin kohtuullistaa näkemyksiään ja yritti jopa sopia erillisen rauhan kuningas Henrik II:n kanssa. Toisaalta hän myös varoitti kirjeessään, jonka hän kirjoitti 1167 houkutuksista unohtaa Thomas Becketin agenda. Todennäköisesti Johannes Salisburylaisen tapaaminen kuningas Henrikin II:n kanssa pääsiäisenä 1166 sai hänet muuttamaan kantaansa ja keskittymään puolustamaan Canterburyn arkkipiispan näkemyksiä.⁴⁰

Thomas Becketin ja kuningas Henrik II:n saavuttua sopimukseen kirkon ja kruunun oikeuksista marraskuussa 1170, Johannes Salisburylainen palasi maanpaosta Englantiin. Johanneksen matkustaessa takasin Canterburyyn, Thomas Becketin palvelukseen matkalla kuninkaan upseerit pyrkivät vaikeuttamaan hänen matkaansa ja kohtelivat häntä nöyryyttävästi. Kuninkaan ja arkkipiispan välien uudelleen tulistuttua tilanne johti Thomas Becketin murhaan Canterburyn katedraalissa joulukuun 29. Päivä vuonna 1170. Johannes Salisburylaisen uskotaan todistaneen ensikädessä Thomas Becketin murhaa, jonka tapahtumat hän kuvailee

---

³⁷ Grellard & Lachaud 2014, 11; Luscombe 2011.

³⁸ Luscombe 2011.

³⁹ Barlow 2004.

⁴⁰ Grellard & Lachaud 2014, 11–12.

hyvin tarkasti kirjeessään *Ex Insperato*, jota hän käytti pohjana kirjoittamalleen pyhimyselämäkerralle Thomas Becketistä. Johannes Salisburylaisen kirjoittama tulkinta Thomas Becketin elämästä ja kuolemasta toimi Canterburyn edun mukaisesti. Tilanne, joka päättyi arkkipiispan armottomaan murhaan, johti Johannes Salisburylaisen näkemyksien Thomas Becketin marttyyrikuolemasta leviämiseen pitkin kirkkokuntaa.⁴¹

Thomas Becketin kuoleman jälkeen Johannes Salisburylaisen tiedetään muutaman vuoden ajan työskennelleen Exeterissä piispa Bartholomew'n alaisuudessa. Vuonna 1173 Johanneksesta tuli katedraalin taloudenhoitaja ja hän mahdollisesti pysyi tehtävissä vuoteen 1176 asti. Vuonna 1176 Johannes valittiin Chartesin piispaksi. Hänen toiminnastaan piispana ei tiedetä kovinkaan paljon. Muutamien kirjeiden perusteella hänen toimintansa kuitenkin jakoi mielipiteitä. Johannes Salisburylainen kuoli vuonna 1180 ja haudattiin Chartesin lähellä sijainneeseen luostariin. Hän jätti omaisuutensa kirkkolleen ja hänen hautapaikkansa jäänteet sijaitsivat yhä tänäkin päivänä Josaphat luostarissa.⁴²

1.5 Pyhimykset ja hagiografinen kirjallisuus

Pyhimyksistä muodostui keskiajalla tärkeä palvonnan kohde. Pyhimyksiin liittyvät hagiografiset tekstit olivat tärkeällä sijalla niin teologiassa, historiankirjoituksessa, viihteessä kuin ylipäänsä kirjallisuudessa. Hagiografiset lähteet muodostavat valtavan määränsä vuoksi tärkeimmän keskiajasta kertovan lähderyhmän. Usko pyhimyksiin ja heidän tekemiinsä ihmeisiin oli tärkeä osa kansan uskonnollisuutta. Kristinuskon kolmiyhteinen Jumala tuntui monista kaukaiselta ja vaikeasti käsitettävältä. Ihmishahmoiset pyhimykset muodostivat sillan Jumalan ja ihmisten välille. Näin pyhimyksistä muodostui tavallaan kansan uskonnollisuuden selkäranka. Ajatus pyhimyksistä, etenkin uskonsa puolesta kuolleista marttyyreista välittäjinä ihmisten ja Jumalan välillä syntyi jo alkukirkon aikana. Keskiajalle tultaessa pyhimyskultti oli kasvattanut suosiotaan ja sen ansiosta keskiajalta tunnetaan tuhansia pyhimyksiä, joista osa oli todellisia ja osa ei.⁴³

Korkeimman luokan kristilliset pyhimykset olivat erilaiset raamatulliset hahmot. Verimarttyyrien rinnalle nousi myös vähitellen pyhimyksiä, jotka säästyivät marttyyrikuolemalta ja voidaan kuvata enemmänkin hurskasta elämää viettäneiksi tunnustajiksi. Marttyyrien kohtalon yksityiskohtainen jäljittely olisi har-

⁴¹ Grellard & Lachaud 2014, 12–13.

⁴² Barlow 2004; Grellard & Lachaud 2014, 14–15.

⁴³ Heikkilä 2009, 188.

ventanut uskovaisten rivejä, mutta tunnustajat ja heidän elämänsä sopivat malliksi uskovaisen elämälle. Kirkon tarvitessa uusia sankareista, alkoi jo myöhäisantiikista asti kehittymään laaja pyhimyksiä käsittelevä hagiografinen kirjallisuus.⁴⁴ Pyhimyksistä kertova kirjallisuus muodostui hyvin monipuoliseksi alaksi ja palveli keskiajalla samaa asiaa kuin saarnatkin. Kirjallisuus usein kuvaili marttyyrien kohtaloita ja kristinuskon legendoja. Pyhistä kirjoittaminen ja heidän ylistämisensä nähtiin myös Jumalan ylistämisenä. Pyhimysteksteissä yksityiskohtien tarkkuus ei usein ollut kovinkaan ratkaisevaa, vaan vaikuttava lopputulos nähtiin usein merkittävämpänä.⁴⁵

Kansan uskonnollisuus keskiajalla tuli usein ilmi pyhimysten kunnioituksena. Pyhimysten kanonisointi keskiajalla siirtyi Paavin käskyvallan alle, sillä keskiajalla uusien pyhimysten lukumäärä alkoi muodostumaan suureksi. Aiemmin pyhimykset olivat olleet usein vain marttyyreja, jolloin heidän pyhimyksellisyytensä ei ollut useinkaan syytä kyseenalaistaa, sillä olivathan he kuolleet uskonsa puolesta. Marttyyrien jälkeen kunnioitettiin myös askeettisesti eläviä henkilöitä. Viime vuosina hagiografisissa kysymyksissä on usein pohdittu, kuinka kansan vaikutus näkyi pyhimysasioissa. Nykyisin ollaan usein sitä mieltä, että vaikka pyhimysten nimitysprosessi kuuluikin pitkälti paavin käskyvallan alle, se silti usein kuvasti kansan kollektiivista mentaliteettia. Päätös toki tehtiin paavin toimesta, mutta mukana oli kansallista ajatustapaa ja kansan mielipiteen vaikutusta pyhimysasioissa. Käytännössä kansan vaikutus toteutui niin, että laajaa ihmisjoukkoa kuultiin todistajina osana kanonisointiprosessia.⁴⁶

Keskiajalla uskovaisille oli tärkeää vakuuttua pyhän naisen tai miehen jatkuvasta läsnäolosta. Tämän vuoksi pyhimysten haudat ja heidän palvontaansa liittyvät erilaiset esineet, reliikit ja pyhänjäännökset olivat ihmisille tärkeitä. Pyhimysten kunnioittamiseen liittyi myös ihmisten kokemat ilmestykset ja visiot pyhimyksistä sekä lukuisat pyhimysten ihmeteot. Keskiajalla uskottiin, että ihminen voi osoittaa rukouksensa pyhimykselle, joka välitti sen Jumalalle. Kaikkivaltias puolestaan vastasi rukoukseen pyhimyksen kautta ihmeteolla. Myöhäiskeskiajalla pyhimyksille alkoi kehittymään myös selkä työnjako; pyhimykset vaikuttivat eri elämänaloilla tai paikallisina suojelupyhimyksinä.⁴⁷

---

⁴⁴ Heikkilä 2009, 188.

⁴⁵ Heikkilä 2009, 188; Tiainen 2006, 72.

⁴⁶ Tiainen 2006, 154.

⁴⁷ Heikkilä 2009, 188.

Pyhimysuskon ollessa keskeisessä asemassa keskiajalla hagiografisten tekstien käyttäminen hengellisten yhteisöjen suojana oli luonnollista. Pyhimyksiä käytettiin myös puolustus- ja suojelutarkoituksiin varsin laajasti sekä monipuolisesti. Reliikkeinä ihmiset käyttivät usein erilaisia amuletteja. Yleinen sodankäyntiin liittyvä ajatus oli, että sodassa mukana kannetut pyhäinjäännökset antoivat varman suojan niiden kantajalle ja saattoivat ratkaista taisteluja. Keskiakaisissa lähteissä usein kuvaillaan myös kaupunkien ja linnoitusten puolustautuneen pyhimysten avulla. Usein puolustautuminen tapahtui juuri reliikkien avulla, joita kannettiin pitkin kaupunkia tai linnoitusten muureja. Osaksi kyse oli paikan yliluonnollisen puolustajan esittelemisestä viholliselle ja näin yrityksenä vaikuttaa vastustajien hyökkäysintoon. Reliikkejä kuljettamalla uskottiin myös muodostavan eräänlaisen taikapiirin, jota hyökkääjän ei uskottu voivan ylittää.⁴⁸

Pyhimyskirjallisuus yleistyi huomattavasti 1000-luvulla. Tällöin ihmisten suhde pyhimyksiin oli muuttumassa aiempaa vapaampaan suuntaan. Molempien ilmiöiden taustalla vaikutti se, että pyhimyksistä muodostui elämäkertoineen välttämättömyys kaupunkien puolustukselle. Tästä takia pyhimyskultti vahvistui jo entisestään. Pyhimyselämäkerrat syntyivät ikään kuin vastaamaan tarkkoja toiveita, jotka liittyivät uskonnon ja hurskauden lisäksi myös käytännön maalliseen elämään ja politiikan sekä taloudellisten asioiden piiriin. Hagiografinen kirjallisuus alkoi noudattamaan tietynlaisia raameja, joissa pyhimyksellisyydelle muodostui selkeitä piirteitä, joita teksteissä noudatettiin.⁴⁹ Pyhimysten ollessa keskeinen osa väestön uskonnollista elämää ja pyhimyksiin liittyvien tekstien ollessa myös aikakauden luetuinta kirjallisuutta, niiden avulla pyrittiin myös vaikuttamaan lukijoihin. Teksteihin saatettiin lisätä omia päämääriä palvelevia viittauksia, tai niissä saatettiin esittää asiat kirjoittajan asettamien tavoitteiden saavuttamiseksi. Poliittista sanomaa oli myös luontevaa levittää laajasti luettujen tekstien kautta.⁵⁰

Tavalliset kansalaiset saavutettiin pyhimystekstien avulla vain välillisesti ja suhteellisen hitaasti, koska suurin osa väestöstä oli lukutaidotonta. Pyhimystekstien sisältö kuitenkin löysi vähitellen tiensä valtaväestön kuultavaksi kansankielisten saarnojen kautta. Raamatun aiempi valta-asema saarnojen päämateriaalina oli

---

⁴⁸ Heikkilä 2000, 34.

⁴⁹ Palmer 2018, 21.

⁵⁰ Heikkilä 2000, 37.

1000-luvulla murtumassa ja pyhimyksiin liittyvät tekstit olivat saamassa yhä tärkeemmän aseman kansan- sekä latinankielisissä saarnoissa. Pyhimystekstit palvelivat niiden kirjoittajia kahdella tavalla. Ne saavuttivat uskonnollisia yhteisöjä uhkaavat tahot varsin nopeasti ja samanaikaisesti ne vähitellen vaikuttivat siihen, miten kansa suhtautui tiettyyn pyhimykseen. Täten ne saattoivat vaikuttaa esimerkiksi pyhiinvaeltajien ja luostarille tehtävien lahjoitusten määrään. Kirjoittajat saattoivat korostaa myös pyhimyksen ansioita pyhimyksenä teksteissään.⁵¹

Pyhimyskultin merkityksen kasvun myötä myös pyrkimykset saada pyhimykselle paavillinen kanonisaatio muodostuivat tärkeämmiksi 1000-luvulta lähtien. Ihmeet olivat kanonisaatioon tähtäävissä hagiografisissa teksteissä välttämättömiä, sillä ne olivat todisteita pyhimyksen aitoudesta, koska vain oikea pyhimys pystyi toteuttamaan ihmeitä. Paavillisen kanonisaation merkityksen korostuessa myös ihmeiden merkitys pyhimysteksteissä kasvoi. Ihmeteot ja ihmeelliset tapahtumat olivat jo perinteisesti olleet keskiajalla tärkein keino pyhimysten tunnistamiseksi ja kanonisaation siirtyminen yhä kauemmaksi pyhimyksen kotiseudulta korosti niiden merkitystä entisestään. Keskiaikaisille ihmisille ihmeet olivat suora todiste tekijänsä pyhyydestä ja Jumalan tahdon tai armon välikappaleena toimimisesta. Pyhimyksen voima ilmeni juuri ihmeiden kautta, ja kansa myös odotti oikean pyhimyksen toteuttavan ihmetekoja. Vastineeksi kunnioituksestaan kansa odotti myös pyhimyksen suorittavan ihmeitä ikään kuin palvellackseen kansaa.⁵²

Ihmekertomukset pyhimyskirjallisuudessa voidaan karkeasti jakaa parannus-, suojele- ja rangaistusihmeisiin. Ihmeet vastasivat kansan odotuksia ja omalla tavallaan osoittivat myös Jumalan mahtia. Parannusihmeet ovat yksi keskiajan ihmeiden perusmuotoja. Tyypillisesti parannusihmeissä tapahtuu jotain ruumiillista; joskus myös henkistä sairautta potevalle henkilölle, joka asettaa toivonsa pyhimyksen avustukselle. Tällaiset ihmeet kertovat pyhimyksen osoittamasta arvosta sairasta kohtaan ja todistavat pyhimyksen pyhyyttä hänen ollessa kyvykäs parantamaan sairaita. Suojeluihmeissä joku tai jokin pelastuu pyhimyksen ansiosta jo varmalta näyttäneestä perikadosta tai vaikeudesta. Rangaistusihmeissä taas pyhimys todistaa mahtinsa epäilijöilleen.⁵³

---

⁵¹ Heikkilä 2000, 38 ; Goodich 1981, 171.

⁵² Heikkilä 2000, 45–48.

⁵³ Heikkilä 2000, 49.

Tarinat pyhimyksistä välittivät niiden kuulijoille enemmän kuin vain pyhimyksen elämäkerran. Kertomukset tarjosivat kuulijoilleen ihanteita siveellisyydestä ja kurista, sekä maallisen omistuksen luopumisesta. Pyhimyksistä kertovat tarinat tarjosivat myös esimerkin kristityn käyttäytymisestä. Pyhimysteksteissä esitetyt pyhimysten elämät toimivat ikään kuin esimerkkeinä siitä, miten Raamatussa esitetty pyhä viisaus toteutuu käytännössä. Pyhimykset elivät toteuttaen Jumalan sanomaa ja olivat näin esimerkillisiä kristittyjä, mutta samaan aikaan myös kykeneviä osoittamaan Jumalan suuruutta muille ihmeiden kautta.⁵⁴

Pyhimystekstien tarkoitus oli usein kuitenkin muu kuin kristillisten ihanteiden välittäminen. Tekstit usein palvelivat kirjoittajan oman yhteisön etua ja olivat tilaustöitä. Pyhimysteksteissä oli usein ajankohtaista poliittista sisältöä ja niiden avulla voitiin välittää erilaisia poliittisia näkemyksiä. Pyhimysteksteissä kuvattu pyhimys esitetään elävän täydellistä ja esimerkillistä elämää, joten vastakkainasettelu pyhimyksen kanssa tarjosi mainion keinon arvostella hengellisiä tai maallisia vallanpitäjiä. Pyhimyskultin merkityksen korostuessa myös pyhimyskirjallisuuden merkitys kasvoi. Hiljalleen myös pyhimyksiä alettiin käyttämään maallisten tavoitteiden saavuttamiseksi yhä enemmän.⁵⁵

---

⁵⁴ Head 1990, 121; Palmer 2018, 97.

⁵⁵ Heikkilä 2000, 54–56.

2. Anselm Canterburlainen

2.1 Tausta

Anselm Canterburlaisen elämästä tiedetään aikaisekseen suhteellisen paljon. Hänen ystävänsä Eadmerin kirjoittama elämäkerta *Vita Anselmi* on muodostunut tärkeäksi lähteeksi hänestä kertovalle historiantutkimukselle. Anselm syntyi vuonna 1033 varakkaaseen perheeseen Aosta nimiseen kaupunkiin Burgundin provinssissa. Aluksi Anselm oli kuvitellut aikovansa munkiksi Aostassa, mutta hänen äitinsä kuoltua hän riitautui isänsä kanssa ja vuonna 1056 hän lähti kotoaan kohti pohjoista todennäköisesti opiskelemaan. Seuraavasta kolmesta vuodesta Anselm Canterburlaisen elämässä ei tiedetä kovinkaan paljoa. Liikuttuaan aluksi Burgundissa, Ranskassa Anselm saapui vuonna 1059 Normandiassa sijainneeseen Becin luostariin. Saavuttuaan luostariin Anselm aloitti elämänsä luostarissa munkkina. On oletettavaa, ettei nuori Anselm mennyt luostariin vain toimiakseen munkkina, vaan hän hakeutui luostariin sen tunnetun koulun takia. Anselmin saapuessa luostariin, sitä johti tunnettu opettaja Lanfranc (1010–1089), joka opetti retoriikkaa, logiikkaa ja johti oppilaita Raamatun tutkimuksessa.⁵⁶

Anselm Canterburlainen alkoi opettaa myös opiskellessaan Becissä. Hän todennäköisesti kirjoitti teoksensa *De grammatico* tällöin, sillä sisällöltään se sopii hyvin hänen Becissä opiskelemiinsa aiheisiin. Ryhdyttyään munkiksi Becissä Anselm aluksi kamppaili itsensä kanssa siitä, oliko valinta hänelle oikea. Hän pohti, olisiko se hyvä ura hänelle ja tunsiko itsensä syntiseksi pohtiessaan uraansa. Hänen tehtyään päätöksen ryhtyä munkiksi hän kuitenkin hiljalleen alkoi omistautumaan uskonnolliselle elämälle täysin. Vuonna 1063 Becin johtaja Lafranc lähti johtamaan Caenin luostaria ja Anselmi Canterburlaisesta tuli hänen jälkeinen Becin johtaja.⁵⁷ Anselmin kerrotaan nähneen työnsä luostarin johtajana uuvuttavana, sillä hän ei ollut taitava työnsä hallinnollisessa puolessa ja ajatteli sen vievän liikaa aikaa hänen oikealta työltään; filosofialta. Anselm kuitenkin teki työnsä moitteettomasti ja hänet ylennettiin Becin opiston dekaaniksi sen seurauksena. Ajalla, jolla Anselm työskenteli Becin johtajana ja dekaanina hänen ei uskota ehtineen juurikaan kirjoittaa teoksiaan. Anselmin kerrotaan jopa pyytäneen astuasivuun hallinnollisista tehtävistään, jotta voisi palata entiseen yksinkertaisempaan elämäänsä.⁵⁸

⁵⁶ Southern 1963, 11; Visser & Williams 2009, 3–4; Cowdrey 2004.

⁵⁷ Evans 2004, 10.

⁵⁸ Southern 2009; Visser & Williams 2009, 4–5.

Seuraavan kerran Anselm Canterburylaisen uskotaan kirjoittaneen vasta noin vuonna 1075, kaksitoista vuotta sen jälkeen, kun hän aloitti johtajana Becissä. Todennäköisesti Anselmin aikataulu oli niin kiireinen toimiessaan johtajana, ettei hän vain ehtinyt kirjoittamaan teoksiaan työskennellessään. Anselm Canterburylaisen seuraava teos *Monologion* valmistui vuosien 1075-1076 aikana, hänen tavoitteenansa oli tehdä johtopäätöksiä Jumalasta pelkän logiikan avulla. Anselm kirjoitti teoksen Becin munkkien pyynnöstä. Tämä kertoo jotain hänestä kirjoittajana. Hänellä oli tapana reagoida erilaisiin tilanteisiin ja aihepiireihin. Iso osa hänen kirjoituksistansa on vastaus pyyntöön tai reaktio johonkin uuteen teologiseen ongelmaan. Tämän seurauksena Anselm ei aina käsitellyt kaikkia ongelmia systemaattisesti, vaan usein pitäytyi niissä asioista, joista ihmiset kysyivät häneltä.⁵⁹

Anselm Canterburylainen kirjoitti *Monologionin* teologisena pohdintana jumalallisesta olemuksesta. Teoksessaan Anselm kuvailee kuinka pohtimalla syvällisemmin Jumalan olemusta voi ymmärtää, miten Jumala itse ylittää ihmisen ymmärtämiskyvyn, mutta pohtimalla hänen olemustaan voi selvittää ideaa siitä, millainen kaikkivaltias on. Eadmer kuvailee Anselmin ymmärtäneen *Monologionissa* esittämässään pohdinnoissa jumalallisen olemuksen olevan saavutettavasti rationaalisesti. Eadmerin kirjoittamassa elämäkerrassa Anselmista hän kirjoittaa Jumalan auttaneen Anselmia näkemään asioita selkeämmin ja hänen ymmärtäneen, että Jumalan todellinen olomuoto on juuri sitä, mitä usko antaa ymmärtää sen olevan. *Monologionissa* Anselm myös käsitteli Jumalan kolminaisuutta. Anselm näki samoin tavoin kuin Augustinus teoksessaan *De Trinitate*, että samalla tavalla kuin mieli, muisti ja ymmärrys ovat samaan aikaan läsnä ja inhimillisiä ominaisuuksia voi Jumala olla samoin tavoin ominaisuuksineen samanaikaisesti kolme, mutta yksi.⁶⁰

Muutama vuosi *Monologionin* valmistumisen jälkeen Anselm Canterburylainen toimitti seuraavan teoksensa *Proslogionin*, joka oli tavallaan osa samaa jatkumoa kuin *Monologion*. Hän ei ollut pettynyt aiempaan teokseensa tai siinä esitettyihin argumentteihin, vaan alkoi pohtia pystyisikö hän päätymään samanlaisiin lopputuloksiin suoraviivaisemmin käyttämällä yhtä argumenttia kerrallaan. *Proslogionissa* Anselm Canterburylaisen argumenttiensa kautta nostaa esiin laaja-alaisia johtopäätöksiä jumalallisesta luonteesta. Tyyliiltään se on hyvin lähellä hänen kirjoittamiaan rukouksia ja meditaatioita, mutta metodiltaan *Proslogion* vas-

---

⁵⁹ Visser & Williams 2009, 5–6.

⁶⁰ Evans 2004, 11–12.

taa pitkälti *Monologionia*. Anselm tähtäsi kirjoittamassaan *Proslogionissa* todistamaan Jumalan olemassaolon. Hän pyrki todistamaan, että oikeus, hyvyys ja toisuus kaikki yhdistyvät yhdessä olemuksena ja se on Jumala.⁶¹

Vuonna 1078 Becin apotti menehtyi. Anselm Canterburlainen pyysi Becin munkeilta, etteivät he vaatisi häntä uudeksi apotiksi. Munkit kuitenkin anelivat Anselmin hyväksyntää paikan apottina. Vastustelustaan huolimatta Anselm taipui kuitenkin munkkien tahtoon. Anselm huomasi pian apotin tehtävän olevan jopa työläämpi kuin hänen aiemmat tehtävänsä, mutta hän kuitenkin jatkoi kirjoituksiinsa samalla. Kaikkiaan Anselm Canterburlainen vietti Becissä kolmekymmentäneljä vuotta elämästään. Ison osan ajasta hän käytti opettamiseen, mutta myös teoksiensa kirjoittamiseen. Vuonna 1089 Anselmin entinen opettaja Lafranc silloinen Canterburyn arkkipiispa menehtyi ja tilalle alettiin hiljalleen etsiä uutta henkilöä toimimaan arkkipiispana. Kuningas Vilhelm II ei pitänyt kuitenkaan kiirettä arkkipiispan nimityksessä, sillä nyt hän määräsi Canterburyn varojen käytöstä. Vuonna 1092 Anselm vieraili Englannissa vastaanottaakseen maita, jotka tulisi luovuttaa Becin luostarin omaisuudeksi. Vierailunsa aikana hän tapasi myös Canterburyn munkkeja, jotka on kuvailtu arvostaneen häntä suuresti.⁶²

Anselm Canterburlaisen arkkipiispaksi nimeämisen aikaan kiista investituurasta eli siitä, miten kirkollisten virkamiesten asettaminen tulisi tapahtua, oli nousemassa maallisten ja hengellisten hallitsijoiden väliseksi kiistakysymykseksi Euroopassa. Anselm tuskin kuitenkaan oli tietoinen kaikesta politiikasta, joka liittyi arkkipiispan nimitykseen. Maalliset valtiat olivat tavallisesti vastanneet piispojen nimityksestä, jolloin he pystyivät nimittämään heille uskollisia henkilöitä kirkollisiin johtotehtäviin. Maallinen hallitsija antoi virkaan astuvalle piispalle sormuksen ja sauvan symboloimaan heidän asemaansa piispana. Roomalainen kirkko halusi kuitenkin irtautua maallisen vallan kahleista ja pyrki asettamaan kirkon sisäisen hierarkian, jossa valta keskittyi Paaville ja muut kirkolliset toimijat olivat hänen valtansa alaisia, joten myös oikeus nimittää piispat nähtiin olevan Paavin vallan alainen.⁶³

Hetken aikaan pyynnöistä huolimatta kuningas Vilhelm II jätti nimittämättä Anselmin arkkipiispaksi. Vasta sairastuttuaan hän alkoi pelkäämän kirkon varo-

---

⁶¹ Southern 1990, 117; Visser & Williams 2009, 6–7.

⁶² Evans 2004, 16; Visser & Williams 2009, 7.

⁶³ Evans 2004, 16–17; Southern 1993, 127–129.

jen käytön seurauksia tuonpuoleisessa. Tämän seurauksena hän pyysi Anselmia arkkipiispaksi ja vuonna 1093 Anselm nimitettiin Canterburyn arkkipiispaksi. Hänen nimitystensä ei vastustanut muut kuin ehkä Anselm itse, sillä hänen tiedetään vihanneen hallinnollisia tehtäviä. Anselm tuli viettämään nimityksestään lähtien lopun elämäänsä toimiessaan Canterburyn arkkipiispana. Anselm jatkoi myös kirjoittamista toimiessaan Canterburyn arkkipiispana. Vuosien 1095-98 välillä hän työsti *Cur Deus Homo* teosta, joka oli pyrkimys puolustaa kristillisten oppien rationaalisuutta inkarnaatiosta ja hyvityksestä. Teoksessa Anselm esittää Jumalan olevan osa järjestelmällisyyttä, harmoniaa ja kauneutta sekä toimivan näiden ominaisuuksien mukaisesti.⁶⁴ Myös vuosien 1095–98 välillä Anselmin välit kuningas Vilhelm II:n kanssa kasvoivat ongelmallisiksi. Muut piispat eivät myöskään usein tukeneet Anselmin ratkaisuja. Anselm halusi konsultoida paavia ongelmien ratkaisemiseksi ja anoi kuninkaalta kolmesti lupaa lähteä Roomaan. Vastaus oli aina kieltävä, mutta Anselm päätti lähteä silti. Tämän seurauksena kuningas ei sallinut Anselmin palata Englantiin.⁶⁵

Anselm Canterburylainen kirjoitti 52 kirjettä ensimmäisen vuosikymmenensä aikana Canterburyn arkkipiispana. Kirjeet eivät itsessään anna kovinkaan suurta selitystä Anselmin ja kuningas Vilhelm II:n välisiin kiistelyihin, sillä kirjeet eivät juurikaan sisällä politiikkaan liittyviä kysymyksiä. Kirjeet eivät myöskään anna minkäänlaista selitystä hänen näkemyksistensä kirkon ja kruunun väliseen investituurariitaan. Anselmin kirjeissä kuningasta ei juurikaan arvostella yhtä kirjettä lukuun ottamatta, jossa Anselm arvostelee kuninkaan vihamielisyyttä. Ennen 1100-lukua yllättävämpiä piirteitä Anselmin kirjoituksissa on juuri se, että ne eivät juurikaan koske poliittisia kysymyksiä, vaan ovat enemmänkin teologista pohdintaa, rukouksia, hyveellisyyttä ja ystävällisyyttä koskevia kirjeitä.⁶⁶

Vuosien 1097 ja 1100 välillä Anselm Canterburylainen eli maanpaossa. Maanpakonsa aikana Anselm pitäytyi kuitenkin kiireisenä. Anselm pyydettiin Barin konsiiliin puolustamaan läntistä näkemystä jumalaisesta inkarnaatiosta ja kolminaisuusopista. Anselmin maanpako liittyy hänen riitautumiseensa kuninkaan kanssa investituuraan liittyvissä kysymyksissä. Aiemmin oli ollut tapana, että kuningas tai hallitsija antaa piispoille heidän sauvansa ja sormuksensa, jotka symbo-

---

⁶⁴ Hogg 2004, 4.

⁶⁵ Visser & Williams 2009, 8–9.

⁶⁶ Southern 1990, 249–250.

loivat heidän pastoraalista oikeuttansa ja sakramentaalista roolia. Tätä menettelyä oli kuitenkin rajoittanut paavi Gregorius VII ja myöhemmin vuonna 1099 se oli kielletty kokonaan paavi Urbanus II:n toimesta. Ne, jotka rikkoivat tätä sääntöä tulisi julistaa pannaan. Anselm Canterburylainen oli vastaanottanut kuninkaalta sauvan ja sormuksen astuessaan Canterburyn arkkipiispan virkaan. Hän tuskin tiesi silloin, että tämä voitaisiin nähdä negatiivisessa kirkon piirissä. Anselm nyt kuitenkin tiesi toimineensa väärin ja halusi pysyä mahdollisimman uskollisena kirkolle ja paaville. Edellisen kuninkaan kuoltua vuonna 1100 uusi kuningas Henrik I kutsui Anselmin palaamaan Englantiin. Anselm ei kuitenkaan suostunut van nomaan uskonnollisuuden valaa uudelle kuninkaalle, sillä hän oli uskollinen vain kirkolle.⁶⁷

Anselm Canterburylaisen aika maanpaossa muutti hänen näkemyksiään kirkon ja kruunun välisistä suhteista. Aluksi hänen aikansa arkkipiispana Anselmin toiminta perustui yhteistyöhön kuninkaan kanssa, kun taas palatessaan maanpaostaan Anselmin näkemykset olivat muuttuneet huomattavasti enemmän kirkon valtaa suosivimmiksi.⁶⁸ Vuonna 1103 Anselm Canterburylainen lähti kuninkaallisen viestinviejän kanssa Roomaan tapaamaan paavia. Hän halusi selvittää, kuinka hän voisi toimia kuninkaan tahdonmukaisesti sekä samanaikaisesti omantuntonsa mukaan. Uusi paavi Paschalis II puolsi Anselmin näkemyksiä ja lähetti hänet takaisin Englantiin. Kuningas ei kuitenkaan hyväksynyt Anselmin paluuta, ellei hän hyväksynyt kuninkaan tahtoa ja luopunut kuuliaisuudestaan paaville. Anselmin kieltäytyessä Kuningas Henrik I anasti arkkipiispan omaisuuden itselleen. Tätä seurasi puolentoista vuoden mittaiset neuvottelut, jotka päättyivät sopimukseen. Anselmin tuli tehdä uskollisuudenvala kuninkaalle maallisen omaisuuden takia, joka liittyy arkkipiispan virkaan ja Henrik I:n tuli vastineeksi luopua kaikista oikeuksista nimittää piispoja ja varustaa heitä symboleilla, jotka kuvasivat heidän jumalallista oikeuttansa.⁶⁹

Anselm Canterburylainen ei onnistunut kirjoittamaan mitään toisen maanpakonsa aikana. Palattuaan Englantiin vuonna 1106 hän sai vielä yhden teoksen tehtyä ennen kuolemaansa nimeltä *De concordian*, joka on valmistunut vuosien 1107–1108 aikana. Teoksessa hän yrittää yhteen sovittaa ihmisten vapaan tahdon, predestinaatio-opin ja armon keskenään. Kirjoittaessaan *De concordiaa* Anselm

---

⁶⁷ Visser & Williams 2009, 9–10.

⁶⁸ Southern 1990, 287.

⁶⁹ Visser & Williams 2009, 10.

sairastui vakavasti. Nopeasti sairastumisensa jälkeen vuonna 1109 Anselm menehtyi rauhallisin merkein Canterburyn munkkien ympäröimänä.⁷⁰

2.2 Pyhimyselämäkerran kuvaus

Johannes Salisburlainen aloittaa kirjoittamansa pyhimyselämäkerran Anselm Canterburlaisesta kirjoittamalla, kuinka Jumalan teot ihmeellisesti karkottavat epäilyksen varjot uskovaisen maailmasta. Johannes esittää seuraavaksi vertauskuvan siitä, kuinka pimeänä yönä tähdet silti valaisevat maailmaa. Tähdillä vertauskuvassaan hän tarkoittaa pyhiä miehiä, jotka tuovat valoa uskovaisen elämään. Anselm Canterburlaisen Johannes kuvaa loistaneen kuin kirkkain tähtikuvio taivaalla. Pyhimyselämäkerran alussa luodaan jatkumo apostolien, profeettojen ja pyhimysten välillä. Pyhimysten kuvataan olevan apostolien ja profeettojen poikia, jotka jatkavat heidän työtään uskossa ihmeiden kautta.⁷¹

Pyhimyselämäkerran alussa Anselm Canterburlainen esitetään pyhimyksenä, jonka pyhimyksellisyyttä ei tulisi kenenkään epäillä. Johannes korostaa Anselmin pyhimyksellisyyden olleen selkeästi nähtävissä hänen teoksiensa ja ihmeiden kautta. Ensimmäisessä varsinaisessa luvussa tekstissään Johannes käy läpi Anselmin varhaista elämää Aostassa. Anselmin kuvataan olleen Jumalaa pelkäävä poika. Hänen äitinsä kuvataan siveelliseksi naiseksi, joka oli omistautunut uskolleen. Äitinsä kautta Anselm oli saanut kuulla Jumalan ihmeistä ensimmäistä kertaa. Luvussa kerrotaan Jumalan myös ilmestyneen Anselmille unessa jo nuorena. Johannes kirjoittaa Anselmin omistautuneen uskolleen jo nuoresta iästä lähtien ja halunneen munkiksi, mutta hänen isänsä oli vastustanut tätä. Luvun lopussa Johannes kirjoittaa Jumalalla olleen suunnitelma Anselmille, josta kehittyisi aikansa älykkäin ihminen ja saavuttaisi suuria asioita. Anselmin lähdettyä kotoaan, hänen äitinsä kuoltua Jumalan kerrotaan avustaneen häntä matkalla.⁷²

Toinen luku kuvailee pitkälti Anselmin aikaa opiskelijana. Anselmin kerrotaan olleen loistava opiskelija, joka oli täysin omistautunut opinnoilleen ja seuranneen mestarinsa Lanfrancin jalanjälkiä. Anselmin kerrotaan myös ryhtyneen munkiksi Becin luostarissa ja nopeasti hänestä muodostui itsessään munkkiuden esikuva. Kolmas luku liittyy Anselmin aikaan Becissä priorina. Johannes kuvailee Anselmin edistäneen itseään yhä paremmaksi uskovaiseksi ja keskittyneen etenkin rukouksiin ja paastoamiseen. Luku loppuu Anselmin viisauden ylistämiseen ja

---

⁷⁰ Evans 2004, 25; Visser & Williams 2009, 10.

⁷¹ LA, 17.

⁷² LA, 17–18.

Anselmilla kerrotaan jopa olleen kyky nähdä tulevaisuuteen. Tästä esimerkkinä hän kertoo tapauksesta, jossa Anselm kehotti munkkia laittamaan verkot nopeasti veteen, jotta saisi valtavan kalan. Munkin toteltua hän sai saaliin juuri niin kuin Anselm oli ennustanut.⁷³

Pyhimyselämäkerran neljännessä luvussa Johannes Salisburlainen keskittyy kuvailemaan Anselm Canterburlaisen pyhiä ominaisuuksia. Jälleen Johannes korostaa Anselmin viisauden merkitystä ja sitä, kuinka Anselmin viisauden ansiosta hän ei saanut mielihyvää kuin Jumalan palvelemisesta. Luvussa rakennetaan myös silta apostolien ja Anselmin välillä, sillä Johannes kuvailee Anselmin olevan ominaisuuksiltaan aivan kuin apostoli ja näin ikään kuin kulkevan apostolien jalanjäljissä. Apostolien tavoin Anselmin kerrotaan saaneen tulisen kielen pyhäältä hengeltä, jolla hän komensi demoneita, paransi sairaita, ennusti tulevaisuutta, eli ja opetti Jumalan lakia. Johannes kirjoittaa Anselmin olleen myös omistautunut muiden auttamiselle, ja kuinka pyhän rakkauden liekki oli nähtävissä kaikissa Anselmin teoissa. Anselmin myös kerrotaan parantaneen kuolemassa olevan miehen ihmeteon kautta. Johannes kuvailee Anselmin olleen kuin peili, joka heijasti pyhyyttä kaikkialle ympärilleen.⁷⁴

Viides luku alkaa Johanneksen kuvailulla Anselmin teoksista, jotka hän kirjoitti toimiessaan Becissä. Anselmin kerrotaan kirjoittaneen kuusi teosta, joista Johannes nostaa esiin etenkin *De Grammaticon*, *Monologionin* ja *Proslogionin*. Luvussa Johannes kirjoittaa myös tapauksesta, jossa Anselm sairastui ja sairautensa aikana koki erilaisia näkyjä. Näkyjensä kautta Anselmin kerrotaan ymmärtäneen, mitä on todellinen kärsivällisyys ja heränneen oivalluksensa jälkeen terveenä. Tämän jälkeen hänen kerrotaan tarttuneen yhä tiukemmin kiinni uskovan elämään. Anselmin näkyjen seurauksena monet hakeutuivat hänen luokseen keskustelemaan. Johannes kirjoittaa Anselmin miettineen, kuinka hän voisi auttaa kaikkia parhaalla mahdollisella tavalla. Luvun lopussa Johannes esittää vielä tarinan siitä, kuinka Anselm löysi kultaisen sormuksen makuutiloistaan, joka oli hänen mukaansa enne Anselmin tulevasta roolista piispana.⁷⁵

Pyhimyselämäkerran kuudes luku alkaa Johanneksen kirjoittaessa Anselmin astumisesta Becin apotin virkaan. Johannes kertoo Anselmin ottaneen viran vastaan vastahakoisesti ja delegoineen joitakin tehtäviään eteenpäin, jotta hänellä

---

⁷³ LA 20–24.

⁷⁴ LA 25–30.

⁷⁵ LA, 32–34.

olisi tarpeeksi aikaa rukoiluun ja lukemiseen. Johannes kertoo myös Anselmin vierailusta Englannissa vuonna 1079. Matkallaan hän tapasi entistä mestariaan nykyistä Canterburyn arkkipiispaa Lafrancia. Heidän kerrotaan käyneen keskustelua marttyyriudesta ja siitä, kuinka marttyyrikuoleman kärsinyttä tulisi pitää pyhimyksenä. Anselmin matkan aikana Johannes kuvailee Anselmin vieneen mukanaan sanan uskosta ja pelastuksesta kaikkialle, minne hän meni. Johannes kirjoittaa kaikkien, jotka kuulivat Anselmista seuranneen häntä, jopa kuninkaiden. Jumala vahvisti Anselmin sanat tehdessään ihmetekoja hänen kauttaan, ja Anselmin kerrotaan parantaneen useita sairaita matkallaan, jopa leprasta kärsineen miehen. Luvussa Johannes nostaa esiin jälleen Anselmin pyhimyksellisiä ominaisuuksia, kuten kykyä toteuttaa ihmeitä, vakaan uskon Jumalan armoon ja halukkuuden auttaa kaikkia aina kykyjensä mukaan.⁷⁶

Seuraavassa luvussa Johannes kuvailee Anselmin ja kuningas Vilhelm II:n välisiä suhteita. Tekstissään Johannes kuvailee kuningas Vilhelm II:n olleen hyvin itsekeskeinen, tuhmaava ja sotaista henkilö. Kuningas esitetään kuninkaana, joka halusi sortaa kirkkoa ja oli kaikin puolin huono roolimalli kansalleen. Johannes kertoo kuninkaan ja Anselmin tapaamisesta, jonka seurauksena kuningas sairastui ja päätyi nimittämään Anselmin Canterburyn arkkipiispaksi. Anselmin kerrotaan vastahakoisesti ottaneen vastaan arkkipiispan viran. Viikko Anselmin nimittämisen jälkeen Johannes kirjoittaa ihmeestä, jonka Anselm toteutti. Anselmin vierailmassa kylässä syttyi vakava tulipalo, jonka seurauksena Anselm nosti kätensä ilmaan ja teki ristinmerkin, jolloin tulipalo lakkasi. Pian Anselmin nimityksen jälkeen hänen välien kuninkaan kanssa kerrotaan riitautuneen, jonka seurauksena kuningas alkoi anastamaan kirkon omaisuutta kruunun käyttöön.⁷⁷

Kahdeksannessa luvussa Johannes keskittyy etenkin kuvailemaan Anselmin ja kuningas Vilhelm II:n välisiä kiistoja. Anselmin pyydettyä lupaa matkustaa Roomaan tavatakseen paavi Urbanus II:sta kuningas oli kieltäytynyt pyynnöstä. Johanneksen mukaan kuningas oli ilmaissut selkeästi näkemyksensä siitä, että kehtään ei saisi nimittää piispaksi ilman kuninkaan suostumusta. Johannes kertoo Anselmin nähneen, että tulisi enemmän totella Jumalaa kuin ihmistä. Monet piispat eivät yhtyneet Anselmin näkemyksiin, vaan näkivät hänen asettavan oman lakinsa kuninkaan tahdon edelle. Johanneksen mukaan kuningas sai monet piispat kääntämään selkänsä Anselmia kohtaan ja julisti avoimesti vihamielisyyttään häntä

---

⁷⁶ LA, 35–37.

⁷⁷ LA, 38–41.

kohtaan. Anselmin ja kuninkaan välisen riitelyn eskaloiduttua sovittuun kuukauden mittainen rauha tilanteen selvittämiseksi. Johannes kirjoittaa, että kuningas ei kuitenkaan pitänyt lupauksistaan kiinni, vaan karkotti Anselmin alaisia maasta. Seuraavaksi Anselmin kerrotaan jälleen pyytäneen lupaa tavata Urbanus II:sta, minkä seurauksena Vilhelm II päätti karkottaa Anselmin Englannista. Anselm totesi kuninkaan vaatimuksiin, että hän seuraa vain Jumalan käskyjä, jonka seurauksena Anselm tuomittiin kuninkaan pilkasta. Johannes kertoo Anselmin kuitenkin vielä tarjoutuneen siunaamaan kuningasta ennen kuin lähtisi maasta.⁷⁸

Yhdeksäs luku kertoo Anselmin ajasta maanpaossa Englannista. Lähtiesään maasta Johannes kertoo siitä, kuinka kuninkaan miehet nöyryyttivät arkkipiispaa. Hänen mukaansa ihmiset kuitenkin itkivät ja rukoilivat Anselmin puolesta ja samalla kirosivat jumalatonta kuningasta. Seuraavaksi Johannes kertoo Anselmin toteuttamasta ihmeistä matkallaan pois Englannista. Hänen laivansa ajauduttua ongelmiin merellä, Anselm oli alkanut rukoilemaan Jumalaa ohjaamaan hänet joko takaisin vastoinikäymistensä keskelle, tai kohti paikkaa, jossa hän voisi jatkaa Jumalan palvelemista. Rukouksen jälkeen tuuli kääntyi heille suotuisaksi, ja he pääsivät jatkamaan kohti määränpäättään. Laivan miehistö todisti vielä toisen ihmeen poistuessaan laivasta, kun he huomasivat laivan pohjassa olevan ammottavan aukon, josta ei kuitenkaan virrannut laivaan tippaakaan vettä arkkipiispan ollessa laivan kyydissä. Luvussa Johannes kirjoittaa Anselmin nauttineen ajastaan maanpaossa, mutta säälineen kirkkokuntaa, joka kärsi kuninkaan alaisuudessa. Johannes kuvailee Anselmin olleen niin pyhä, että se oli kaikille nähtävissä ja paistoi hänen kasvoillaan. Johanneksen mukaan Anselmin päädyttyä Lyonin kautta Roomaan, jopa kirkko ylisti hänen pyhyyttään ja lupasi tukea häntä kamppailussaan Englannin kruunun kanssa.⁷⁹

Pyhimyselämäkerran kymmenes luku käsittelee etenkin Anselmin aikaa Roomassa ja hänen siteitään paavi Urbanus II:een. Luvussa Johannes kertoo Anselmin viettäneen aikaa Roomaan läheisessä kylässä ja jatkaneen kirjoituksiaan siellä. Oleskellessaan kylässä Anselmin kerrotaan pelastaneen kylän kuivuudelta. Eräs munkki oli pyytänyt apua Anselmilta heidän tarvitessa puhdasta juomavettä, jolloin Anselm kaivoi auki paikan vuoren rinteestä, josta löytyi loppumaton vedenlähde kylälle. Johannes kertoo vielä, että arkkipiispan ansioista kaikki, jotka joivat lähteestä myös, paranivat sairauksistaan. Seuraavaksi Johannes kertoo An-

---

⁷⁸ LA, 41–44.

⁷⁹ LA, 44–47.

selmin ja paavin tapaamisesta. Kertomuksessaan Johannes jälleen korostaa Anselmin pyhimyksellisyyttä kertomalla, kuinka pakanatkin ylistivät hänen pyhyytensä jopa paavin edellä. Johannes kertoo myös tapauksesta, jossa joukon sotilaita oli käsketty tappaa Anselm, mutta he pudottivat aseensa heti nähdessään arkkipiispan. Anselmin tavattua paavi Urbanus II:n Roomassa pidettiin konsiili, jossa julistettiin, että vain kirkolla oli oikeus investituuraan ja mikäli kirkon ulkopuolinen henkilö nimittäisi jonkun kirkon virkaan, heidät tulisi julistaa pannaan.⁸⁰

Johannes jatkaa kirjoittamaansa pyhimyselämäkertaa Anselmista kirjoittamalla hänen paluustaan Roomasta Lyoniin ja kuninkaan ja Anselmin välisen kiistan päättymisestä. Yhdennessätoista luvussa Johannes kertoo Anselmin kukoistaneen maanpakonsa aikana ja koko kirkkokunnan ylistäneen häntä. Jumalan valo loisti Anselmin ylle Johanneksen sanojen mukaan. Johannes kuvailee, kuinka Anselmin saavuttua Lyoniin hänet otettiin vastaan ruhtinaallisilla elkein, ja munkit olivat siellä kuin hänen alaisiaan Canterburyssa. Toimiessaan Ranskassa, Johannes kertoo Anselmin toteuttaneen lukuisia ihmeitä. Anselm tarjosi kerjääville ruokaa ja paransi heitä sairauksistaan. Johannes kertoo Anselmin myös parantaneen mielisairaana naisen. Johannes kirjoittaa myös tapauksesta, jossa Mâconin kylä kärsi pitkästä kuivuudesta ja kyläläiset pyysivät Anselmilta apua. Anselm välitti kyläläisten rukoukset Jumalalle, minkä jälkeen alkoi satamaan. Anselmin ja kuningas Vilhelm II:n välinen kiista päättyi kuninkaan kuollessa. Ennen kuninkaan kuolemaa Anselmin alainen näki näyn, joka kertoi Jumalan langettaneen tuomionsa jumalattomalle kuninkaalle. Johanneksen mukaan Anselm kuitenkin ei iloinut kuninkaan kuolemasta, vaan suri kuninkaan menehtymistä, sillä hän toivoi, että kuningas olisi löytänyt Jumalan eläessään.⁸¹

Kahdestoista luku kertoo Vilhelm II:n kuoleman jälkeisestä tilanteesta. Luvun aluksi Johannes kirjoittaa Anselmin toteuttamasta ihmeteosta. Johannes kertoo, kuinka salama oli iskenyt luostarin navettaan ja sytyttäneen sen tuleen. Anselmin lähestyessä navettaa ja tehdessä ristinmerkin, tulipalo lakkasi roihua-masta. Seuraavaksi Johannes kertoo Englannin uuden kuninkaan Henrik I:n pyytäneen Anselmia palaamaan Englantiin. Kuningas oli luvannut Anselmille, että kaikkiin kuningaskuntaan liittyviin kysymyksiin kuultaisiin nyt arkkipiispan mielipidettä. Asiat vaikuttivat rauhalliselta, kunnes Anselm kertoi kuninkaalle paavi Urbanus II:n julistuksesta, jonka mukaan vain kirkolla olisi oikeus investituuraan.

---

⁸⁰ LA, 48–50.

⁸¹ LA, 51–54.

Kuningas kertoi Anselmille, ettei haluaisi luopua oikeudestaan nimittää piispoja ja apotteja sekä ehdotti Anselmin palaavaan Roomaan, jotta kuningaskunnan ja kirkon välillä saataisiin solmittua sopimus asiasta. Johannes kertoo Anselmin tehneen kuninkaalle selväksi, ettei hän voinut vaikuttaa siihen, miten Paavi halusi kirkkoa hallittavan. Roomassa uusi paavi Paschalis II vastasi kuninkaalle, että mikäli hän ei suostuisi luopumaan oikeudesta investituuraan hän joutuisi luopumaan kuningaskunnastaan. Johannes kuvailee Paschalis II:n vannoneen vielä Jumalan edessä kuninkaan miehille, ettei luopuisi oikeuksista, vaikka se veisi häneltä hengen.⁸²

Kolmannessatoista luvussa Johannes kirjoittaa paavi Paschalis II:n päätöksen jälkeisestä tilanteesta, jossa kuningas Henrik I oli kieltänyt Anselmia palaa-
masta Englantiin, ellei hän vannoi uskollisuuttaan kuninkaalle. Anselm ei tietenkään suostunut vannomaan uskollisuuttaan kuninkaalle, sillä hän oli uskollinen Jumalalle. Tämän seurauksena kuninkaan kerrotaan käskeneen kaiken arkkipiispan omaisuuden takavarikoitavaksi. Anselmin ja Henrik I:n välinen kiista kesti puolitoista vuotta, jonka jälkeen vuonna 1105 kuningas pyysi Anselmia palaamaan Englantiin ja sopimaan kiistan lopullisesti. Anselm suostui matkustamaan Englantiin ja Johannes kertoo hänen iloinneen, sillä kirkko oli viimein vapautumassa kruunun otteesta. Matkatessaan Englantiin Anselm sairastui hyvin vakavasti. Johannes kuvailee Anselmin kuitenkin ihmeellisesti parantuneen sairaudestaan ja olleen kykenevä jatkamaan matkaansa. Johannes kertoo myös, kuinka Anselm oli parantanut sokean miehen näön tekemällä ristinmerkin hänen silmiensä edessä matkansa aikana. Luvun lopuksi Johannes kirjoittaa vielä apotista, joka oli arvostellut Anselmia ja arvostelun seurauksena apotin kerrotaan melkein kuolleen pudotessaan hevosensa selästä.⁸³

Johannes kirjoittaa Anselmin ja kuningas Henrik I:n tapaamisista kiistojen selvittämiseksi tekstinsä neljännessätoista luvussa. Johannes kertoo kuninkaan vierailleen Anselmin luona vakuuttaakseen Anselmin palaamaan Englantiin. Anselmin ja Henrik I:n välien kerrotaan lähentyneen, ja Johannes kuvailee kuninkaan iloinneen sekä ajatelleen Jumalan olevan nyt hänen puolellaan. Vuonna 1107 Johannes kirjoittaa Henrik I:n ja Anselmin tavanneen Winchesterissä investituuriidan selvittämiseksi. Kuningas suostui luopumaan oikeudestaan investituuraan, eikä vaatinut vastineeksi oikeuksista mitään korvauksia. Kuninkaan ja arkkipiis-

---

⁸² LA, 55–57.

⁸³ LA, 58–60.

pan kiistojen selvittyä Johannes kirjoittaa Anselmin keskittyneen teoksien kirjoittamiseen. Johannes kuvailee Anselmin lopun olleen lähellä. Johanneksen kuvailun mukaan Anselm oli ruumiillisesti nyt heikko, mutta hengellisesti vahva ja sairastelustaan huolimatta Anselmin kerrotaan sopineen kiistat Yorkin ja Canterburyn kirkkojen välillä.⁸⁴

Pyhimyselämäkerran seuraavissa kahdessa luvussa Johannes kuvailee Anselmin viimeisiä kirjoituksia ja hänen kuolemaansa. Ensimmäiseksi Johannes kirjoittaa kirjeestä, jonka Anselm lähetti Yorkin tulevalle arkkipiispalle. Kirjeessään Anselmin kerrotaan huomauttaneen puhuvansa Jumalan puolesta ja kieltäneen Yorkin arkkipiispaa käyttämästä pastoraalisia oikeuksiaan väärin. Tämän lisäksi vihamielisyydet Yorkin ja Canterburyn välillä tuli loppua, sekä Yorkin täytyisi julkisesti julistautua Canterburyn alaisuuteen. Mikäli Yorkin arkkipiispa ei suostuisi Anselmin vaatimuksiin Anselm uhkasi häntä kirjeessään julistettavan pannaan. Kuudennessatoista luvussa Johannes kuvailee Anselmin olleen niin sairas, ettei hän pystynyt edes oikein syömään enää. Johannes kirjoittaa Anselmin kuitenkin pysyneen elossa rukouksen ja meditaation voimassa. Luvun loppuksi Johannes kertoo Anselmin toivoneen saavansa viimeisen teoksensa sielujen alkuperästä valmiiksi, mutta menehtyneen ennen kuin sai teoksena kirjoitettua valmiiksi. Johannes kirjoittaa Anselmin menehtyneen vuonna 1109 Canterburyssä ollessaan seitsemänkymmentäkuusivuotias.⁸⁵

Johanneksen kirjoittaman pyhimyselämäkerran viimeiset luvut kertovat Anselmin kuoleman jälkeisistä ihmeistä. Johannes kirjoittaa ihmisten nähneen arkkipiispan kuolemaan liittyviä näkyjä, joissa Anselm ilmestyi ihmisille kuolemansa jälkeen ja vakuutti heille elävänsä ikuista elämää Kristuksen kanssa. Anselmin kerrotaan kuolemansa jälkeen vierailleen munkin luona pukeutuneen valkoiseen ja sanoneen hänelle heräävänsä henkiin sekä menevänsä sinne, minne Herra on käskenyt.⁸⁶ Seuraavaksi Johannes kirjoittaa Anselmille tarkoitettu hauta-arkun olleen niin pieni, ettei arkkipiispan ruumis mahtuisi sinne. Eräs munkki kuitenkin koputti Anselmin sauvalla arkkua ja ihmeellisesti sen jälkeen arkkipiispan ruumis mahtuikin sinne. Johannes kertoo myös ihmeistä, joissa Anselmin nimeen rukoileminen pelasti meren armoille joutuneen tai paransi sairaita. Johannes mainitsee myös Anselmin omistamien esineiden parantaneen sairaita ihmeellisesti.

---

⁸⁴ LA, 60–62.

⁸⁵ LA, 62–66.

⁸⁶ LA, 66.

Pyhimyselämäkerran lopuksi Johannes kuvailee vielä ihmettä, jossa Anselmin muiston avulla rukoileminen sammutti suuren tulipalon.⁸⁷

2.3 Anselm Canterburlaisen ihmeteot

Ihmeet olivat näkyviä merkkejä pyhimyksellisyydestä ja osoittivat pyhimyksen todella olevan pyhimys. Etenkin erilaiset parannusihmeet olivat tärkeitä osoituksia pyhimyksen taivaallisista voimista.⁸⁸ Anselm toteutti lukuisia parannusihmeitä Johannes Salisburlaisen kuvauksessa hänen elämästään. Johannes esittää tekstissään Anselmin pyhimyksenä, joka auttoi kaikkia parhaansa mukaan ja kirjoittaa myös muutamista ihmeteoista, joilla hän avusti eri ihmisiä eri keinoin. Johannes kertoo Anselmin esimerkiksi avustaneen kuivuudesta kärsiviä kyläläisiä. Pyhimyselämäkerroissa pyhimysten toteuttamat ihmeet usein liittyivätkin inhimillisiin tarpeisiin. Pyhimyksiä usein kuvattiin pyhimyselämäkerroissa juuri rukouksiensa avulla saaneen sateen aikaan tai käsillään parantaneen sairaita aivan, kuten Anselm teki Johanneksen kirjoittamassa pyhimyselämäkerrassa.⁸⁹

Ihmeiden lisäksi myös muut yliluonnolliset voimat ovat yleisiä pyhimyksiä koskevissa kirjoituksissa. Kyky nähdä erilaisia ennustuksia tai tulevaisuutta, oli myös uskottava todiste henkilön voimista.⁹⁰ Johanneksen kuvauksessa Anselmista hän kertoo Anselmilla olleen juuri kyvyn nähdä tulevaisuuteen ja antaa tästä esimerkin kirjoittaessaan tarinasta, jossa Anselm käski munkkia laittamaan verkot nopeasti veteen saadakseen suuren kalan. Pyhimysteksteissä pyhimys usein kuvaillaan loistavan jumalallista valoa.⁹¹ Johannes kuvailee pyhimyselämäkertansa alussa Anselmin pyhimyksellisyyden loistaneen kuin kirkkain tähtikuvio taivaalla. Kirjoituksessaan hän myös kuvaa Anselmin pyhimyksellisyyden paistaneen hänen kasvoillaan.

Joissakin ihmekertomuksissa pyhimykset imitoivat Kristusta ja apostoleita toistamalla Uudessa testamentissa esiintyviä esimerkkejä tai tarinoita. Kristus nähtiinkin keskiajalla ikään kuin ihmeiden tekijän ensisijaisena mallina. Jeesus toimi jumalallisesta olemuksestaan huolimatta maan päällä. Pyhimysten ihmekertomuksissa pyhimykset usein tekivät ristinmerkin toteuttaessaan ihmeitä, mikä symboloi Jumalan taivaallisen voiman toteutumista myös maan päällä. Johanneksen kuvauksessa Anselmista pyhimyksenä myös Anselm toteutti ihmeitä ristin-

---

⁸⁷ LA, 67–72.

⁸⁸ Head 1990, 112.

⁸⁹ Weinstein & Bell 1982, 143.

⁹⁰ Weinstein & Bell 1982, 147.

⁹¹ Weinstein & Bell 1982, 149.

merkin avulla. Anselm esimerkiksi paransi sokean näön ja sammutti roihuavan tulipalon tekemällä ristinmerkin⁹²

2.4 Anselm Canterburlainen pyhimyksenä

Ensimmäiset kristityt pyhimykset olivat marttyyreita, mutta kristittyjen vainojen lakattua 300-luvulla myös vähitellen laantui marttyyreista kertovat tarinat.⁹³ Kristittyjen ei usein tarvinnut enää kärsiä marttyyrikuolemaa, joten vähitellen alkoi kehittyä myös uudenlaisia ihannetyyppejä pyhimykselle. Uudenlaisia pyhimystyyppejä olivat esimerkiksi tunnustajat, askeetikot ja neitsyet. Tunnustajat viettivät hurskasta elämää ja heidän pyhimyksellisyytensä kävi ilmi heidän uskonnollisen omistautumisensa lisäksi heidän tekojensa kautta. Pyhimyksellisyys näkyi myös pyhimysten elämissä hyveiden kautta. Tällaisia hyveitä olivat esimerkiksi ahkeruus, rukoileminen, asketismi ja vihamiehien rakastaminen.⁹⁴

Johannes Salisburlaisen kirjoittamassa pyhimyselämäkerrassa Anselm Canterburlainen kuvataan kuin hurskaana uskonsa tunnustajana, joka oli kuin pyhimys jo eläessään. Johannes kuvailee Anselmin olleen syntymästään asti siunattu jumalallisin ominaisuuksin ja hänen eläneen esimerkillistä uskovaisen elämää jo lapsesta pitäen.⁹⁵ Anselmin pyhimyksellisyyttä korosti myös ihmeteot, joita hän elämänsä aikana ja kuolemansa jälkeen. Johanneksen kuvauksen mukaan Anselmin pyhyys oli kaikille selkeästi nähtävissä ja ihmiset tunnistivat hänet jo pyhäksi mieheksi hänen elämänsä aikana. Johannes kertoo myös Anselmin toiminnan olleen Jumalan ohjaamaa. Johanneksen tekstissä Anselmin viisautta ja pyhimyksellisyyttä ylistetään useaan otteeseen. Tällaiset ylistykset ovat keino korostaa henkilön pyhimyksellisyyttä ja ovatkin yleisiä monissa pyhimyksistä kertovissa teksteissä.⁹⁶

Pyhimysteksteissä esitetyt pyhimykset välittivät kristillisiä arvoja ja tarjosivat keskiajan uskovaiselle esimerkin hurskaan kristityn elämästä.⁹⁷ Johannes Salisburlaisen kuvaus Anselm Canterburlaisesta toimii hyvin esimerkkinä ihanteellisesta keskiajan uskovaisen elämästä. Johannes kuvailee Anselmin eläneen hyveellistä elämää ja olleen täysin omistautunut uskolleen. Johanneksen tekstissä Anselmin kerrotaan keskittyneen etenkin rukouksiin ja paastoamiseen. Anselmin

---

⁹² Head 1990, 114.

⁹³ Salmesvuori 2013, 33.

⁹⁴ Clever 2015, 1544.

⁹⁵ LA, 18–19.

⁹⁶ Geary 1994, 21.

⁹⁷ Heffernan 1988, 20.

kerrotaan myös olleen erittäin omistautunut muiden auttamiselle ja pyrkineen aina auttamaan kaikkia parhaansa mukaan. Pyhimysteksteissä pyhimyksen usein kuvattiinkin tekävän avustustyötä ja auttavan vähempiosaisia.⁹⁸

Johanneksen kuvauksessa Anselmista pyhimyksenä hän kuvailee Jumalan toimineen Anselmin kautta ihmeiden ja hänen jumalallisten ominaisuuksiensa avulla. Etenkin Anselmin viisaus korostuu hyveenä Johanneksen kirjoittamassa pyhimyselämäkerrassa. Keskiajalla pyhimysten uskottiin myös toimivan Jumalan sanan välittäjinä.⁹⁹ Tämä on ajatus, joka on hyvin nähtävissä Johanneksen kuvauksessa Anselmista, sillä viisautensa avulla Anselm välitti Jumalan sanaa ja tahtoa.¹⁰⁰ Pyhimyksiä kuvailtiin myös erilaisten hyveiden kautta. Yhtenä Anselmin hyveenä korostuu hänen omistautumisensa Jumalalle. Johannes kertoo Anselmin saaneen nautintoa ainoastaan Jumalan palvelemisesta.¹⁰¹ Liiallinen nautiskelu nähtiin keskiajalla paheena. Pidättyvöisen ja siveellisen lisäksi pyhimyksen vaatimattomuus korostuu yhtenä hyveenä.¹⁰² Johanneksen pyhimyselämäkerran välittämä kuva Anselmista kertoo etenkin pyhimyksestä, joka oli pidättyväinen ja uskolleen erittäin omistautunut.

Yliluonnollisten tekojen ja hyveellisen elämän lisäksi politiikka on teema, joka on esillä Johannes Salisburlaisen kuvauksessa Anselmin pyhimyksellisyydestä. Politiikka on yleisesti esillä keskiajan pyhimysteksteissä. Pyhimyksiä koskevien kirjoitusten tarkoitusperä oli usein muu kuin hengellinen, sillä niiden avulla pystyttiin välittämään poliittisia näkemyksiä.¹⁰³ Pyhimykset kuvattiin usein toimivan erilaisissa valta-asemissa esimerkiksi piispoina. Valta oli keskiajalla jostain maallista, mutta samanaikaisesti pyhää. Vallan avulla myös pystyi myös osoittamaan pyhimyksellisiä hyveitä. Piispa, joka puolusti kirkon oikeuksia kuninkaiden edellä, osoitti rohkeutta asemansa kautta.¹⁰⁴

Pyhimyksistä kertovissa teksteissä usein pyhimyksellisyys leimaa henkilöä pienestä pitäen.¹⁰⁵ Anselm Canterburlaisen pyhimyksellisyys oli nähtävissä Johanneksen mukaan läpi hänen elämänsä jo varhaisesta iäistä lähtien. Johanneksen kuvaus Anselmista pyhimyksenä sisältää monia keskiajan pyhimykselle tyypillisiä piirteitä. Anselmista kuvataan elävänä pyhimyksenä, joka osoitti pyhyytensä läpi

---

⁹⁸ LA, 21; Weinstein & Bell 1982, 157.

⁹⁹ Smith 2008, 584.

¹⁰⁰ LA, 24.

¹⁰¹ LA, 26.

¹⁰² Weinstein & Bell 1982, 154.

¹⁰³ Heikkilä 2000, 54.

¹⁰⁴ Weinstein & Bell 1982, 158.

¹⁰⁵ Salmesvuori 2013, 34.

elämänsä ja itsessään kertoo, millaiset ominaisuudet olivat yleisiä keskiajan pyhimyksille. Johanneksen pyhimyselämäkerta Anselmista välittää myös hyvin kuvaa pyhäinjäännösten merkityksestä keskiajalla Johanneksen kuvatessa ihmeitä, jotka tapahtuivat Anselmin kuoleman jälkeen hänen pyhäinjäännöstensä kautta.¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ LA, 71.

3. Thomas Becket

3.1 Tausta

Thomas Becket tunnetaan parhaiten hänen kuolemansa ansiosta. Toimiessaan vielä Canterburyn arkkipiispana hänet murhattiin Canterburyn katedraalissa joulukuussa vuonna 1170. Thomaksen murha toteutettiin kuninkaan käskystä, minkä seurauksena hän sai hyvin nopeasti urhoollisen marttyyrin maineen.¹⁰⁷ Thomaksen nimi tunnetaan yhä yli 800 vuoden jälkeen hänen kuolemastansa, sillä hänen tarinansa on mielenkiintoinen ja aikaisekseen hyvin dokumentoitu. Lontoolaisen kauppiaan poikana syntynyt Becket oli noussut korkeimpaan hallinnolliseen virkaan Englannissa ja korkeimpaan kirkolliseen hallintoon. Hänen tulehtuneet välit entisen ystävänsä kuningas Henrik II:n kanssa johtivat ensin hänet maanpakoon ja lopulta hänen kuolemaansa.¹⁰⁸

Thomas Becketin uskotaan syntyneen noin vuonna 1120 Lontoossa. Hänen varhaisesta elämästään ei tiedetä kovinkaan tarkasti, sillä hänestä kertovissa elämänkerrallisista teoksista ei juurikaan kiinnitetä huomiota hänen vaatimattomaan sosiaaliseen tautaan. Hänen tiedetään olleen perheensä ainoa poika ja hänellä oli mahdollisesti neljä siskoa. Thomas todennäköisesti puhui Ranskaa äidinkielenään siitä huolimatta, että hän oli syntynyt Englannissa. Thomaksen koulutuksesta ei myöskään tiedetä kovinkaan tarkasti. Hänen ei uskota suorittaneen kovinkaan ansiokkaasti opintojaan, vaikka hän olikin opiskellut tunnetuissa kouluissa. Vaatimattomasta koulutuksellisesta taustastaan Thomas Becket kuitenkin eteni kuitenkin aina Canterburyn arkkipiispaksi.¹⁰⁹

Thomas Becketin koulutus aiheutti hänen elämäkertailijoilleen hankaluuksia. Thomas Becketin kerrotaan olleen viisas, mutta hän ei ollut kovinkaan tunnollinen opiskelija. Thomaksen on kuitenkin täytynyt kymmenenvuotisten opintojensa aikana ainakin oppia jonkunlainen ymmärrys latinan kielestä, liberaalista taiteesta, retoriikasta ja dialektiikasta. Lisäksi hänellä oli todennäköisesti jonkinlaiset perusteet matemaattisista oppiaineista. Suoritettuaan opintonsa vuosien 1143–1145 välillä Thomas Becket toimi virkailijana lontoolaiselle pankkiirille. Pankkiirien alaisuudesta hän ajautui Canterburyn arkkipiispa Theobaldin virkailijaksi.

---

¹⁰⁷ Barlow 1986, 1; Duggan 2004, 1–2.

¹⁰⁸ Staunton 2006, 2.

¹⁰⁹ Barlow 1986, 16; Barlow 2004.

Thomas saavutti hyvin nopeasti arkkipiispan suosion ja hänet lähetettiin useisiin edustustehtäviin sekä opiskelemaan lakia Bolognaan ja Auxerrean.¹¹⁰

Opiskeltuaan vuoden tai kaksi lakia Italiassa ja Ranskassa Thomas palasi Englantiin Theobaldin Canterburyn arkkipiispan alaisuuteen. Vuonna 1154 Theobald nimitti Thomaksen arkkipiispaniksi ja vuoden sisällä hänen nimityksestään arkkipiispaniksi Theobald suositteli Thomasia kuninkaan kansleriksi kuningas Henrik II:lle. Työskennellessään Canterburyssä Thomasista kehittyi taitava virkailija, joka oli saanut parasta lainopillista koulusta ajallaan. Thomaksella oli myös mahdollisuus tutustua lukuisiin arvovaltaisiin henkilöihin. Thomas oli tavannut paavi Eugenius III:n ja luonut monia kontakteja ympäri kirkkokuntaa toimiessaan Canterburyssä. Theobald halusi kuninkaan kansleriksi henkilön, joka voisi vaikuttaa kirkolle suotuisasti kuninkaan näkemyksiin kirkkoon liittyvissä kysymyksissä.¹¹¹

Työskennellessään arkkipiispana ja kuninkaan kanslerina Thomas oli noussut korkeimpiin hallinnollisiin virkoihin Englannissa. Toimiessaan kuninkaan kanslerina Thomas Becket ystäväystyi Henrik II:n kanssa. Thomaksen korkea asema toi mukanaan vaurautta ja vastuuta. Thomas Becketin alaisina oli ainakin kahdeksankymmentä ritaria ja lukuisia palvelijoita. Thomas sai vastuulleen myöhemmin myös kuninkaan pojan koulutuksen, jonka opetuksesta hänen tuli päättää. Thomasista ja kuningas Henrik II:sta tuli läheisiä ystäviä Thomaksen palvellessa hänen kanslerinansa ja Thomas jopa rakennutti lahjana kuninkaalle kolme täysin varusteltua laivaa. Kuninkaan tehtävissä Thomas osallistui myös vuonna 1158 taisteluihin Toulousessa, jossa hän komensi seitsemääsataa ritaria.¹¹²

Vuonna 1161 Canterburyn arkkipiispa Theobald kuoli, jolloin Canterburyn arkkipiispan paikka jäi vapaaksi. Kuningas Henrik II:lla ei ollut kiire uuden arkkipiispan nimeämisellä. Thomas olisi ollut kuninkaalle sopiva henkilö hoitamaan arkkipiispan virkaa, sillä he olivat läheisiä. Thomas ei kuitenkaan ollut täysin sopiva henkilö virkaan, joten hänet oli vaikea saada valituksi Canterburyn arkkipiispaksi. Canterburyn arkkipiispat olivat tavallisesti olleet munkkeja ennen kuin heidät valittiin toimimaan arkkipiispana. Vuonna 1162 taustaan huolimatta Thomas Becket nimitettiin Canterburyn arkkipiispaksi. Thomaksen valinta arkkipiispaksi

---

¹¹⁰ Barlow 1986, 21; Barlow 2004.

¹¹¹ Barlow 2004; Duggan 2004, 16.

¹¹² Barlow 1986, 44–45; Barlow 2004.

oli monille shokki, ja munkit eivät todennäköisesti odottaneet kuninkaan kanslerin olevan heidän seuraava hengellinen johtajansa.¹¹³

Thomas Becketin aika arkkipiispana oli myrskyisä ja hänen ystävyytensä kuningas Henrik II:n kanssa muuttui vihamielisyydeksi heidän välillänsä. Ensimmäiset kiistat miesten välillä tapahtuivat vuosien 1163–1164 aikana. Toimiessaan arkkipiispana Thomas inspiroitui puolustamaan Englannin kirkon, etenkin Canterburyn oikeuksia maallisten hallitsijoiden vallalta. Thomaksen vastustaessa Henrikin ehdotusta siirtää maanomistajille maksettavia veroja kruunulle, miesten välillä syttyi kiista ensimmäistä kertaa. Kuningas ei ollut kovinkaan tyytyväinen entisen luotettavan ystävänsä toimintaan arkkipiispana ja veti poikansa Thomaksen opetuksesta. Kuningas myös veti kaikki maa-alueet, mitkä oli antanut Thomaksen hallintaan hänen toimiessa kanslerina takaisin itselleen.¹¹⁴

Vuosien 1164 ja 1170 välillä Thomas Becketin ja kuningas Henrik II:n välinen kiistely jatkui yhä kiivaammin. Tilanteen kärjistyttyä, Henrik II oli takavarikoinut koko Thomaksen omaisuuden. Thomas lähti maanpakoon Englannista vuonna 1164 ja haki turvapaikkaa Ranskan kuningas Ludvig VII:ltä. Saatuaan turvapaikan Ranskasta, Thomas pyrki saamaan paavin apuun Henrik II:n ja hänen kirkkonsa oikeuksiin liittyvien kiistojen selvittämiseksi. Ensimmäisen kerran kuningas ja arkkipiispa pyrkivät tekemään sovinnon jo vuonna 1165, mutta he eivät päässeet silloin yhteisymmärrykseen. Kiistojen jatkuessa Thomas omistautui uskonelämälle ja teki pyhiinvaelluksia. Oleskellessaan Ranskassa Thomas päätyi benediktiiniläisluostariin Sensin kaupungin lähelle, missä hän vietti neljä vuotta ajastaan maanpaossa Englannista.¹¹⁵

Thomas Becketin saatua Rooman kirkolta tukea paavi Aleksanteri III lähetti useaan otteeseen legaatien selvittämään kuninkaan ja arkkipiispan välisiä kiistelyitä, mutta molemmat olivat vakaita näkemyksissään. Thomas halusi Englannin kirkon olevan täysin vapaa maallisen vallan pahoista kahleista, mikä vaikeutti neuvottelua kuninkaan kanssa. Vuonna 1169 kiistat miesten välillä olivat tulossa päätökseen. Kuningas Henrik II myöntyi luopumaan kirkon hallintaa koskevista säädöksistä, jotka oli otettu käyttöön vuosien 1135 tai 1154 jälkeen. Lopulta vasta vuonna 1170 Henrik ja Thomas pääsivät sopuun kiistoissaan ja Tho-

---

¹¹³ Barlow 2004; Duggan 2004, 25.

¹¹⁴ Barlow 2004.

¹¹⁵ Barlow 2004; Hayes 2003, 73.

mas valmistautui palaamaan Englantiin. Tilanne ei ollut kuitenkaan selvinnyt vielä, sillä Canterburyn maaomistuksia oli jaettu eteenpäin Thomaksen ollessa maanpaossa, joten niiden palauttaminen tiesi tulevia haasteita. Kuningas Henrik II:n pojan Henrik nuoren kruunajaiset oli järjestetty ilman Canterburyn arkkipiispaa, joten sen suorittaneita piispoja tulisi myös rangaista.¹¹⁶

Thomas Becketin paluu Englantiin ei kuitenkaan kestänyt kovinkaan kauaa. Thomas oli hyllyttänyt kaikki piispat, jotka nimettiin hänen poistuttuaan maasta ja hyvin nopeasti palattuaan Englantiin hänen välinsä kuningas Henrikin II:n kanssa taas tulistuivat.¹¹⁷ Thomas Becket esiintyi viimeisen kerran julkisesti ennen tulevaa kuolemaansa joulupäivänä vuonna 1170. Hänen kerrotaan julistaneen kirkon viholliset pannaan ja ennustaneen kuolevansa. Iltapäivällä 29 joulukuuta vuonna 1170 Thomas Becket oli juuri syönyt väkensä kanssa, kun neljä kuninkaan ritaria vaativat päästä hänen puheilleen. Ritarit kertoivat kuninkaan tulistuneen arkkipiispalle hänen toimistaan ja syyttivät hänen yrittävän vievän kuninkaan oikeuksia. Ritarit olivat vaatineet Thomasia kunnioittamaan kuninkaan oikeutta nimittää kirkollisia virkamiehiä. Thomas vakuutteli ritareille kunniallisuudestaan kuninkaalle, mutta ei suostunut myöntymään kuninkaan oikeuksiin nimittää kirkollisia virkamiehiä, sillä oikeus kuului Thomaksen mukaan vain paaville. Tulistuneena Thomaksen vastauksesta ritarit riensivät aseistamaan itsensä.¹¹⁸

Canterbury katedraalin munkit kehottivat Thomasia poistumaan paikalta, mutta hänen elämäkertojiensa mukaan Thomas oli niin määrätietoinen, että hänet olisi pitänyt raahata pois paikalta. Ritarien palatessa katedraalissa munkit lausuiivat iltapäivän rukouksiaan. Ritarit vaativat uudelleen Thomas Becketin myöntävän virkamiesten nimeämisoikeuksien kuuluvan kuninkaalla. Thomaksen kieltäytyessä he yrittivät raahata hänet pois paikalta. Hän kuitenkin taisteli vastaan, jolloin yksi ritareista löi Thomasia päähän miekalla. Myös yksi arkkipiispan virkailijasta sai tällöin miekasta yrittäessään puolustaa piispaansa. Tämän jälkeen Thomas kärsi vielä kaksi miekaniskua ennen kuin tipahti katedraalin kivilattialle. Viimeisen iskun kerrottiin olleen niin kova, että miekka löi kipinöitä osuessaan kivilattiaan. Paikalla olleen virkailijan kerrotaan myös talloneen kuolleen piispaan kaulaa jalallaan, jolloin piispan aivot levisivät pitkin katedraalin lattiaa. Thomas Becketin murha on yksi parhaiten dokumentoituja tapahtumia koko keskiajalla.

---

¹¹⁶ Barlow 2004. Hayes 2003, 73.

¹¹⁷ Barlow 2004.

¹¹⁸ Staunton 2001, 30–31.

Hänen kuolemaansa todisti useampi henkilö, ja ainakin viisi heistä kirjoittivat siitä jonkinlaisen raportin. Kirjoituksissa on eroavaisuuksia ja Thomaksen pyhimyskuvan kiillotuksia, mutta ne ovat silti tarkkoja kuvauksia arkkipiispan kuolemasta.¹¹⁹

Thomas Becketin elämästä julkaistiin lukuisia elämäkertoja hyvin nopeasti hänen kuolemansa jälkeen. Ainakin seitsemän kirjoitettiin vain neljän vuoden sisällä hänen murhastaan.¹²⁰ Tämä kertoo etenkin siitä, kuinka tärkeä tapahtuma Thomas Becketin kuolemasta muodostui valtakunnassa. Ihmisiä kiinnosti arkkipiispan kuolema ja sen merkitys. Hänen seuraajansa taas ajattelivat hänen kärsineen marttyyrikuoleman ja halusivat hänet kanonisoitavan pyhimykseksi. Ajalla oli myös tapana, että pyhimyksen elämästä kirjoitettiin lyhyen ajan sisään hänen kuolemastansa tai jopa hänen elämänsä aikana. Moni, jotka kirjoittivat Thomaksen elämästä, työskentelivät tiiviisti hänen kanssaan. Heidän kirjoituksensa perustuvat ensisijaisesti heidän omiin kokemuksiinsa Thomaksen elämästä ja toiminnasta. Tämän takia elämäkerrat ovat hyvinkin yksityiskohtaisia ja luovat hyvän kuvan Thomaksen elämästä. On kuitenkin syytä huomioda, että kirjoittajien läheisyys Thomasiin on heidän kirjoitustensa lähtökohtana, sillä he pitivät häntä ja hänen elämäänsä merkittävänä ja halusivat välittää tämän lukijoilleen.¹²¹

Ensimmäisiä elämäkertoja Thomas Becketistä on kirjoittanut Johannes Salisburlainen. Johannes oli Thomaksen läheinen ystävä, joka myös työskenteli hänen neuvonantajana vuosien ajan. Johannes uskotaan olleen paikalla ensikädessä todistamassa Thomaksen murhaa Canterburyn katedraalissa, mitä hän myös myöhemmin kuvaili hyvin järkyttäväksi tapahtumaksi. Verrattaessa muihin Thomas Becketin aikalaisten kirjoittamiin elämäkertoihin, Johannes Salisburlaisen elämäkerta on kuitenkin lyhyt ja pinnallinen kuvaus Thomas Becketin elämästä. Johannes Salisburlainen oli myös aikaisemmin kirjoittanut Anselm Canterburlaisen pyhimyselämäkerran Thomas Becketin toimesta esitettäväksi osana vetoomusta kanonisoida Anselm Canterburlainen pyhimykseksi vuonna 1163. Nämä elämäkerrat ovat ainoat elämäkerralliset kirjoitukset Johanneksen teoksissa hänen autobiografisia kirjoituksiaan lukuun ottamatta. Vaikka Johanneksen kuvaus Thomaksen elämästä oli suppea, hänellä oli tärkeä rooli Thomaksen kuoleman jälkeisissä tapahtumissa. Hän esitti kirjeissään varhaisimman tunnetun kuvauksen Thomaksen kuolemasta ja ensimmäisen arvion Thomaksen elämän pyhimykselli-

---

¹¹⁹ Staunton 2001, 30–31.

¹²⁰ Duggan 2004, 4.

¹²¹ Staunton 2001, 2; Staunton 2006, 3.

syydestä sekä muita Thomaksen pyhyyttä puoltavia näkemyksiä, joita muut kirjoittajat alkoivat myöhemmin kannattamaan.¹²²

3.2 Pyhimyselämäkerran kuvaus

Johannes Salisburlainen aloittaa pyhimyselämäkertansa Thomas Becketistä kirjoittamalla kirkon pyhistä, jotka edistivät Kristuksen sanomaa. Pyhimpiä hänen kuvauksensa mukaan olivat apostolit, joita seurasivat marttyyrit. Johannes kuvailee uskon olevan vakiinnutettu heidän opetuksillansa, vahvistuneen heidän esimerkillänsä ja olleen solmittu heidän verellänsä. Pyhät ovat ikään kuin sementti, jonka kautta rakentuu Kristuksen ruumis ja uskovien yhteisö. Johannes jatkaa kuvailemalla, että marttyyreillä on erityinen oikeus ikuisen kunniaan. Marttyyrit ovat uskoville kuin tähtikuviot, jotka opastavat uskovia kohti ikuista elämää. Johannes esittää pyhän Thomaksen Canterburyn arkkipiispan todellisesti kuuluneen pyhiin, jotka ovat kärsineet Kristuksen puolesta.¹²³

Pyhimyselämäkerran ensimmäiset luvut kertovat Thomas Becketin varhaisesta elämästä. Hänen kerrotaan syntyneen Lontoossa vaatimattomaan perheeseen. Johannes kuvailee Thomaksen olleen siunattu pituudella, älyllä, komeudella, puhetaidoilla ja hänen sanotaan jo nuorena osanneen selvittää epätavallisia ja vaikeita kysymyksiä. Thomaksen muistin kuvaillaan olleen niin hyvä, että opittuaan joltain keskustelun kautta hän muisti sen aina. Thomaksen esitetään tekstissä oppineen Jumalan pelkonsa ja luottamuksensa Kristukseen äidiltään. Lähdettyään opiskelemaan, Thomaksen kerrotaan kiinnittäneen huomionsa oikeuden toimintaan ja etenkin vakaviin oikeudellisiin kysymyksiin. Hänen sanotaan opiskeluisaan ohittaneen kaikki opiskelutoverinsa hyvin nopeasti. Johannes kirjoittaa, että vaikka Thomaksen kehoon saattoivat hänen ikänsä himot vaikuttaa, häntä ohjasi pikemminkin pyhä henki ja usko. Johanneksen kuvauksen mukaan, vaikka jotkut pitivät nuorta Thomasia ylpeänä ja turhamaisena, hänen sanotaan silti olleen esimerkki ruumiillisesta siveydestä.¹²⁴

Nähtyään kuinka oikeus usein toimi papistoa vasten, Johannes esittää Thomaksen armon inspiroimana hakeutuneen Canterburyn arkkipiispan Theobaldin luokse ja jääneen palvelemaan hänen alaisekseen. Thomaksen kerrotaan hyvinkin nopeasti osoittaneen olevansa tarpeeksi kyvykäs toimimaan arkkipiispan välittömässä läheisyydessä. Pystyäkseen väitellä ja päättää oikeudellisista asioista

¹²² Staunton 2001, 7–8; Staunton 2006, 20; Pepin 2009, 1.

¹²³ LT, 73–74.

¹²⁴ LT, 74–75.

Johannes kertoo Thomaksen omistautuneen siviililainsäädännön ja kanonisen oikeuden opiskelemiseen työskennellessään arkkipiispan alaisuudessa. Jotta Thomas voisi tutustua tarkemmin kirkollisten asioiden hoitamiseen, arkkipiispa Theobaldin kerrotaan nimittäneen Thomaksen Canterburyn kirkon arkki diakoniksi vuonna 1154.¹²⁵

Pyhimyselämäkerran kuudennessa luvussa kerrotaan, kuinka Thomas päätyi kuningas Henrik II:n kansleriksi. Johannes esittää kuninkaan nuoren iän huolestuttaneen arkkipiispa Theobaldin, minkä seurauksena hän järjesti arkki diakoninsa Thomaksen kuningaskunnan kansleriksi. Theobaldin kerrotaan usko neen, että Thomaksen avulla nuori kuningas tulisi pitäytymään väkivallasta ja va kiinnuttamaan kirkon asemaa valtakunnassa. Thomaksen tehtävänä oli huolehtia, että kuninkaalle annetut neuvot olisivat asianmukaisia ja toimisivat kirkon intres sin mukaisesti. Johannes kuvailee tekstissään Thomaksen kärsineen monista on gelmista aloittaessaan kuninkaan kanslerina. Thomaksen kerrotaan olleen lopen uupunut elämäänsä ja toivoneen voivansa luopua tehtävästään. Johannes esittää Thomaksen olleen hankalassa paikassa. Hänen piti palvella herraa kuningasta ja samalla vastata kirkon pyyntöihin.¹²⁶

Johanneksen kuvailun mukaan, vaikka Thomas Becketin kerrotaan kärsi neen vaikeuksista työskennellessään kuninkaan kanslerina, hänellä oli siltikin suo tuisat välit kuningas Henrik II:n kanssa. Theobaldin kuoltua Johannes kertoo ku ninkaan järjestäneen Thomaksen nimitettäväksi Canterburyn arkkipiispaksi saa dakseen tiukemman otteen kirkkoon. Johannes esittää kuninkaan uskoneen, että Thomas olisi sopiva virkaan, koska hän olisi helposti ohjailtavissa kuninkaan tah donmukaisesti. Thomaksen Johannes kuvailee tienneen kokemuksistaan kruunun palveluksessa, kuinka haastavaa olisi toimia arkkipiispana. Johannes esittää Tho maksen ajatellen, mikäli vastaanottaisi viran, hän joko menettäisi Jumalan tai ku ninkaan suosion uudessa tehtävässään, sillä Jumalaa ja kuninkaan mielihaluja ei pystynyt samanaikaisesti toteuttamaan.¹²⁷

Jonkin aikaa Thomaksen kerrotaan kamppailleen virannimityksensä kans sa, mutta lopulta Thomas kuitenkin suostui vastaanottamaan viran hänen ystävien sä ja kuninkaan suostuteltua häntä. Johannes kuvailee Thomaksen nyt olleen val mis omistamaan elämänsä kirkon palveluksen. Kaikki eivät kuitenkaan halunnut

---

¹²⁵ LT, 75–76.

¹²⁶ LT, 76–77.

¹²⁷ LT, 77–78.

Thomaksen astuvan arkkipiispan virkaan, ja Johannes kirjoittaakin Thomaksen vastustajien yrittäneen estää hänen nimityksensä arkkipiispaksi. Johannes esittää, etteivät tähän hänen vihamiehensä kuitenkaan pystyneet, sillä itse Jumala oli valinnut tulevan piispan ja marttyyriin tähän virkaan, eikä sitä pystynyt kukaan estämään. Arkkipiispaksi nimittämisen jälkeen Thomas Becketin kuvaillaan omistautuneen täysin Jumalan palvelemiseen. Johannes esittää Thomaksen luopuneen vanhan miehen asustaan ja vaihtaneen sen munkin asuun. Johannes kuvailee hänen omistaneen kaiken ylimääräisen aikansa hengelliselle elämälle. Thomaksen esitetään olleen erittäin omistautunut uskonsa harjoittamiselle ja toteuttaneen Herran tehtävää moitteettomasti. Hänen kerrotaan luopuneen ylimääräistä lahjoista, toimineen oikeudenmukaisesti ja omistautuneen köyhien auttamiselle.¹²⁸

Johanneksen kuvailun mukaan Thomas halusi auttaa köyhiä parhaansa mukaan. Hänen edeltäjänsä arkkipiispa Theobaldin kerrotaan tuplanneet köyhille annettujen almujen määrän, mutta Thomaksen mielestä almujen määrää tuli uudestaan tuplata. Tämän lisäksi Thomaksen kerrotaan varanneen kymmenyksen kaikista saamistaan tuloistaan hyväntekeväisyytyölleen. Johanneksen kuvailun mukaan Thomas pesi päivittäin kappelissaan kolmentoista köyhän jalat Kristuksen muistoksi. Pestyään ja ruokittuaan heidät, hän antoi heille jokaiselle vielä neljä hopearahaa. Mikäli Thomas ei tehtävistään ehtinyt auttamaan köyhälistöä, hänen kerrotaan varmistaneen, että joku olisi kappelissa hänen sijastaan.¹²⁹

Johannes Salisburylaisen kuvaillessa Thomas Beckettiä pyhimyselämäkerassaan hän esittää Thomaksen niin pyhäksi, että hänen luonaan vierailleet uskovaiset vaikuttivat jo hänen pelkästä läsnäolostaan. Johannes kuvailee Thomaksen olleen erittäin vieraanvarainen ja jakaneen käytössään olevaa vaurautta kaikille hänen ympärillensä oleville. Thomaksen vauraudesta huolimatta Johannes kuvaa hänet erittäin vaatimattomaksi ihmiseksi, joka ei nauttinut vaurauksista, vaan käytti vain tarvitsemansa elääkseen. Johannes kertoo Thomaksen syöneen ja juoneen hyvin kohtuullisesti. Thomas kuvaillaan ruokailun jälkeen olleen pikemminkin enemmän nälkäinen kuin kylläinen, mutta silti täysin ravittu.¹³⁰

Johannes esittää Thomaksen olleen hyvä esimerkki muille. Hänet esitetään jumalallisena miehenä, jonka Herra oli antanut auttamaan köyhiä ja surevia. Johannes kuvailee Thomaksen olleen mieleltään puhdas ja toimineen uskonsa ohjaa-

---

¹²⁸ LT, 78–79.

¹²⁹ LT, 79–80.

¹³⁰ LT, 80.

mana. Thomaksen kerrotaan vaikuttaneen kenet tahansa hienostuneella ja älykkäällä puheellaan. Thomaksen saarnojen kerrotaan olleen miellyttäviä ja tehokkaita hänen uskonsa puhtauden takia. Johannes kirjoittaa Thomaksen tehtäviensä ohella käyttäneen paljon aikaa kirjoittamiseen lukemiseen ja älyllisiin keskusteluihin. Thomaksen kerrotaan pidättäytyneen kaikilta liiallisilta ylellisyyksiltä ja liialliselta unelta. Johannes kuvailee Thomasia siveelliseksi mieheksi, joka oli sydämeltään hyveellinen, puheeltaan kohtuullinen ja toimiltaan oikeuden mukainen.¹³¹

Pyhimyselämäkerran kahdestoista luku kertoo kruunun ja kirkon välisestä kiistelystä. Johannes kuvailee kuninkaan ja kruunun toimien olleen vihamielistä kirkkoa kohtaan. Kirkon vaikutusvaltaa pyrittiin vähentämään ja kirkollisia oikeuksia leikattiin. Johannes kertoo kuninkaan yrittäneen saada arkkipiispan puolelleen, mutta Thomaksen kuvaillaan olleen vakaa uskossaan, eikä häntä voinut lahjusten tai uhkausten kautta saada myötäilemään kuninkaan näkemyksiä. Seuraavassa luvussa Johannes kertoo, kuinka arkkipiispan vihamiehet pyrkivät vaikuttamaan kuninkaan mielipiteeseen Thomasista. Arkkipiispan syytettiin ahnehtivan omaisuutta kirkolle ja yrittävän peitellä aikeitaan. Johannes kirjoittaa vihamiesten kääntäneen Thomaksen ajatukset oikeudenmukaisuudesta vihaksi kruunua kohtaan ja kuvailleet hänen yrittäneen saada kunniakkaan maineen.¹³²

Neljännessätoista luvussa Johannes kirjoittaa siitä, kuinka kirkonmiehet käänsivät selkänsä Thomas Becketille. Johannes esittää paholaisen vaikutuksen myötä syntyneen kiistan kuninkaan ja kirkon välillä. Johannes kertoo piispojen olleen aluksi myötämielisiä arkkipiispan näkemyksistä siitä, että kuninkaalle tulisi olla uskollinen, mutta hänen kanssaan ei saisi solmia minkäänlaisia sopimuksia, jotka rikkoisivat heidän uskonnollista vakaumustaan. Johanneksen kuvailun mukaan kirkon yhtenäisyys kuitenkin rikkoutui, sillä jotkin piispat asettuivat kuninkaan puolelle. Johannes esittää kuvailussaan Thomaksen vastustajien halunneen arkkipiispan jäävän eristykseen. Thomas ei kuitenkaan ollut yksin, sillä hänet kuvaillaan pysyneen uskossaan ja seisoneen Jumalan rinnalla. Häntä ei voinut myöskään pysäyttää uhkauksilla tai lahjuksilla, sillä hän seurasi Kristusta uskossaan.¹³³

Seuraavat luvut kuvailevat pitkälti kruunun ja kirkon välisen kiistelyn eska-

---

¹³¹ LT, 80–81.

¹³² LT, 82–83.

¹³³ LT, 83–84.

loitumista. Pitkän kiistelyn jälkeen kuningas Henrik II:n kerrotaan vaatineen lukuisia kirkollisia oikeuksia itselleen. Johannes kertoo piispojen ja arkkipiispojen yrittäneen järkeillä hänen kanssaan, mutta kuningas silti julisti oikeuksien kuuluneen kruunulle. Thomaksen Johannes esittää joutuneen myöntymään niin pitkälle kuin uskossaan pystyi kuninkaan vaateisiin, sillä hänen kerrotaan pelänneen kirkolle tai piispoille koituvan vahinkoa. Johannes kuvailee toimiensa seurauksena Thomaksen pettyneen itseensä ja vetäytyneen tehtävistään hakeakseen anteeksiantoa. Johannes kertoo kuninkaan vaatineen piispojen ja arkkipiispan julistavan kirkollisten oikeuksien kuuluvan kuninkaalle väkivallan uhalla. Thomaksen Johannes kuvailee olleen ainut, joka uskalsi asettua kuningasta vastaan. Johannes kertoo Thomaksen kärsineen asettuessaan kuningasta vastaan. Thomaksen kerrotaan joutuneen oikeuden eteen tekaistujen syytteiden varassa, minkä seurauksena hänet määrättiin maksavan kruunulle korvauksia. Johanneksen kuvailun mukaan Thomasia ahdisteltiin vielä lukuisin erilaisin syytöksin. Tämän seurauksena hänen kerrotaan lähteneen maanpakoon ja päätyneen hakemaan apua paavilta.¹³⁴

Pyhimyselämäkerran yhdestoista luku käsittelee Thomaksen aikaa maanpaossa. Johanneksen kuvauksen mukaan paavi Aleksanteri III otti Thomaksen vastaan Senssissä. Englannin kuningas Henrik II oli lähettänyt omia edustajiaan selvittämään kiistaa arkkipiispan kanssa, mutta Rooman kirkko kuitenkin puolsi Thomaksen näkemyksiä ja vastasi kieltävästi kuninkaan vaatimuksiin. Tämän seurauksena Johannes esittää kuninkaan määränneen kaiken Thomaksen ja Canterburyn kirkon omaisuuden takavarikoitavaksi kruunulle. Johannes kertoo kuninkaan myös käskeneen kaikki Canterburyn arkkipiispan läheiset maanpakoon. Johanneksen kuvailussa kuningas Henrik II:n esitetään vihanneen ja halveksineen arkkipiispaa. Thomas Becketin taas esitetään kurittaneen itseään paastoamisella sekä rukoilleen kuninkaan, kirkkonsa ja Englannin kansakunnan puolesta.¹³⁵

Johanneksen kuvauksessa Thomasista hän kirjoittaa näystä, jonka Thomas sai matkatessaan Ranskan kuninkaan Ludvig VII:n luokse. Johannes kertoo Thomaksen saaneen näyn, jossa palasi kirkkoonsa ja lähti sieltä Herran luokse marttyyrina. Keväällä vuonna 1170 Johannes kertoo Rooman kirkon uhanneen julistaa Englannin kuninkaan Henrik II:n pannaan, mikäli hän ei solmisi rauhaa Canterburyn kirkon ja Thomas Becketin kanssa. Kuninkaan kerrotaan lopulta myöntyneen kirkon vaatimuksiin ja luvanneen palauttaa rauhan Canterburyn kirkon ja kruunun

---

¹³⁴ LT, 84–85.

¹³⁵ LT, 86–87.

välille. Johannes kertoo, kuinka Thomasia varoitettiin lähtemästä Englantiin, mutta hän silti lähti. Thomaksen palatessa Englantiin paikallisten ihmisten ja papiston kerrotaan ottaneen hänet vastaan kuin hän olisi Herran lähettämä enkeli.¹³⁶

Thomas Becketin paluusta Englantiin ei mennyt kuitenkaan kauaa, kunnes kuninkaan ja Thomaksen välit alkoivat taas kiristyä. Johannes kertoo Thomaksen määränneen Yorkin arkkipiispan, ja häntä avustaneet piispat astumaan alas tehtävistään palatessaan Englantiin. Johanneksen kuvauksen mukaan myös paavi julisti pannaan Thomasia vastustaneita piispoja. Johannes kertoo, kuinka kuningas vihastui Thomaksen paluun jälkeisistä tapahtumista ja tämän seurauksena Thomas tuli taas kärsimään. Johannes kuvailee pyhimyselämäkerrassaan Thomasia Kristuksen puolustajana, joka joutui kärsimään suuresti uskonsa puolesta. Kuninkaan käskystä Thomasia kiellettiin lähtemästä Canterburyn kirkon alueelta ja hänen kannattajiaan nähtiin kruunun vihollisina. Johannes kertoo Thomaksen kuitenkin kestäneen vastoinikäymisensä. Thomaksen kerrotaan mieluummin menettäneen omaisuutensa ja kärsineen turvallisuutensa puolesta kuin hylänneen Jumalan oikeuden ja kirkon vapauden.¹³⁷

Pyhimyselämäkerran kahdeskymmenestoinen luku on pitkälti Johanneksen perustelu Thomaksen kanonisoinnille. Hän esittää kirjoituksessaan lukuisia ylityksiä Thomaksen pyhydestä ja kirjoittaa siitä, kuinka Thomaksen elämä oli ikään kuin yhtäjaksoinen kamppailu hänen uskonsa ja Kristuksen puolesta. Johanneksen sanojen mukaan Thomas hylkäsi rikkaudet ja kaikki maailman hienoudet. Hän laittoi Kristuksen rakkauden perheensä ja ystäviensä yläpuolelle sekä kärsi maanpaossa ja köyhyydessä. Johannes kirjoittaa Thomaksen antaneen kaikkensa Jumalan ja kirkkonsa palvelukseen ja lopulta antaneen henkensä puolustaakseen Jumalallista oikeutta. Thomaksen kerrotaan kärsineen kuolemansa oman kirkkonsa alttarilla pappien ja munkkien edestä. Johannes kuvailee Thomasia elävänä uhrina, joka uhraisi oman lihansa. Thomaksen kuvaillaan olleen kuin Kristuksen lapsi, joka käänsi selkänsä ruoskaniskuille ja uhraisi oman verensä Kristuksen alttarilla jumalattomien miesten käsien kautta.¹³⁸

Seuraavassa luvussa Johannes kuvailee miehiä, jotka murhasivat Thomaksen Saatanan rikostovereiksi. Hän vertaa luvussa Kristuksen ja Thomaksen kuolemaa keskenään. Johannes kirjoittaa Kristuksen saaneen sentään oikeudenkäyn-

---

¹³⁶ LT, 87–89.

¹³⁷ LT, 89–90.

¹³⁸ LT, 90–91.

nin ennen ristiinnaulitsemistaan, vaikkakin se oli epäoikeudenmukainen, mutta Thomas ei vastaavasti saanut edes oikeudenkäyntiä. Johannes tarkentaa vielä, että Kristus kärsi kuolemansa kaupungin ulkopuolella, mutta Thomas joutui kärsimään sen omassa kirkossaan ja vielä pyhien aikana. Johannes kuvailee Thomaksen kuoleman olleen tarkoitettu tapahtuneen juuri kuten se tapahtui, jotta se tulisi kaikille julki. Johannes kirjoittaa Thomaksen vapaaehtoisesti uhranneen itsensä, kun ritarit tulivat kirkkoon etsimään Thomasia hänen kerrotaan menneen heitä vastaan. Nähdessään ritarit Thomaksen kerrotaan kysyneen heiltä, miksi he olivat tulleet näkemään häntä. Johanneksen kuvauksen mukaan yksi ritareista vastasi, jotta sinä kuolisit nyt. Johannes kertoo Thomaksen vastanneen ritarille, että hän on kyllä valmis kuolemaan Jumalansa ja kirkkonsa vapauden puolesta. Johannes kertoo Thomaksen vielä vaatineen ritareita olla vahingoittamatta ketään muuta hänen kirkossaan ja sanoneen ääneen, että hän hyväksyy kuolemansa rauhan ja vapauden puolesta.¹³⁹

Kuvatessaan Thomaksen kuolemaa Johannes kertoo Thomaksen kumartuneen ritarien eteen ja sanoneen omistautuvansa Jumalalle, pyhälle Marialle, pyhälle Dionysiukselle ja kirkkonsa sanomalle. Johannes kuvailee Thomaksen murhaajia raakalaisiksi, jotka häpäisivät Canterburyn kirkon piispan verellä pyhänä päivänä. Kuvauksessaan hän kertoo myös, kuinka Thomaksen murhaajat häpäisivät arkkipiispan ruumiin leivittämällä hänen aivonsa arkkipiispan veren ja luiden sekaan lattialle. Kuvauksen mukaan Thomaksen murhaajat olivat hirvittävämpiä kuin Kristuksen ristiinnaulitsijat. Johannes kertoo myös Thomaksen kuolemasta, ettei hän nostonut edes kättään puolustaakseen itseään tai päästäneen huudahdusta kivusta, kun hänet murhattiin. Johannes kirjoittaa vielä lukuisista ihmeistä, joita Thomaksen kuoleman jälkeen tapahtui, ja kuinka tämänkin kaiken jälkeen hänen vihamiehensä kielsivät hänen pyhyytensä.¹⁴⁰

Pyhimyselämäkerran lopussa Johannes kertoo, kuinka Thomaksen murhan takia hänen kirkkonsa protestoi arkkipiispan kuolemaa. Thomaksen vihamiesten kerrotaan vielä hänen kuolemansakin jälkeen halveksuneen arkkipiispaa. Heidän kerrotaan sanoneen Thomaksen olleen petturi, jonka ruumiista ei saisi haudata pyhien piispojen joukkoon, vaan se tulisi heittää suohon tai laittaa roikkumaan narusta. Thomas haudattiin kuitenkin kryptaan Johannes kastajan ja pyhän Augustinuksen alttarin eteen. Lopuksi Johannes kuvailee lukuisia ihmeitä, jotka tapah-

---

¹³⁹ LT, 91–93.

¹⁴⁰ LT, 94.

tuivat Thomaksen kuoleman jälkeen, ja kuinka ihmiset tulivat joukkoina hänen haudalleen näkemään Jumalan ihmeitä hänen pyhimyksensä kautta. Johannes kertoo, että paikassa, jossa Thomas kuoli ja haudattiin, sairast paranoivat sekä demonit karkotettiin, koska Thomas oli pyhä, ja Jumala työskenteli hänen kauttaan.¹⁴¹

3.3 Thomas Becketin marttyyrikuolema

Thomas Becket tunnetaan parhaiten hänen kuolemansa kautta. Toimiessaan vielä Canterburyn arkkipiispana hänet murhattiin Canterburyn katedraalissa joulukuussa vuonna 1170. Thomaksen murha toteutettiin kuninkaan käskystä, minkä seurauksena hän sai hyvin nopeasti urhoollisen marttyyrin maineen ja nopeasti hänestä puhuttiin jopa aikansa suurimpana pyhimyksenä. Aikaisemmin monet olivat kuitenkin pitäneet häntä ylimielisenä ja vaikeuksia aiheuttavana henkilönä, joka oli aiheuttanut haittaa Englannin kruunulle sekä kirkolle. Hänen kiistelyä kuninkaan kanssa seurattiin ympäri Eurooppaa, kun sana hänen murhasta levisi, monet hänet tunteneet henkilöt alkoivat kirjoittamaan omakohtaisia kokemuksiaan arkkipiispan elämästä ylös. Thomas Becketin elämästä tiedetään siis aikalaisekseen poikkeuksellisen paljon. Hänen tarinansa on itsessään erityinen ja samalla kuvailee hyvin ajan kamppailua kruunun ja kirkon välillä.¹⁴²

Varhaisimman tarkan kuvauksen Thomas Becketin kuolemasta on kirjoittanut Johannes Salisburylainen kirjeessään *Ex Insperato*, joka on kirjoitettu alkuvuodesta 1171. Kirjeessä Johannes Salisburylainen esittää kuvauksen Thomas Becketin murhasta ja lukuisista ihmeistä, jotka tapahtuivat Thomaksen kuoleman jälkeen. Johanneksen kirjettä levitettiin hänen ystäväpiirinsä avulla. Tieto Thomas Becketin marttyyrikuolemasta levisi nopeasti Ranskasta Johanneksen ystävän Petrus Celledäisen kontaktien kautta myös Skandinavian kuningaskuntiin. Johanneksen kirjeen vaikutus oli suuri, ja noin vuotta myöhemmin sen kirjoittamisesta hän laati kirjeensä pohjalta myös pyhimyselämäkertansa Thomas Becketistä.¹⁴³

Aika ja paikka Thomas Becketin marttyyrikertomuksessa ovat tärkeitä tekijöitä. Johannes Salisburylainen mainitsee varhaisessa kuvauksessaan Thomaksen kuolemasta, että se tapahtui päivänä, joka oli varattu pyhien juhlimiselle. Thomaksen murhan toteutuminen Canterburyn kirkossa nostetaan myös esiin elämäkerrallisissa kirjoituksista Thomas Becketistä. Thomaksen murha kuvataan synniksi, joka loukkaa aikaa, paikkaa ja ruumista. Thomas Becketin murhasta kir-

---

¹⁴¹ LT, 94–95.

¹⁴² Barlow 1986, 1; Duggan 2004, 1–2; Staunton 2001, 1–2.

¹⁴³ Duggan 2017, 27; Staunton 2011, 170.

joittaneet esittivät vuoden 1170 joulukuun tapahtumat olleen hänen väistämätön predestinoitu kohtalonsa. Becketin paluu Canterburyyn ennen hänen murhaa tapahtui adventtiaikana, joka kuvailtiin kuin Kristuksen saapumisena Jerusalemiin. Hänen murhansa tapahtui päivä viattomien pyhien juhlan jälkeen ja hänen elämäkerroissaan osoitetaan hänen tienneen kuolemastaan. Marttyyrius on vapaaehtoinen uhraus, jonka Thomaksen kuvataan omaksuneen kohtalokseen. Häntä varoitettiin vaaroista ennen lähtöään Ranskasta, mutta lähti takaisin Englantiin varoituksista huolimatta. Useat Thomaksen murhasta kirjoittaneet vertasivat sitä Kristuksen ristiinnaulitsemiseen. Thomasia usein kuvataan myös pilarina, joka piti kirkkonsa pystyssä.¹⁴⁴

Tiedon Thomaksen murhasta levittyä ympäri kirkkokuntaa, hänet myös kanonisoitiin hyvin nopeasti pyhimykseksi vuonna 1173. Monet, jotka kirjoittivat arkkipiispasta elämäkerrallisia tekstejä, kirjoittivat Thomaksesta vielä hänen kanonisaation jälkeen. Thomas Becket jakoi ihmisten mielipiteitä, joten hänestä kirjoittaneiden tarkoituksena on ollut puolustaa Thomasia kritiikiltä. Thomas Becket oli taustaltaan sekulaari virkailija, joka oli suurimman osan uraansa viettänyt kruunun palveluksessa ja hänen välinsä moniin piispoihin oli ollut etäinen ja jopa riitainen. Thomaksen tie arkkipiispaksi ei siis ollut aivan perinteisen uskovaisen munkin elämän mukainen. Thomaksen kuoleman jälkeen kuitenkin Canterburyn munkit omaksuivat hyvin nopeasti Thomaksen marttyyrinaan.¹⁴⁵

Thomas Becketin murha Canterburyn kirkossa joulukuussa 1170 muodostui tärkeäksi tapahtumaksi Rooman kirkon ja Englannin kruunun välisessä valtakamppailussa. Hänen elämänsä ei ollut kaikista tavanomaisin esimerkki pyhimyksen elämästä, mutta silti hänet nähtiin kuolemansa jälkeen suurena pyhimyksenä. Thomas Becketin kuoleman jälkeen arkkipiispan pyhäinjäännökset houkuttelivat lukuisia pyhiinvaeltajia Canterburyyn. Thomaksen kuoleman ja nopean kanonisaation seurauksena häntä palvova pyhimyskultti muodostui yhdeksi keskiajan suosituimmista. Thomaksen kuoleman seurauksena kuningas Henrik II:n täytyi osoittaa katumustaan osallisuudestaan arkkipiispan murhaan. Kuningas maksoi paaville 60 000 kultarahaa osana katumuksen osoitustaan ja suoritti pyhiinvaelluksen Thomaksen haudalle, jossa hän hyväksyi syyllisyytensä Thomas Becketin

---

¹⁴⁴ Staunton 2001, 30; Hayes 2004, 197–198.

¹⁴⁵ Gelin 2017, 53; Staunton 2006, 21.

murhaan. Myös Thomaksen murhanneet ritarit määrättiin sovittamaan tekonsa osallistumalla ristiretkille.¹⁴⁶

3.4 Thomas Becket pyhimyksenä

Varhaisten kristittyjen joukossa pyhimyksellisyys oli ikään kuin synonyymi marttyyriudelle. Pyhimykset olivat niitä, jotka antoivat henkensä uskonsa puolesta. Kristityille marttyyrikuolema oli itsessään todiste henkilön pyhyydestä. Keskiajalla marttyyrikertomuksissa marttyyrit esitetään samankaltaisesti kuin heitä edeltäneet marttyyrit. Marttyyrikertomuksissa marttyyri esitetään sankarina, joka kävi dramaattisen ja kuolettavan kamppailun uskonsa vuoksi. Keskiajan marttyyrikertomuksissa usein marttyyrin kuoleman esitettiin väkivaltaisena ja johtuneen kirkon oikeuksien tai intressien puolustamisesta. Marttyyrin usein myös esitettiin valinneen kohtalonsa.¹⁴⁷

Johannes Salisburylaisen kirjoittamassa pyhimyselämäkerrassa Thomas Becketistä on keskiajan marttyyrikertomukselle tyypillisiä piirteitä. Johanneksen kuvauksessa Thomas Becket esitetään sankarina, joka kuoli uskonsa puolesta puolustaessaan kirkkonsa oikeuksia. Johannes esittää Thomaksen valinnan toimintatavalla, jonka hän tiesi johtavan hänen kuolemaansa.¹⁴⁸ Johannes kuvailee tekstissään myös Thomaksen murhaa hyvin brutaaliksi.¹⁴⁹ Keskiajan marttyyrius perustui ensikädessä kolmeen tekijään; ihmeisiin (*signa*), rangaistukseen (*poena*) ja syyhyn (*causa*).¹⁵⁰ Ihmeet ovat yksi keskeinen osoitus Thomaksen pyhimyksellisyydestä Johanneksen kirjoittamassa pyhimyselämäkerrassa. Johannes Salisburylainen esittää pyhimyselämäkerrassaan lukuisten ihmeiden tapahtuneen Thomas Becketin kuoleman jälkeen.¹⁵¹ Syyksi, mihin Thomaksen marttyyrius perustuu, on hänen kamppailunsa kruunun kanssa ja rangaistus on hänen kuolema kuninkaan ritarin käsissä.¹⁵²

Johanneksen kuvauksessa Thomaksesta pyhimyksenä useaan otteeseen korostetaan Thomaksen marttyyriutta, mutta tämän lisäksi Johannes esittää lukuisia muita Thomaksen pyhimyksellisyyttä osoittavia tekijöitä. Thomaksen pyhimyksellisyyttä osoittavia ominaisuuksista Johannes etenkin korostaa Thomaksen

¹⁴⁶ Gelin 2017, 55; Hayes 2004, 203.

¹⁴⁷ Weinstein & Bell 1982, 160.

¹⁴⁸ LT, 92.

¹⁴⁹ LT, 94.

¹⁵⁰ Staunton 2006, 22.

¹⁵¹ LT, 94–95.

¹⁵² Hayes 2003, 81.

vaatimattomuutta.¹⁵³ Keskiajan pyhimysteksteissä vaatimattomuus korostuukin usein osoituksena pyhimyksen hyveellisyydestä.¹⁵⁴ Toinen merkittävä Thomaksen pyhimyksellisyyden osoittavista ominaisuuksista on hänen harras omistautumisensa köyhien avustukselle.¹⁵⁵ Vähempiosaiten avustaminen on myös teema, joka on usein esillä keskiajan pyhimysteksteissä ja pyhimyksen usein kuvattiin auttavan vähempiosaisia.¹⁵⁶

Yksi keskeinen teema Johannes Salisburylaisen pyhimyselämäkerrassa Thomas Becketistä hänen pyhien ominaisuuksiensa ja marttyyrikuolemansa lisäksi on politiikka, joka ilmenee Thomaksen kamppailussa Englannin kuninkaan kanssa. Johannes kuvailee Thomaksen omistautuneen täysin uskolleen sen jälkeen, kun hänet nimitettiin arkkipiispaksi ja ikään kuin vaihtaneen tällöin asunsa munkin asuun.¹⁵⁷ Toimiessaan arkkipiispana Thomaksen kerrotaan olleen vakaa uskossaan puolustaessaan kirkon oikeuksia ja olleen ainut, joka uskaltautui asettua kuningasta vastaan.¹⁵⁸ Johannes Salisburylaisen kuvauksen mukaan Thomas Becket osoittautuu sankarina, joka uskonsa perusteella uskaltautui asettautua kuningasta vastaan.

Thomas Becketin pyhimyksellisyys perustuu ensikädessä hänen marttyyrikuolemaansa. Thomaksen kuolema teki siis hänestä pyhimyksen ja se todistettiin vielä hänen kuolemansa jälkeen tapahtuneiden ihmeiden kautta. Johannes Salisburylaisen pyhimyselämäkerrassa Thomas Becket esitetään pyhimyksenä, jonka pyhimyksellisyys oli nähtävissä läpi hänen elämänsä hänen pyhimyksille tyypillisten ominaisuuksien kautta sekä lopulta hänen marttyyrikuolemansa ja kuoleman jälkeisten ihmeiden kautta. Johannes Salisburylaisen pyhimyselämäkerran tarkoituksena on mahdollisesti ollut myötävaikuttaa Thomas Becketin paavilliseen kanonisaatioon pyhimyukseksi. Mikäli hänen tavoitteenansa oli vaikuttaa Thomaksen kanonisointiin hän onnistui siinä hyvin, sillä Thomas Becket kanonisoitiin nopeasti pyhimyukseksi hänen kuolemansa jälkeen.¹⁵⁹

---

¹⁵³ LT, 80.

¹⁵⁴ Weinstein & Bell 1982, 154.

¹⁵⁵ LT, 79.

¹⁵⁶ Weinstein & Bell 1982, 157.

¹⁵⁷ LT, 79.

¹⁵⁸ LT, 82, 85.

¹⁵⁹ Duggan 2004, 229; Pepin 2009, 15.

4. Pyhimyselämäkertojen vertailu

4.1 Pyhimyselämäkertojen rakenne

Vertailemalla Johannes Salisburylaisen kirjoittamia pyhimyselämäkertoja Anselm Canterburlaisesta ja Thomas Becketistä nostan esiin keskeisimmät seikat heidän pyhimyksellisyydestään. Vertailun avulla kuvailen heidän ominaisuuksia pyhimyksinä ja pohdin, mikä oikeastaan Johannes Salisburylaisen mukaan teki heistä pyhimyksiä. Nostaessani esiin pyhimyselämäkerrroista keskeisiä tekijöitä peilaan niitä toisiinsa ja pohdin minkälaisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia niistä löytyy. Vertailun ohessa nostan esiin myös keskeistä keskiajan pyhimyksiin ja pyhimyksiin liittyvää tutkimuskirjallisuutta, jonka avulla kuvailen keskiajan pyhimystekstejä ja pyhimysuskoa sekä selitän Johannes Salisburylaisen näkemystä pyhimyksellisyydestä.

Johannes Salisburylaisen kirjoittamat pyhimyselämäkerrat ovat tavanomaisia pyhimyksistä kertovia *vita*-kertomuksia, jotka kuvailevat pyhimyksen maanpäällistä elämää. *Vita* seuraa usein kuvailtavien pyhimysten elämää alusta loppuun. Tärkeimpiä kohtia ovat pyhimyksen tausta, syntymä, lapsuus, hyveet, toiminta maailmassa, kuolema ja lopulta pyhimyksen ihmeteot. Keskiajalla pyhimyksistä kertoviin teksteihin vakiintui tapa kuvata pyhimyksen elämää ja tekoja. Teksteissä pyhimyksen vanhemmat kuvattiin yleensä hurskaiksi, pyhimyksen syntymää saattoi edeltää erilaiset ennustusmerkit, pyhimys osoitti erikoislaatuisuutensa jo nuorena, kilvoitteli menestyksellä, teki hyveellisiä tekoja, sai ilmestyksiä, ennalta näki oman kuolemansa ja saavutti kirkonmiesten sekä kansan ihailun ja kunnioituksen.¹⁶⁰

Pyhimyksistä kertovat tekstien osat ovat usein kaavamaisia ja toistuvat muissa teksteissä hyvin samankaltaisina. Pyhimystekstien yleisiä piirteitä kuvailaan sanalla *topos*, jolla tarkoitetaan hagiografian genreen kuuluvia metaforia, allegorisia sanontoja ja kaavoja. Näiden esiintyminen osoittaa, että kirjoittaja on halunnut liittää kirjoituksensa osaksi pyhimystekstien traditiota. *Topokset* ovat olennainen osa pyhimyksistä kertovissa teksteissä ja pyhimyksen elämää on jopa kuvattu pelkästään niiden avulla ilman historiallisia tai totuudenmukaisia tietoja kuvauksen kohteesta. Keskiajalta tunnetaan monia täysin fiktiivisiä pyhimyksen elämäkertoja.¹⁶¹

¹⁶⁰ Head 1990, 102; Heikkilä 2009, 190; Palmer 2018, 20.

¹⁶¹ Heikkilä 2009, 190.

4.2 Pyhimysten elämä

Pyhimyselämäkerrat Anselm Canterburlaisesta ja Thomas Becketistä alkavat hyvin samankaltaisesti. Pyhimyselämäkerroissa kuvaillaan aluksi pyhimysten arvokkuutta ja sitten osoitetaan Anselmin ja Thomaksen olleen todellisia pyhimyksiä. Molempien elämäkertojen aluksi Johannes Salisburlainen esittää samantapaista vertauksen, jossa pyhimys on ikään kuin tähti, joka johdattaa uskovia eteenpäin.

For just as in the darkness of night, while some stars are setting, others are rising to brighten the world, so for the purpose of constantly illuminating the Church, sons succeed their fathers. Through them the knowledge and worship of God are perpetually preserved from generation to generation. These holy men are indeed the sons of the apostles and the prophets; just as they succeed them in faith, so too they receive the inheritance of virtue and wondrous works, and they attain the glory of eternal reward. Among these Blessed Anselm, the archbishop of Canterbury, shone forth like the brightest constellation.¹⁶²

For just as star differs from star brightness, so at the resurrection of the saints, the righteous, each in their own order will shine like constellations, and those who guide many toward eternal life by their teaching will be like the splendor of the firmament for all eternity. To these must Saint Thomas, the archbishop of Canterbury, be rightly and deservedly joined, so that he who lived as a sharer of tribulation and suffering for Christ might be co-heir with them of consolation and glory in Him. So that his merits might shine forth more brightly.¹⁶³

Pyhimyselämäkertojen alussa on kuitenkin yksi perustavanlaatuinen ero. Kirjoittaessaan Anselm Canterburlaisesta Johannes Salisburlainen kuvailee pyhimyksien olevan tähdet, jotka johdattavat uskovia, kun taas Thomas Becketin pyhimyselämäkerrassa Johannes Salisburlainen kuvailee pyhimyksien olevan tähtiä, mutta korostaa Thomas Becketin kärsimystä marttyyrina.¹⁶⁴

Pyhimyselämäkertojen ensimmäiset luvut ovat myös hyvin samankaltaisia. Ensimmäiset luvut käsittelevät Anselm Canterburlaisen ja Thomas Becketin varhaista elämää. Molemmissa teksteissä Anselm ja Thomas kuvaillaan oppineen Jumalasta äidiltään ja heidän äitinsä ikään kuin toimineen heille esikuvina.

From her the boy heard – and believed – that God was the sole creator of all reign in Heaven, and the bestower and rewarder of good things, and already at a tender age he aspired to the knowledge of god.¹⁶⁵

Moreover, from early youth as he used to say, he learned fear of the Lord from his mother, and to invoke with delight the Blessed Virgin as the guide of his ways and patron of his life, and to cast his whole trust upon her after Christ.¹⁶⁶

---

¹⁶² LA, 17.

¹⁶³ LT, 73–74.

¹⁶⁴ LA, 17; LT, 73–74.

¹⁶⁵ LA, 19.

¹⁶⁶ LT, 75.

Pyhimyselämäkeroissa pyhimyksellisyys usein leimasi esitettyjä henkilöitä heidän lapsuudestaan saakka.¹⁶⁷ Myös Johannes Salisburylainen esittää Anselmin ja Thomaksen olleen erityisiä jo lapsuudestaan lähtien. Anselm Canterburylaisen hän esittää saaneen jumalallisen näyn jo nuorena ja olleen nuoresta iästään asti omistautunut uskollen. Anselmin kerrotaan halunneen myös munkiksi. Thomas Becketin pyhimyselämäkerrassa häntä kuvaillaan nuorena erilaisin ylistyksiin osoittaakseen hänen erityisyytään.¹⁶⁸

Seuraava osuus pyhimyselämäkeroissa liittyy Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin aikaan opiskelijoina. Anselmin ja Thomaksen aika opiskelijoina oli erilainen ja heitä ajoivat erilaiset motiivit, mutta he olivat kuitenkin esimerkittä. Anselmin kerrotaan olleen loistava ja ryhtyneen munkiksi. Johanneksen kuvauksen mukaan Anselmista tuli itsessään munkkiuden esikuva. Thomasia puolestaan kiinnosti oikeuden toiminta. Erityistä Thomaksen pyhimyselämäkerran osuudessa hänen ajastaan opiskelijana on se, että Johannes Salisburylainen mainitsee tekstissään, että Thomasia saattoivat ajaa muut asiat kuin pyhä henki ja usko, mutta hän oli silti esimerkillinen siveydessään. Historiantutkimuksen mukaan Thomas Becketin ei uskota olleen kovinkaan omistautunut opiskelulle.¹⁶⁹ Pyhimystekstien tavoitteena on kuitenkin luoda ihannoitu ja jäljittelemisen arvoinen kuva,¹⁷⁰ joten on luonnollista, että myös Johannes Salisburylainen on tehnyt näin kuvauksessaan Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä pyhimyksinä.¹⁷¹

Edetessään kuvaamaan Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin toimintaa maailmassa Johannes Salisburylainen korostaa jatkuvasti Anselm Canterburylaisen olleen erityisen omistautunut uskollen ja jopa kurittaneen ruumistaan uskonsa vuoksi. Erityisenä ominaisuutena Johannes korostaa juuri Anselmin omistautuneisuutta Jumalalle ja kertoo sen olleen hyvin nähtävissä hänen kirjoittamissa rukouksissa.¹⁷² Anselmin vakaan uskon lisäksi myös Anselmin toteuttavat ihmeteot korostuvat Johanneksen kirjoittamassa pyhimyselämäkerrassa. Kuvaillessaan Anselmin toteuttamia ihmetekoja Johannes osoittaa Anselmilla olleen myös kyvyn nähdä tulevaisuuteen.¹⁷³ Keskiajalla ihmetekojen lisäksi kyky nähdä erilaisia ennustuksia tai tulevaisuutta olikin uskottava todiste henkilön voimista.¹⁷⁴

---

¹⁶⁷ Salmesvuori 2013, 34.

¹⁶⁸ LA, 19–20; LT, 75.

¹⁶⁹ Barlow 2004.

¹⁷⁰ Heikkilä 2009, 195.

¹⁷¹ LA, 20–22; LT, 75.

¹⁷² LA, 23.

¹⁷³ LA, 24.

¹⁷⁴ Weinstein & Bell 1982, 147.

Thomasin elämää ajoi Johanneksen mukaan oikeudenmukaisuus ja oikeuden tarkastelu. Thomasin nähtyä, miten oikeus toimi papistoa vasten hänen kerrotaan hakeutuneen Canterburyn arkkipiispan Theobaldin alaisuuteen. Johannes esittää tekstissään Thomaksen toiminnan Canterburyn arkkipiispan alaisuudessa olleen yksi kokonaisuus hänen elämästään, joka johti hänen marttyyrikuolemaan. Johannes Salisburylainen antaa siis viittauksia tekstiässään siitä, että Thomas Becketin kuoleman oli hänen väistämätön predestinoitu kohtalo. Kuvaillessaan Thomaksen aikaa Canterburyn arkkipiispan alaisuudessa ja kuninkaan kanslerina Johannes esittää Thomaksen tehtävänä olleen pitää nuoresta kuninkaasta huolta ja vakiinnuttaa kirkon asemaa valtakunnassa. Johanneksen kuvauksen mukaan Thomaksen rooli Canterburyn arkkipiispan alaisuudessa ja kuninkaan kanslerina johti hänen nimitykseen Canterburyn arkkipiispaksi.¹⁷⁵

4.3 Pyhimysten hyveet

Molemmissa pyhimyselämäkerroissa kuvataan pyhimyksien lukuisia hyveitä ja pyhimysten hyveellisyys näkyy heidän toiminnassaan läpi heidän elämänsä. Anselm Canterburylaisen elämäkerrassa Johannes Salisburylainen ylistää jatkuvasti Anselmin viisautta ja hänen jumalallisia kykyjensä. Anselmin pyhimyselämäkerrassa on nähtävissä hänen vankka omistautuminen uskollaan ja hyväntekeväisyydelle. Pyhimyselämäkerta sisältää myös kuvauksia lukuisista ihmeistä, joita Anselm toteutti ja hänen kyvystään nähdä tulevaisuuteen. Anselmin kuvaillaan olleen ominaisuuksiltaan apostolin kaltainen.¹⁷⁶

Thomas Becketin elämäkerta saa käännekohtansa hänen astuessa Canterburyn arkkipiispan virkaan. Tällöin Johannes kuvailee Thomasia hyvin samankaltaisesti kuin Anselmia Canterburyn arkkipiispana ja korostaa Thomas Becketin omistautuneen täysin uskollaan ja hyväntekeväisyydelle. Johannes kuvailee Thomaksen vaihtaneen entisen asunsa munkin asuun astuessaan arkkipiispan virkaan. Canterburyn arkkipiispat olivat tavallisesti olleet munkkeja ennen kuin heidät valittiin toimimaan arkkipiispana.¹⁷⁷ Johannes kuvauksessaan pyrkii todistamaan Thomaksen ansainneen paikkansa arkkipiispana. Hän myös kertoo Thomaksen

---

¹⁷⁵ LT, 75–76.

¹⁷⁶ LA, 25–28.

¹⁷⁷ Duggan 2004, 25.

vastustajien pyrkineen estämään arkkipiispan nimityksen, mutta eivät pystyneet, sillä Jumala oli valinnut Thomaksen tulevan marttyyrin virkaan.¹⁷⁸

Pyhimyksistä kertovissa teksteissä pyhimystä yleensä leimasi hurskaus ja oli itsessään näkyvä merkki henkilön pyhimyksellisyydestä. Pyhimyskertomukset välittivät ihanteellista kuvaa uskovan elämästä ja tarjosivat käyttäytymismallin uskovalle. Tekstit korostivat usein siveellisyyttä, pidättyväisyyttä ja maallisista asioista luopumista. Tekstit osoittavat myös hyväntekeväisyyden olleen tärkeä osoitus pyhimyksen hyveellisyydestä ja pyhimyksen usein kuvattiinkin tekevän hyväntekeväisyyttä auttaakseen vähempiosaisiaan. Pidättyväisen ja siveellisen lisäksi pyhimyksen etenkin vaatimattomuus korostuu yhtenä pyhimyksen hyveenä, mikä usein ilmeni pyhimyksen käyttäytymisessä muita kohtaan.¹⁷⁹

Johannes Salisburlainen kuvaa Anselm Canterburylaista ja Thomas Becketiä kirjoittamissaan pyhimyselämäkertoissa keskiajan pyhimyksille ominaisten hyveiden avulla. Johanneksen pyhimyselämäkertoissa korostuu pyhimysten ominaisuuksina etenkin vankka omistautuminen uskolle. Muita merkittäviä pyhimyksille kuuluvia ominaisuuksia ovat vaatimattomuus ja hyväntekeväisyys. Yhtenä Anselmin pyhyyttä osoittavana ominaisuutena korostuu viisaus, joka ei ole yhtä vahvasti nähtävissä pyhimyksen ominaisuutena Thomas Becketin pyhimyselämäkerrassa. Thomas Becketin pyhimyselämäkerrassa korostetaan hänen tekemää hyväntekeväisyyttä työtä erityisesti. Pyhimyselämäkerrat välittävät samankaltaista kuvaa pyhimyksestä, joka omistautui muiden auttamiselle ja oli valmis kamppailemaan uskonsa puolesta.¹⁸⁰

4.4 Ihmeteot ja marttyyrikuolema

Pyhimyselämäkerrat Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä sisältävät monia samankaltaisuuksia, mutta kuitenkin kertovat kahdesta erilaisesta pyhimyksestä. Keskeisin ero Johannes Salisburlaisen kirjoittamissa pyhimyselämäkertoissa on Anselm Canterburylaisen elämänsä aikana toteuttaneet ihmeteot. Hänen pyhimyksellisyyds todistetaan siis hänen elämänsä kautta, sillä Johannes esittää Anselmin toteuttaneen lukuisia ihmeitä elämänsä aikana.¹⁸¹ Thomaksen elämäkerrassa tapahtuneet ihmeet toteutuivat vasta hänen kuolemansa jälkeen.¹⁸² Ihmeet

---

¹⁷⁸ LT, 77–78.

¹⁷⁹ Palmer 2018, 16, 97; Weinstein & Bell 1982, 154–157.

¹⁸⁰ LA, 21; LT, 79.

¹⁸¹ LA, 39–41, 45–46.

¹⁸² LT, 95.

olivat keskiaikaisille ihmisille tärkeitä. Ne olivat näkyviä merkkejä Jumalan toiminnassa pyhimyksen kautta. Pyhimyselämäkeroissa pyhimyksen toteuttavat ihme­meet liittyvät monesti ihmisten auttamiseen. Pyhimysten esimerkiksi usein kuvailtiin parantavan sairaita tai rukouksen voimalla toteuttavan erilaisia ihmetekojä.¹⁸³

Pyhimyksistä kertovissa teksteissä esiintyvä parannusihmeet ovat yksi keskiajan ihmeiden perusmuotoja. Tyypillisesti parannusihmeissä pyhimys avustaa ruumiillisesti tai henkisesti sairaista henkilöä. Parannusihmeet osoittavat pyhimyksen arvostusta sairaista kohtaan ja todistavat hänen kyvykkyyttään pyhimyksenä. Etenkin erilaiset parannusihmeet olivat tärkeitä osoituksia pyhimyksen taivaallisista voimista. Anselm Canterburlaisen pyhimyselämäkerrassa korostuvat etenkin hänen suorittamat erilaiset parannusihmeet. Johannes Salisburlaisen kuvauksessa esitetään lukuisia Anselmin toteuttamia parannusihmeitä. Anselmin kerrotaan parantaneen vakavasti sairaita, sokeita ja jopa leprasta kärsineen.¹⁸⁴

Myös kuoleman jälkeiset ihmeet ovat tärkeä osoitus pyhimyksen voimista ja pyhimysten uskottiin kuolemansa jälkeen vielä avustavan uskovia.¹⁸⁵ Pyhäinjäännöksillä uskottiin myös olevan erityisiä ihmevoimia, etenkin pyhimysten haudat ja heidän palvontaansa liittyvät erilaiset esineet, reliikit ja pyhäinjäännökset olivat ihmisille tärkeitä.¹⁸⁶ Johannes Salisburlaisen kirjoittamissa pyhimyselämäkeroissa Anselm Canterburlaisesta ja Thomas Becketistä heidän kuolemansa jälkeen toteutuneet ihmeet ovat samankaltaisia. Molempien pyhimyselämäkertojen viimeisissä luvuissa kuvataan pyhimysten kuoleman jälkeisiä ihmeitä, joissa heidän hautapaikoillansa sairaat paranivat ja heidän pyhäinjäännösten avulla tapahtui ihmeitä.¹⁸⁷ Johannes Salisburlaisen kirjoittamissa pyhimyselämäkeroissa pyhimysten kuoleman jälkeen lukuisat toteutuneet ihmeet ovat vielä viimeinen osoitus Anselmin ja Thomaksen taivaallisista kyvyistä.

Anselm Canterburlaisen pyhimyselämäkerrassa keskeisenä hänen pyhimyksellisyytensä osoittavana ominaisuutena oli hänen toteuttamat lukuiset erilaiset ihmetoot. Thomas Becketin pyhimyselämäkerrassa Johannes Salisburlainen korostaa Thomas Becketin marttyyrikuoleman merkitystä. Tämä on hyvin nähtävissä heti pyhimyselämäkerran alusta lähtien.¹⁸⁸ Marttyyreilla olikin erityinen asema pyhimysten joukossa, joten onkin luonnollista, että Johannes Salisburlai-

---

¹⁸³ Ward 2011, 150; Weinstein & Bell 1982, 143.

¹⁸⁴ LA, 37, 59; Head 1990, 112; Heikkilä 2000, 49.

¹⁸⁵ Head 1990, 137.

¹⁸⁶ Heikkilä 2009, 188.

¹⁸⁷ LA, 70–71; LT, 95.

¹⁸⁸ LT, 73–74.

nen korostaa Thomaksen marttyyrikuoleman merkitystä osoituksena hänen pyhydestä. Varhaisten kristittyjen joukossa marttyyrikuolema nähtiin kristittyjen joukossa olevan todiste henkilön pyhydestä. Keskiajan marttyyrikertomukset usein korostivat samoja piirteitä, kuin varhaiset kertomukset marttyyreista. Marttyyri esitettiin sankarina, joka taisteli uskonsa puolesta ja valitsi marttyyrikuolemansa.¹⁸⁹ Thomas Becketin pyhimyselämäkerrassa esitetään Thomaksen tienneen tulevasta kuolemastaan, mutta silti valinneen palata Englantiin.¹⁹⁰

Johannes Salisburylaisen kirjoittamat pyhimyselämäkerrat kuvailevat pyhimyksien hyveiden lisäksi kahta keskiajalla yleistä erilaista pyhimystyyppiä. Anselm Canterburlainen on Johannes Salisburylaisen pyhimyselämäkerran kuvauksen mukaan kuin hurskas uskonsa tunnustaja, joka oli pyhimys jo eläessään. Tunnustajien pyhimyksellisyys ilmeni heidän hyveidensä kautta. He viettivät hurskasta elämää ja olivat erittäin omistautuneita uskolleen. Tämän lisäksi tunnustajien pyhimyksellisyys oli nähtävissä heidän tekojensa kautta.¹⁹¹ Keskeisenä osoituksena Anselm Canterburlaisen pyhimyksellisyydestä on juuri hänen toteuttamat ihmeteot. Johannes Salisburylaisen pyhimyselämäkerran välittämän kuvan mukaan Anselm Canterburlaisen pyhimyksellisyys oli kaikille selkeästi nähtävissä ja hänen tekemät ihmeteot olivat osoitusta tästä.

Thomas Becketin pyhimyselämäkerta taas painottuu hänen marttyyrikuolemansa ympärille. Hänen elämässään on kuitenkin nähtävissä myös uskon tunnustajalle ominaisia piirteitä. Johannes Salisburylaisen kirjoittamassa pyhimyselämäkerrassa Thomas Becketistä välittyy kuva hartaasta uskovasta, joka taisteli kirkon oikeuksien puolesta. Thomas Becketin elämä kulminoituu hänen väistämättömään marttyyrikuolemaan. Johannes Salisburylaisen kuvauksessa Thomas Becketin marttyyrikuolemasta on monia keskiajan marttyyrikertomuksille tyypillisiä piirteitä. Keskiajan marttyyrikertomukset sisältävät usein kuvauksen marttyyrin väkivaltaisesta kuolemasta ja marttyyrin kuoleman esitetään johtuneen kirkon oikeuksien puolustamisesta.¹⁹² Thomas Becketin kuolema oli todella raaka ja Thomaksen kiistojen kuninkaan kanssa esitetään johtaneen hänen kuolemaansa. Thomas Becketin raajan kuoleman lisäksi hänen kuolemansa jälkeen tapahtuneet ihmeet olivat tärkeä osoitus hänen pyhimyksellisyydestä ja toimivat vielä lopullisena todisteena hänen pyhimyksellisyydestä.

---

¹⁸⁹ Weinstein & Bell 1982, 160.

¹⁹⁰ LT, 87.

¹⁹¹ Clever 2015, 1544.

¹⁹² Weinstein & Bell 1982, 160.

4.5 Kiistat kuninkaiden kanssa

Politiikka on mielenkiintoinen teema, joka on esillä Johannes Salisburlaisen kirjoittamissa pyhimyselämänerroissa Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä. Politiikka ilmenee pyhimyselämänerroissa Anselmin ja Thomaksen kiistoissa Englannin kruunun kanssa kirkon oikeuksista. Pyhimyselämänerrot olivat usein tilaustöitä ja niiden kirjoittajilla oli jonkinlainen agenda kirjoitustensa taustalla. Keskiajan pyhimyksistä kertovissa teksteissä onkin usein rivien välistä luettavissa varsin selkeää ja kärjistettyäkin poliittista sisältöä. Pyhimyselämänerrot tarjosivat niiden kirjoittajille oivan keinon arvostella hengellisiä ja maallisia johtajia.¹⁹³

Johannes Salisburlaisen kirjoittamat pyhimyselämänerrot liittyvät olennaisesti keskiajalla käytyyn kirkollisen ja maallisen vallan yhteenottoon, jota kutsutaan investituurariidaksi. Riita liittyi siihen, kuka saisi nimittää kirkollisia virkamiehiä. Aiemmin oltiin yleisesti oltu sitä mieltä, että maallisilla hallitsijoilla oli oikeus nimittää kirkollisia virkamiehiä, mutta 1000-luvusta lähtien kirkollisten virkamiesten asettamista alettiin keskittämään paavin vallan alaiseksi. Investituurariita kohdistui maallisella puolella etenkin aineellisiin asioihin, lähinnä maaomaisuuteen ja kirkon piirissä virkojen nimittämisiin. Investituurariidassa oli kyse etenkin siitä, kuka piispojen ja apottien nimityksissä sai antaa hengellisen vallan vertauskuvat, sormuksen ja sauvan. Näiden tunnusmerkkien luovuttaminen tuli kiistan ratkaisussa Wormssin konkordaatissa 1122 paavin tehtäväksi. Pyhimyselämänerrot olivat oiva propaganda-ase, jota käytettiin investituurariidassa maallisten hallitsijoiden arvostelemiseksi.¹⁹⁴

Molemmissa pyhimyselämänerroissa kertomukset pyhimyksen ja kuninkaan välisistä kiistoista ovat hyvinkin samankaltaisia. Johannes Salisburlainen esittää kuninkaiden olleen epäoikeudenmukaisia hallitsijoita, jotka olivat vihamielisiä kirkkoa kohtaan. Anselm Canterburylaisen elämänerrossa kuningas Vilhelm II:sta kuvaillaan jopa huonoksi esimerkiksi kansalleen.¹⁹⁵ Kuninkaan kuvaillaan olleen tavallaan vastakohta pyhimyksestä, sillä hän ei välittänyt kuin itsestään eikä toimi julmasti ja mielihalujen ohjaamaa.¹⁹⁶ Johanneksen tekstissä tehdään siis selkeä vastakkainasettelu pyhimyksen ja hallitsijan välillä. Toinen esitetään esi-

---

¹⁹³ Heikkilä 2000, 54.

¹⁹⁴ Heikkilä 2000, 51; Tellenbach & Bennet 1948, 89; Tiainen 2006, 45.

¹⁹⁵ LA, 38.

¹⁹⁶ LA, 38.

merkkinä ahneudesta ja jumalattomasta elämästä., toinen on esimerkki hyveellisyydestä, jota kaikkien tulisi seurata.

Keskiajalla pyhimyksellisyys usein korostui pyhimyksen statuksen kautta. Pyhimykset saattoivat toimia erilaisissa valta-asemissa. Keskiajalla valta oli maallista, mutta samanaikaisesti pyhää. Asemansa kautta pyhimykset pystyivät osoittaa hyveitään esimerkiksi hyväntekeväisyystyönsä kautta tai puolustaessaan kirkon oikeuksia maallisilta hallitsijoilta.¹⁹⁷ Thomas Becketin pyhimyselämäkerrassa tämä on hyvin nähtävissä, sillä Johannes Salisburylainen kuvailee Thomaksen osoittaneen rohkeuttaan ollessaan ainut, joka uskalsi asettua kuningasta vastaan.¹⁹⁸ Johannes Salisburylaisen kuvauksen mukaan pyhimys esitetään oikeudenmukaisena, joka puolustaa kirkkoaan epäoikeudellista hallitsijaa vastaan.

Molemmissa pyhimyselämäkertoissa Johannes Salisburylainen esittää kuninkaan nöyryyttävästi kohdelleen Anselm Canterburylaista ja Thomas Beckettä.

But when the cruel king heard about the archbishop's crossing he ordered all Anselm's possessions to be confiscated and he rendered everything which Anselm had accomplished to be null and void.¹⁹⁹

His savage fury and cruelty, dreadful to the ears of the faithful, proceeded farther, for although the Catholic Church prays even for heretics and schismatic and faithless Jews, it was forbidden for anyone to assist the archbishop, even by the aid of prayer.²⁰⁰

Kohtelustaan huolimatta Anselmin ja Thomaksen esitetään rukoilleen tai toivoneen kuninkaalleen parasta.

Anselm was sad, and just as Samuel mourned for Saul, who was cast down by the Lord, so sorrowful and distressed, he lamented that the king had provoked the wrath of the Lord against himself, for he would have preferred the king to be alive in the good graces of the Lord than dead in such a way.²⁰¹

There, in fact, the holy man tormented himself with long fast and prayers, praying constantly for the Church, and for the king and kingdom of the English, until the king took steps to drive him from there (Pontigny) by using the Cistercian abbots who had convened for a general chapter about their land (in England).²⁰²

Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin pyhimyksellisyys korostuu erityisesti heidän kiistoissa Englannin kruunun kanssa. Vastoinikäymisistään huolimatta

---

¹⁹⁷ Weinstein & Bell 1982, 158.

¹⁹⁸ LT, 85.

¹⁹⁹ LA, 46.

²⁰⁰ LT, 87.

²⁰¹ LA, 54.

²⁰² LT, 87.

heidät esitetään halunneen vihamiehilleen parasta, joka osoittaa pyhimyksen hyveellisyyttä.²⁰³ Johannes Salisburylainen esittää Anselmin ja Thomaksen kamppailun kautta pyhimykselle tärkeäksi ominaisuudeksi myös hänen vankan sitoutumisen uskoon ja kirkon oikeuksien puolesta taisteluun. Tämä on hyvin nähtävissä hänen kirjoittamissa pyhimyselämänkerroissa, sillä hän esittää molempien Anselm Canterburlaisen ja Thomas Becketin pitäytyneen vakaasti heidän näkemyssissään kirkon oikeuksista kiinni kiistoissaan Englannin kruunun kanssa.²⁰⁴

Vaikka Johannes Salisburylaisen kuvaus Anselm Canterburlaisen ja Thomas Becketin kiistelyistä Englannin kruunun kanssa on samanlainen, on kiistojen kuvauksessa yksi merkittävä ero. Anselm Canterburlaisen kamppailu kääntyi kirkon voitoksi hänen solmiessa sopimuksen kuninkaan kanssa.²⁰⁵ Thomas Becketin pyhimyselämäkerrassa hänen kiistelyn Englannin kruunun kanssa osoitetaan johtaneen Thomaksen veriseksi kuvattuun murhaan, joka toteutettiin kuninkaan käskystä. Johannes Salisburylaisen kuvaus esittää Thomas Becketin antaneen kaikkensa kamppailussa puolustaakseen jumalallista oikeutta ja olleen elävä uhri, joka uhrasi oman lihansa.²⁰⁶

---

²⁰³ Clever 2015, 1544.

²⁰⁴ LA, 44; LT, 85.

²⁰⁵ LA, 62.

²⁰⁶ LT, 91.

5. Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää minkälaisen kuvauksen pyhimyksestä Johannes Salisburlainen esittää kirjoittamissaan pyhimyselämäkeroissa Anselm Canterburylaisesti ja Thomas Becketistä. Tämän lisäksi tutkimuksen tarkoituksena oli myös selvittää Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin elämien merkittävimmät tapahtumat sekä, miten ne ovat olennaisesti osa Johannes Salisburlaisen luomaa pyhimyskuvaa heistä. Keskeisimpänä kysymyksenä, mitä tutkimus lähti selvittämään oli, mitkä ovat niitä ominaisuuksia, jotka Johannes Salisburlainen esittää kuuluvan pyhimykselle Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin pyhimyselämäkertojen kautta.

Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin elämät olivat erilaisia, mutta molemmat päätyivät Canterburyn arkkipiispaksi ja heidän toimintansa johti heidät kiistoihin Englannin kruunun kanssa, kun he puolustivat kirkon oikeuksia. Johannes Salisburlaisen kirjoittamat pyhimyselämäkerrat kuvastavat kahta erilaista pyhimystä, joiden pyhimyksellisyys osoitetaan kuitenkin monien samankaltaisuuksien kautta. Tämä tarjosi hyvän lähtökohdan vertailla Johannes Salisburlaisen kirjoittamia pyhimyselämäkertoja keskenään. Vertailun kautta tutkimuksessa osoitettiin keskeisimmät pyhimykselle kuuluneet ominaisuudet, jotka Johannes Salisburlainen esitti kirjoittamissaan pyhimyselämäkeroissa. Pyhimyselämäkertojen vertaileminen osoitti myös, miten Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin elämät liittyvät olennaisesti Johannes Salisburlaisen esittämään pyhimyskuvaan heistä, ja mikä oli keskeisin ero Johannes Salisburlaisen esittämässä pyhimyskuvassa.

Keskiajalla pyhimyksestä kertovat teksti alkoivat noudattamaan samankaltaisia rakenteita ja pyhimyksille alkoi kehittymää yleisesti tunnistettavia piirteitä. Johannes Salisburlaisen kirjoittamat pyhimyselämäkerrat ovat keskiajalle tyypillisiä pyhimyselämäkertoja, joissa kuvataan pyhimyksen elämä alusta loppuun. Pyhimyselämäkerrat sisältävät lukuisia keskiajan pyhimysuskolle ja pyhimysteille yleisiä piirteitä, joiden kautta Johannes Salisburlainen esitti Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin olleen pyhimyksiä. Molemmat pyhimyselämäkerrat esittivät pyhimykset esimerkillisinä uskovaisina ja näin kertoivat itsessään myös keskiajan uskonnollisista ihanteista. Anselm Canterburylaisen pyhimyselämäkerta oli laadittu esitettäväksi osana kanonisointi vaatimusta. On todennäköistä, että Johannes Salisburlaisella on ollut hyvin muistissaan ainut toinen pyhimyselämäkerta, jonka hän oli kirjoittanut elämänsä aikana, kun hän kirjoitti nä-

kemyksensä Thomas Becketin elämästä. Johannes Salisburlaisen tavoitteena tällöin oli todennäköisesti myös myötävaikuttaa Thomas Becketin paavilliseen kanonisaatioon kirjoittamallaan pyhimyselämäkerralla.

Pyhimysten hyveet, jotka korostuivat Johannes Salisburlaisen kirjoittamissa pyhimyselämäkerroissa olivat etenkin vaatimattomuus ja hyväntekeväisyys. Pyhimysten tekemä hyväntekeväisyys osoituksena pyhimysten hyveellisyydestä korostui Johannes Salisburlaisen pyhimyselämäkerroissa erityisesti, sillä molempien Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin korostettiin olleen hyvin omistautuneita vähempiosaiten avustamiselle. Uskolle omistautuminen oli myös piirre, joka oli vahvasti esillä Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä kertovissa pyhimyselämäkerroissa. Anselm Canterburylaisen kuvailtiin olleen esimerkillinen uskova jo lapsesta pitäen, kun Thomas Becketin Johannes Salisburlainen esitti omistautuneen täysin uskolleen hänen astuttua arkkipiispan virkaan. Molemmissa pyhimyselämäkerroissa pyhimysten hyveellisyys oli kuitenkin nähtävissä läpi heidän elämänsä. Anselm Canterburylaisen pyhimyselämäkerrassa korostettiin myös erityisesti viisautta osoituksena pyhimyksen jumalallisesta viisaudesta, joka Johannes Salisburlaisen mukaan oli hyvin nähtävillä Anselm Canterburylaisen kirjoituksissa.

Johannes Salisburlaisen kirjoittamat pyhimyselämäkerrat Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä näyttäytyivät monellakin tapaa samankaltaisilta, mutta ne kertoivat kuitenkin kahdesta keskiajalle yleisestä erilaisesta pyhimystyyppistä. Keskeisin ero Johannes Salisburlaisen kirjoittamissa pyhimyselämäkerroissa oli Anselm Canterburylaisen pyhimyselämäkerrassa kuvatut lukuisat ihmeet, jotka olivat yksi osoitus siitä, kuinka Anselm Canterburylaisen pyhyys oli kaikille nähtävissä jo hänen elämänsä aikana. Thomas Becketin pyhimyselämäkerrassa ilmeni taas suuri painotus hänen marttyyrikuolemaan, joka oli nähtävissä läpi koko pyhimyselämäkerran. Anselm Canterburylainen kuvattiin pyhimyselämäkerrassaan ikään kuin hurskaana uskonsa tunnustaja, joka osoitti pyhytensä pyhimyksellisten hyveiden ja ihmeiden kautta. Thomas Becketin pyhimyselämäkerrassa painottuivat samankaltaiset hyveelliset ominaisuudet kuin Anselm Canterburylaisen pyhimyselämäkerrassa, mutta lopullisesti tärkein hänen pyhimyksellisyyden osoittava tekijä oli hänen marttyyrikuolemansa.

Ihmeteot olivat Johannes Salisburlaisen pyhimyselämäkerroissa tärkeä osoitus pyhimysten lähes jumalallisista ominaisuuksista ja Jumalan taivaallisten voiman toteutumista pyhimysten kautta. Anselm Canterburylainen kuvattiin to-

teuttaneen lukuisia erilaisia ihmeitä ja ihmetekoja elämänsä aikana. Johannes Salisburlainen esitti Anselm Canterburlainen parantaneen sairaita ja avustaneen hätää kärsiviä ihmisiä ihmeiden avulla. Anselm Canterburlainen kuvattiin tehneen myös muita ihmeellisiä tekoja rukouksen ja ristinmerkin avulla. Tämän lisäksi Anselmilla kuvattiin olleen muita ihmeellisiä kykyjä, kuten kyky nähdä tulevaisuuteen. Molemmissa Johannes Salisburlaisen kirjoittamissa pyhimyselämäkertoissa pyhimyksen kuoleman jälkeiset ihmeet olivat tärkeä ja viimeinen osoitus pyhimyksen jumalallisista ominaisuuksista. Molemmissa pyhimyselämäkertoissa Johannes Salisburlainen esitti pyhimysten hautapaikkojen parantaneen sairaita ja pyhänjäännöstensä kautta tapahtuneen ihmeitä.

Johannes Salisburlaisen kirjoittamassa pyhimyselämäkerrassa Thomas Becketistä hänen marttyyrikuolemansa kuvattiin tärkeimpänä yksittäisenä osoituksena Thomas Becketin pyhimyksellisyydestä. Johannes Salisburlainen oli ensikädessä todistamassa Thomas Becketin murhaa, jonka raakuutta hän korosti erityisesti kirjoittamassaan pyhimyselämäkerrassa. Kuvauksessaan Thomas Becketistä pyhimyksenä Johannes Salisburlainen esitti Thomas Becketin elämän olleen ikään kuin Jumalan johdattamaa ja hänen kuolemansa hänen väistämätön kohtalo. Thomas Becketin kuvattiin tienneen tulevan kohtalonsa ja vallinneen vapaaehtoisesti kärsiä uskonsa puolesta. Johannes Salisburlainen esitti Thomas Becketin sankarina, joka lopulta kuoli uskonsa vuoksi. Thomas Becketin kuoleman jälkeen tapahtuneet ihmeet olivat vielä viimeinen todiste Thomas Becketin olleen todellinen pyhimys.

Pyhimyksistä koskevien kirjoitusten päämäärät olivat usein muuta kuin vain hengelliset, joka onkin varsin hyvin nähtävissä Johannes Salisburlaisen kirjoittamissa pyhimyselämäkertoissa. Johannes Salisburlainen kirjoittamissa pyhimyselämäkertoissa tärkeänä osa, joka osoitti Anselm Canterburlaisen ja Thomas Becketin pyhimyksellisyyden oli heidän kiistat Englannin kruunun kanssa. Pyhimyselämäkertoissa Johannes Salisburlainen loi varsin selkeä vastakkainasettelu Englannin hallitsijoiden ja pyhimysten välillä. Molemmat Anselm Canterburlainen ja Thomas Becket olivat Johannes Salisburlaisen pyhimyselämäkertojen mukaan uskolleen omistautuneita pyhimyksiä, jotka puolustivat kirkkoa väärämielisiltä kuninkailta. Johannes Salisburlaisen pyhimyselämäkertoissa oli siis hyvinkin selkeästi nähtävillä, kuinka pyhimykset osoittivat hyveellisyyttään puolustaessaan kirkon oikeuksia kuninkaiden edellä.

Johannes Salisburylainen loi kirjoittamissaan pyhimyselämäkerroissa Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä moniulotteisen kuvan pyhimyksistä, joiden pyhimyksellisyys osoitettiin heidän elämänsä, hyveiden ja ihmetekojen kautta. Thomas Becketin pyhimyselämäkerrassa hänen pyhimyksellisyys esitettiin perustuvan etenkin hänen marttyyrikuolemaan ja Johannes Salisburylainen esitti Thomas Becketin olleen pyhimys ikään kuin kuolemassaan. Anselm Canterburylaisen pyhimyselämäkerta loi taas kuvan pyhimyksestä, joka oli selkeästi nähtävillä jo hänen elämänsä aikana. Anselm Canterburylaisen ja Thomas Becketin kiistely kirkolle kuuluvista oikeuksista Englannin kruunun kanssa oli olennainen osa heidän elämäänsä ja Johannes Salisburylaisen esittämää pyhimyskuvaa heistä.

Pyhimyselämäkertojen ja muiden hagiografisten lähteiden tutkimuksella tarjoaa mahdollisuuden tutkia keskiajan uskonnollisuutta ja yhteiskuntaa lukuisista erilaista näkökulmista. Tämän tutkimuksen tutkimustulosten perusteella olisi syytä seuraavaksi tehdä laajempi tutkimus siitä, millaisen ihannekuvan uskovan elämästä keskiajalla kirjoitetut pyhimyselämäkerrat välittävät lukijalleen. Tutkimustulosten valossa olisi järkevää tehdä myös tutkimus pyhimyselämäkerroista poliittisina vaikutuskeinoina ja pyrkiä selvittämään, minkälaisia erilaisia poliittisia motiiveja on nähtävissä pyhimyselämäkerroissa. Tutkimustulokset antavat myös hyvän lähtökohdan toteuttaa vertaileva tutkimus muista Anselm Canterburylaisesta ja Thomas Becketistä kirjoitetusta pyhimyselämäkerroista.

6. Lähde- ja kirjallisuusluettelo

6.1 Lähteet

- LA John of Salisbury – The Life of Saint Anselm. *Anselm & Becket: Two Canterbury saints' lives*. Translated by Ronald E. Pepin. Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies. 2009.
- LT John of Salisbury – The Life of Saint Thomas Becket. *Anselm & Becket: Two Canterbury saints' lives*. Translated by Ronald E. Pepin. Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies. 2009.

6.2 Kirjallisuus

Barlow, Frank (1986) *Thomas Becket*. London: Weidenfeld & Nicolson.

Barlow, Frank (2004) *Thomas Becket, St Thomas of Canterbury, Thomas of London 1120–1170*. Oxford Dictionary of National Biography. < <https://www-oxforddnb-com.libproxy.helsinki.fi/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-14849> > Katsottu 16.3.2020.

Brooke, C (1984) John of Salisbury and his world. Wilks, Mark (toim.), *The world of John of Salisbury*. Oxford: Blackwell, 1–20.

Clever, Christina (2015) Saints and Relics. Albrecht, Classen (toim.), *Handbook of Medieval Culture: Fundamental Aspects and Conditions of the European Middle Ages. Volume 3*. Berlin: De Gruyter, 1543–1558.

Cowdrey, Herbert (2004) *Lanfranc 1010–1089, archbishop of Canterbury*. Oxford Dictionary of National Biography. < https://www-oxforddnb-com.libproxy.helsinki.fi/view/10.1093/ref_odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-16004 > Katsottu 3.5.2020.

Duggan, Anne (2004) *Thomas Becket*. London: Arnold.

Duggan, Anne (2017) Becket is Dead! Long Live St Thomas. Marie-Pierre Gelin ja Paul Webster (toim.), *The Cult of St Thomas Becket in the Plantagenet World, C.1170-c.1220*. Suffolk: Boydell & Brewer, 25–52.

Evans, Gillian. (2004) Anselm's life, works, and immediate influence. Brian Davies ja Brian Leftow (toim.), *The Cambridge Companion to Anselm*. Cambridge: Cambridge University Press, 5–31.

Gasper, Giles & Logan, Ian (2012) *Saint Anselm of Canterbury and his legacy*. Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies.

Gelin, Marie-Pierre (2017) The Cult of ST Thomas in the Liturgy and Iconography of Christ Church, Canterbury. Marie-Pierre Gelin ja Paul Webster (toim.), *The Cult of St Thomas Becket in the Plantagenet World, C.1170-c.1220*. Suffolk: Boydell & Brewer, 53–80.

Goodich, Michael (1981) A Note on Sainthood in the Hagiographical Prologue." *History and Theory*, vol. 20, no. 2, 1981. 168–174.<
www.jstor.org/stable/2504766 > Katsottu 7.3.2020.

Grellard, Christophe & Lachaud, Frédérique. (2014) Introduction. Christophe Grellard ja Lachaud, Frédérique (toim.), *A companion to John of Salisbury*. Boston: Brill, 1–28.

Hayes, Dawn (2003) *Body and Sacred Place in Medieval Europe, 1100-1389*. New York ; London: Routledge.

Hayes, Dawn (2004) Body as Champion of Church Authority and Sacred Place. Falk, Oren, Mark Meyerson ja Daniel Thiery (toim.), *'A Great Effusion of Blood?': Interpreting Medieval Violence*. Toronto [Ont.]: University of Toronto Press, 190–215.

Head, Thomas (1990) *Hagiography and the cult of saints: The diocese of Orléans, 800-1200*. Cambridge: Cambridge University Press.

Heffernan, Thomas (1988) *Sacred Biography: Saints and Their Biographers in the Middle Ages*. New York: Oxford University Press.

Heikkilä, Tuomas (2000) Pyhimyselämäkerrat hengenmiesten aseina. Meri Heinonen (toim.), *Ikuisuuden odotus. Uskonto keskiajan kulttuurissa* Helsinki: Gaudeamus, 33–58.

Heikkilä, Tuomas (2009) Hagiografiset lähteet. Anu Lahtinen, Marko Lamberg ja Susanna Niiranen (toim.), *Keskiajan avain*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 188–202.

Heinonen, Meri (2000) *Ikuisuuden odotus: Uskonto keskiajan kulttuurissa*. Helsinki: Gaudeamus.

Hogg, David (2004) *Anselm of Canterbury: The Beauty of Theology*. Aldershot: Ashgate.

Hosler, John (2013) *John of Salisbury: Military authority of the twelfth-century Renaissance*. Leiden ; Boston: Brill.

Katajala-Peltomaa Sari, Salonen Kirsi & Jensen Kurt (2016) In the name of Saints Peter and Paul: Popes, Conversation, and Sainthood in Western Christianity. Sari Katajala-Peltomaa, Kirsi Salonen (toim.), *Church and belief in the Middle Ages: Popes, saints, and crusaders*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 11–35.

Lahtinen Anu, Lamberg Marko & Susanna Niiranen (2009) *Keskiajan avain*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Lund, Pekka & Meriläinen, Juha (2013) *Tarinat historiantutkimuksessa*. Jaakko Antila, Esko Laine, ja Juha Meriläinen. (toim.), *Kristinuskon Historian Tutkimus-
alat Ja Metodit*. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura : Tiedekirja, 110–
122.

Luscombe, David (2011) *John of Salisbury 1110–1180, scholar, ecclesiastical
diplomat and bishop of Chartres*. Oxford Dictionary of National Biography.
< [https://www-oxforddnb-com.libproxy.helsinki.fi/view/10.1093
/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-14849](https://www-oxforddnb-com.libproxy.helsinki.fi/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-14849) >
Katsottu 4.2.2020.

Marenbon, John (2004) Life, milieu, and intellectual contexts. Jeffrey Brower ja
Kevin Guilfooy (toim.), *The Cambridge Companion to Abelard (Cambridge Com-
panions to Philosophy)*. Cambridge: Cambridge University Press.

Neoh, Joshua (2019) *Law, Love and Freedom: From the Sacred to the Secular
(Law and Christianity)*. Cambridge: Cambridge University Press.

Niiranen, Susanna (2009) Keskiajan kirjallisuus historiantutkijan lähteenä. Anu
Lahtinen, Marko Lamberg ja Susanna Niiranen (toim.), *Keskiajan avain*. Helsinki:
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 55–65.

Palmer, James (2018) *Early Medieval Hagiography*. Leeds: Arc Humanities
Press.

Pepin, Ronald (2009) *Anselm & Becket: Two Canterbury saints' lives*. Toronto:
Pontifical Institute of Mediaval Studies.

Puckett, Kent (2016) Introduction: Story/Discourse. Kent Puckett (toim.), *Narra-
tive Theory: A Critical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press. 1–
23.

Rubenstein, John (2004) *Eadmer of Canterbury 1060–1126, Bendedictine monk
and historian*. Oxford Dictionary of National Biography
< [https://www-oxforddnb-com.libproxy.helsinki.fi/view/10.1093
/red:odnb/0780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-8383](https://www-oxforddnb-com.libproxy.helsinki.fi/view/10.1093/red:odnb/0780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-8383). >
Katsottu 3.5.2020.

Salmesvuori, Päivi (2013) Biografia ja kirkkohistorian tutkimus. Antila Jaakko,
Esko Laine ja Juha Meriläinen (toim.), *Kristinuskon Historian Tutkimus-
alat Ja Metodit*. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura. 30–49.

Smith, Julia (2008) Saints and their cults. Baranowski Roberta, Thomas Noble, &
Julia Smith. (toim.), *The Cambridge History of Christianity: Vol. 3, Early Me-
dieval Christianities, C. 600-c. 1100*. Cambridge: Cambridge University Press,
2008, 581–605.

Southern, Richard (1963) *Saint Anselm and His Biographer: A Study of Monastic
Life and Thought 1059-c. 1130*. Cambridge: University Press.

Southern, Richard (1990) *Saint Anselm: A portrait in a landscape*. Cambridge:
Cambridge University Press.

Southern, Richard (1993) *The making of the Middle Ages* (Repr.). London: Pimlico.

Southern, Richard (2009) Anselm, St Anselm 1033–1109, Abbot of Bec and Archbishop of Canterbury. Oxford Dictionary of National Biography.
< <https://www-oxforddnb-com.libproxy.helsinki.fi/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-572.>>
Katsottu 7.4. 2020.

Staunton, Michael (2001) *The lives of Thomas Becket*. Manchester. UK : New York: Manchester University Press ; Distributed exclusively in the USA by Palgrave.

Staunton, Michael (2006) *Thomas Becket and his biographers*. Woodbridge: Boydell.

Staunton, Michael (2011) The Lives of Thomas Becket and the Church of Canterbury. Paul Dalton, Charles Insley ja Louise Wilkinson (toim.), *Cathedrals, Communities and Conflict in the Anglo-Norman World*. Suffolk: Boydell & Brewer, 169–186.

Tellenbach, Gerd & Bennet Ralph Francis (1948) *Church, State and Christian Society At the Time of the Investiture Contest*. Oxford: Basil Blackwell.

Tiainen, Jorma (2006) *Trubaduureista pyhimyksiin: Edustaminen ja julkisuus keskiajalla*. Jyväskylä: Atena.

Visser, Sandra & Williams, Thomas (2009) *Anselm*. Oxford ; New York: Oxford University Press.

Ward, Benedicta (2009) *Anselm of Canterbury: His life and legacy*. London: SPCK.

Ward, Benedicta (2011) Miracles in the Middle Ages. Graham Twelftree (toim.), *The Cambridge Companion to Miracles*. Cambridge: Cambridge University Press, 149–164.

Weinstein, Donald & Bell, Rudolph (1982) *Saints and Society: The Two Worlds of Western Christendom, 1000-1700*. Chicago: University of Chicago Press.

Wilks, Mark (1984) *The world of John of Salisbury*. Oxford: Blackwell.